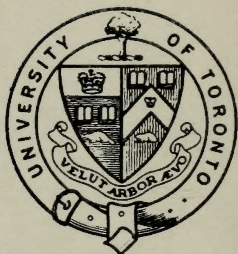

3 1761 08098605 2

UNIVERSITY OF TORONTO
VELUT ARBOR ÆVO

Josa,

aneb:

spálenj synaǧoǧy w Mnichowě.

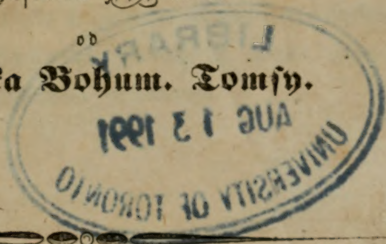
Historická powjdka ku prospěchu milé mládeže i dospělých.

Podle

Gustawa Nierice

od

Františka Bohum. Tomsy.

W Praze.

Tiskem knjžecj arcibiskupské knihtiskárny, řjzenjm Synů Bohumila Háze.

1846.

Wzdělávánjm mládeže zrůstá sjla — zkwjtá blaho wlasti.

Fr. B. Tomsa.

Důstognému Pánu,

Panu

Wawřinci

Karáskowi,

Welezaslaužilému Faráři Heřmanickému, Welebnému Knězi z řádu Swatého Benedikta starožitného ústawu Braunowského a Břewnowského, Horliwému Milownjku sskolnj mládeže a Wlastenci upřjmnému,

z wraucj úcty a prawé wážnosti

obětuge

wěrný ctitel a přjtel

František Bohumil Tomsa,
Officiál při k. zemské účtárně
a cjs. král. guberniálnj translátor.

Joſa,

aneb:

ſpálenj ſynağoğy w Mnichowě.

Částka prwnj.

Prawý bližnj.

Za slunečnjho dopolednj ubjral se pacholjček asi osmiletý w Mnichowě po prostranstwj Šranském. Ač byl giž nastal podzim a s njm studený po ránu zachwjwal wjtr, wyšel si pacholjček bos a bez kazagky. Proto wšak nebylo na něm nauze znáti; baubelaté twáře geho kwetly co čerstwé růže, a wůkol nich se haupala hognost kaděřj gako zlatých. W modrém očku geho sjdlila spokogenost s utěšenostj. W prawici do mo ra zčerwenalé nesl sprostě pletený košjček, do kteréhožto s wrabci o záwod zrnéčka roztraušeného sbjral obilj, půdu prostranstwj Šranského pohaušstně krygjcj. Gešto dnes práwě nebyl trh, nebránily mu pytle gindy zde s obiljm rozestawené w zaměstknánj geho. J nahljžel častegi do košjčku, kterak se wjc a wjce naplňowal Božjm požehnánjm.

Nenadále ozwal se chraptiwý hlas ženský: »Joso! Joso!« wolage opět a opět. Pacholjček slyše gméno swé, wzezřel a zahljdl opodál krupařku, kteráž sedjc w sudě polo otewřeném a střownným přjstřešjm ora-

třeném u krámu swého, gemu kýwala. Josa poskočil ochotně k wolagjcj, kteráž prawila prosebně: »Joso posečkey mi zde u krámu, doskočjm si genom na snjdani. Hnedle se zas wrátjm.«

A wystaupila ze sedadla sudowého, kamž se Josa i hned umjstiw, důstogně w nowém auřadu swém sobě počjnal. Patřilt nádherně na mnohé rozwázané a porozhrnuté pytle a pytljky tu před sebau swěřené wssecky i s obsahem dozorstwj geho. Tu bylo gahel gako zlatých, trhaných přissediwělých krupek, staupowých i perlowých krup, podběle i wýrazky, hráchu a čočky, bjlého i strakatého ledwinku a krom toho gesstě i mnohého giného semenj, gež gménem ani neznal. Krupařka tu nechala i také krabičku s penězi otewřenau, w njžto Josa střjbrné i měděné mince spatřil množstwj posud newjdané, gichžto se wssak ani nedotkl, nýbrž usadiw se na měkkém polsstářku opřel nožičky o nižssj sudowé zábradlj, snaže se, aby geg porozhaupal.

Hokyně, neboli krupařka, panj Sjbrtowá, nepochybně že k snjdani piwa sobě přihybala, neboť prodljwala přjliš. Josa ale na to nedbal. Patřil zatjm na wysoký mramorowý slaup tu před sebau, na němžto stála Rodička Božj s Synáčkem pohledu přjwětiwého, spanilého. Směrem na sochu tuto prawil Josa sám sebau spokogený: »Ježjsskowi milému tamto zagisté mnohem zimněgi, než mně, wždyť

nemá ani kossilky a stogj zde pod ssjrým nebem w letě i w zimě, we dne w noci. Ale tu zlatau swatau zář wůkol hlawičky, té bych si welmi přál; pakbych byl bohatěgssj nad panj Sjbrtowau i s gegj pokladničkau. Ichuchu! to bych si poskočil.«

A poskočil si skutečně a s njm i pytle s wařiwem. Ne wssak dobrowolně, nýbrž následkem walného trknutj, gakého sudowé sedadlo geho utrpělo, na pytle se zwrátiwssi, tak že tyto wysypawsse obsah swůg, na zemi se rozwalily. Mezi těmito ležel i Josa, newěda, co se njm a pytlemi stráži geho swěřenými stalo, sudowým sedadlem přiklopený. Zahlaubaný w rozgjmánj přeslechl hlomoz k němu se bljžjcj, aniž znamenal, kterak lidé na Šranském prostranstwj gsaucj hlasem křičjce utjkagj aneb w bezpečné zálohy se ukrýwagj. Panj Sjbrtka nawolala se, stogjc we dwéřjch hospodnjch, marně uděssenym hlasem: »Joso! Joso! prchni!« Ted mu bylo za nebedliwost geho utrpěti.

Událo se wssak takto: Dwa řeznicsstj towaryssi hnali silného býka winnau ulicj na městskau porážku bljž ramena Isary stogjcj. Neopatrný towaryš, kterýž wedl býka za prowaz, gjmž byly přednj nohy sepiaty, a gaký se okem pod břjch prowljknutý táhl, nedržel geg dosti pewně, tak že se mu býk walněgssjm cuknutjm, gessto se byl nenadáleho bauchánj u bednáre sud práwě pobjgegjcjho lekna zplassil, a s prowazem z ruky

wytrhl. Polowičnj swobodu swau znamenage, sepnul se co swjčka a přinutil i towaryšse druhého, aby i on prowaz za rohy upewněný pustil, načež i hned prchl. Gsa takto na swobodě, týčil hlawu rohama ozbrogenau buď wzhůru, buď gi opět na wzteklau obranu sklánége, pádil dále, zde křičjcj mljkařku překotil, tamto ubohého uličnjka na rohy nabraw, přes sebe přehodil, zde opět koně na woze piwo wezaucj prohnal a wšsady, kam během zamjřil, hrůzy a strachu naháněl. Pronásledowaný ulekanými towaryšsi řeznickými, kteřjž plauhagjcj se konce prowazů zachytiti se snažili, přihnal se splašsený a splašseněgšj až na Šraustké prostranstwj, kde mu sudowé sedadlo s Josau w duchu rozmlauwagjcjm bylo práwě w cestě. Trknutjm překotil ge se wšsjm přjslušsenstwjm; trknutjm přehodil ge přes celý krám a trknutj třetj mělo ubohého Josu na wěčnost zprowoditi. A wšsak než udychtěnj towaryšsi dechu nemagjce utečence swého dohnati mohli, uwrhla se w okamženj o Josowu žiwobytj a smrti rozhodnugjcjm tmawá postawa na býka rozwzteklenébo, a powěsiwšsi se se wšsj tjžj těla stranau za roh, přinutila — prawau pěstj w okamžité rychlosti do očj geg bigjc, aby pustiw kořist, na obranu wlastnj se obrátil. A wšsak se wšsjm wynasnaženjm z moci nepřjtele swého newyrwal, kterýž brzy w powětřj dosti wýsoko se wznášsege, buď zase po zemi se smýkage, bez přestánj srdnatě opatrným autokem odpj=

ral bez promluwenj a křiku gako němý. Tjm wjce ale hulákalo množstwj lidstwa w podálných zástupech se djwagjcjho, neohroženému a neozbrogenému zápasnjku pochwalu wzdáwagjc a sstastného wjtězstwj žádagjc.

Tu ale býk skleſl, nebot se byli řeznicſſtj towaryſſi prowazů zmocnili; bylot po bogi a po nebezpečenstwj. Wſſetečný zástup hrnul se ted sem auprkem, wygewuge gednoswornými hlasem chwálu Josowu ochranci. Umlkl wſſak nenadále poznage, že ochranec geho byl — žid. Tento kráčel pak dále oněmělým zástupem bud ochráněného Josu, bud poraženého býka prohljžegjcjm. Josa tu ležel na rozházeném hráchu, čočce, ledwinku, kraupách a t. d. gako wařené kuře na mjse w regži.

Panj Sjbrtowá ale zaplatila tudy džbánek piwa welmi draze. I hnalat se udychtěná za towaryſſi řeznickými, náhrady za utrpenau ztrátu žádagjc; načež gen za ohledem, že ſſkodného dogjti musj a že snad mimo rozházené penjze, mnohého geſſtě zachrániti může, coby se ginák neomylně do rukau cizjch dostalo, pohnulo gi, aby se wrátila ku krámu swému, kdežto skutečně giž nepowolané sbjránj a smjtánj nastáwalo.

Zástup lidstwa za býkem se hrnaucj mizel dál a dále každým krokem, zůstawiw po sobě genom milau mládež, kteráž za wěku prostřednjho, za kterého se událost tato sběhla, nebýwala gako ted zaměstknána we ſſkolách, nýbrž chápagjc se ochotně každé přjležitosti pro ukrácenj chwjle a pro umořenj zahálky zde okna

i dwéře na porážce obkljčila, kdežto býk za uprchnutj a za natropenau ſſkodu zaſlauženė ſmrti dogjti měl.

Tu gſau přitáhli hlawu býkowu mocj prowazů protáhnutých železnými kruhy do kamenných dlažic na zemi upewněných, ku podlaze; poſpolným podtrženjm pomáhačů za prowazy, gimiž wſſecky čtyry býkowé nohy byly ſpautány, porazili gſau geg, tak že ſe bauchnutjm na zem zwalil, giž ani hnauti ſe nemoha.

W tom okamženj, geſſto gſau býka hlawau obrátili, tak že měkkau krku ſtranau wzhůrů byl obrácený, prodral ſe muž záſtupem djtek, a hrubau otázkau na ně ſe obořiw, řka: »Ay, plemena! což nemáte lepſſjho na práci, než abyſte zahálčiwě zde zewlowali? Newiděli gſte geſſtě porážeti wola? Co?«

»I widěli gſme owſſem, miſtře Filtjři!« ozwal ſe z nich neyſmělegſſj, »s tjmto ale ginák; a také prý nebude obyčegně poražen, nýbrž koſſerowám, a to denně newjdáme.«

Skutečně pak ſe wygewil dlauhowauſj žid mezi řeznjky, kterýž poſud ſtranau poſtáwal, ted ale dlauhý nůž co břitwa oſtře nabrauſſený z poſſwy wytáhna, s njm k howadu ſe pocukugjcjmu přiſtaupil. Než ale byl započal auřad ſwůg, křičel a řwal weſſkerý záſtůp ſhromážděných djtek gako w plném sboru: »Mogžjš přikázal ani nebjti, nepjchati, neporážeti, nýbrž obřezáwati, podřezáwati a zařezáwati.«

A zdálo ſe ſkutečně, gakoby byl onen žid, geſſto

byl na třikráte krk býku prořjzl, tatéž slowa — ač zástupem rozpustilé mládeže rauhawým aušklebkem powykowaná — zaššeptáwal. Pak setřel krew s nože se blyštjcjho, ostatek řeznjkůw zůstawil, kteřjž teď howado stahowali a wywrhowali. Tu patřil koššerák do wnitřnostj a když byl wše bedliwě wyšetřil, wywinulo se temné slowo: »Kaušr« ze rtů geho. A sáhna do kapsy, wyňal dlauhau šňůru, njžto powěšené howado u samých boků obwázal, což značilo hranice, kam až koššerowané maso dosahá. Teď se dali řeznicštj towaryši opět do práce, oddělugjce zadek po samé boky šňůrau poznamenaný. Než gsau ale byli hotowi, ozwal se prudký hlas řka:

»Abinadale, býk tento nenj kaušr. Newjš-li, že trkal, a na cestě ku porážce mnoho lidj poranil?«

Tu se ohljdly zraky wšech přjtomných po howowi, kterýž byl onen žid sám, genž malému Josowi zachowal žiwot. Zardělost prw po geho ljcjch následkem přestálého zápasu rozlitá ustaupila opět stěnowé bledosti, kteráž wedlé hawranjch wlasů a wausů geho tjm patrněgi wynikala. Malé tmawé oči geho upjraly se gako blesky na koššeráka, kterýž newrle odpowěděl, řka:

»O tom se mi nezmjnil žádný ani slowem. Neslušně gste gednali« — prawil k řeznjkům obrátěný — »čjnjce, abychom se prohřešili proti zákonu našemu.«

»Žide, neuznal-li gsi howado giž prwé za kaušr?«

zwolal řeznický mistr. »Co Wám po tom, gestli že býk trkal a někoho nabodl? To gest sskoda genom nasse, my musjme náhradu dáti. Masa ale se to netýká.«

»Křestane,« odpowěděl kosserák, »Mogžjš přikázal: Potrká-li wůl muže aneb ženu, tak že umře, budiž wůl ten kamenowán a masa geho ať se nepožjwá.«

»Swatý Benno!« zwolal onen muž, gehožto byl prwe pacholjk mistrem Filtjřem nazwal, »toť přikázánj pytomé, podobno Wám židům wssem. Býk činil genom to, co se mu za zlé mjti nemohlo. Zdali pak bychom se nebránili i my, gsauce wedeni na porážku? A howadu se wůbec ničehož přičjsti nemůže winau, gessto rozumu nemá aniž zná, co dobrého neb zlého. My křestané zagisté tak hlaupj negsme, abychom trkawého wola ukamenowawsse, maso zahodili, nemá-li chyby giné. Mimo to pak býk tento, gako gsem slyssel, žádného žida nepotrkal. Nač tedy tato hádka?«

»Buď si křestan aneb žid, to wsse gedno,« odpowěděl Abinadal. »Z toho Wám patrno, že zákon nikoli gako se Wy domnjwáte, pauze gen na lid náš newykládáme.« Při tom odwázal ssňůru s howada teď za nečisté uznaného, a čekal, až gsau přiwedli wola giného, gežto když byl kosserowal a wnitřnosti prohljdl, opět za nečistého prohlásil.

Řeznjci wěcem takowým giž zwyklj, odstranili howado zawržené; mistr Filtjř ale nemohl se zdržeti, aby se nepoptal, čeho by byl kosserák na howadu tom za zdrawé a silné posauzeném shledal?

»Játra byly o něco wětssj, než obyčegně a na gedné straně popřirostlé, giného nic,« odpowěděl řeznický towaryš.

»I hleďme, hleďme! na mau wěru!« zwolal Filtjř ausměssně, »kdožby to řekl, že sobě to židowské plemeno wssecko takto osskliwj! Zdali pak to také w Egyptském zagetj zachowáwali? Začby asi byla libra masa, kdybychom i my podlé nich se řjditi chtěli! Hleďte, co se gim neljbj, má nám křesťanům býti dosti dobré. I aby Wás mor zachwátil!«

Abinadal a sauwěrec geho Eliáš mlčeli gsau k Filtjřowým hlasitým wýčitkám, kterýž po chwjlce k Eliássi se obrátiw řka: »Reižmi, žide, proč wy masa neylepssjho z howad — z boků — nepožjwáte? Wždyť znáte wždy wýborně prospěchu swého, proč pak ne i tuto?«

Eliáš patřil počátečně wáhage, newěda, máli aussklebnjku odpowěď dáti, pak ale prawil pokogně: »Rewjm, známo-li Wám, že zápase Pán s praotcem nassjm Jákobem, dotknul se kyčle geho, tak že se powymkla. Proto nižádných swazowých žil z kyčel posud negjdáme.«

»A gen za tau přjčinau pohrdli gste zadkami mi-

lionů howad?« zwolal Filjř s podiwenjm. »Prosjm Wás pro celý swět, kterak se týká dotknutj se Jákubowy kyčle zadkowého masa howad? Kdyby u př. mému praotci kus cihly se střechy bylo na hlawu spadlo, nesměl bych gá, gakožto potomek geho, nižádné telecj, aniž giné hlawy požjwati? I toť pytomost nad pytomosti! Spasitel náš gest wětšj nad Jákoba Wašseho tisjctisjcůkráte. Kdybychom se podlé Wás řjditi chtěli, neboť Kristus, Pán náš, byl od Wás, bezbožných židů a od pohanských katanů od hlawy až do paty ubičowán a zraněn, cobychom sobě pak počali? O, běda takowé pomatené a přewrácené wjře!«

Mjsto odpowědi na tato rauhánj wyňal Eliáš zlatnjk z kapsy, řka pokogně k protiwnjku swému: »Wy gste zraku bystrého, powěstež mi, gest penjz tento berný neb neberný!«

Filtjř ač pozaražený, předce wšak spolu i zalichotěný sáhl pro penjz a patře naň, prawil: »Dobrý gest a berný, gakých w Baworách máme.«

»A předce chowá i přjsadu měde,« prawil Eliáš. »Wjte proč?«

»I cožbych newěděl!« prawil Filtjř porozpačitě, »kdyby byly penjze z čistého střjbra, bylyby přjliš měkké a snadno by se w obchodu ošsaupaly.«

»Znamenáte, kam gsem zamjřil?« tázal se Eliáš pokogně.« Připaušstjmť, že wjra našse bez

pozemských přjsad nenj; podobně také i wjra Wasse. Pro to se ale wjře naššj nerauhegte, gako se nerauhám wjře Waššj gá. Pauhé nebeské Božstwj, beze wšeho pozemstwj nehodilot by se pro nás bjdné pozemčany práwě tak, gako se nehodj střjbrné penjze bez měděné přjsady pro obecný obchod.«

»Žide, gá Ti ale prawjm,« zwolal Filtjř bez ušetřenj, »střjbro s wjry Waššj gest wšecko zedráno, tak že na nj nezbylo gen pauhá měď. Co platilo snad před třemi tisjci lety, neplatj a nehodj se teď, a protobyste měli staré powěry Swé také giž zawrhnauti.«

»Což slowo Božj za powěry máte? může-li pak někdy prawda Božj pominauti a ustárnauti?« tázal se Eliáš wážně.

Žena tu rychle přišedšj a mistra Filtjře za rameno chopiwšj zamezila odpowěď geho. »A Wy zde stogjce chytáte lelky,« prawila k němu zlostně, »gezto schowánek Wáš s smrtj zápasj?«

»Ženo!« zwolal Filtjř, »prawdu-li djš? Můg Josa?« —

»Gest rozšlapán, rozdrtěn, roztrkán, probodán, do powětřj wyhozen od býka zplašeného,« wyprawowala gediným dechem. »Stranské prostranstwj gest plné krwe nešťastného pacholjčka, kterýž byl wšeho Mnichowa miláčkem.«

Na toto přepiaté wyprawowánj následowal hlasitý smjch.

»Ho, ho! panj Grundlowá!« dali se řeznicsstj towaryssi do křiku, »což pak se dnes opět z kozubých úst Wassich prássj? Mistře, neděste se. Wáš Josa gest žiw a na cele, začež owssem gen židu děkowati může, s njmžto gste se zde práwě hassteřil.«

Když pak mistr Filtjř po náležitém dorozuměnj, co se bylo přihodilo, se pozastyděl, žida práwě wypeskowaného hledal, aby gemu poděkowal za ochráněnj schowánka swého, giž byl žid zmizel, načež nezbýwalo mistru, než aby odegda Josu wyhledal.

Částka druhá.

Nátisky nepřátelské.

W čtwrtém poschodj starého domu na rozsypanau, stogjcjm w neyužssj, neybjdněgssj Mnichowské židowské ulici, bydlel žid Eliáš s četnau swogj rodinau. Obydlj geho bylo wyhljdkau na dwůr stranau sewernj, pročež tam za celý rok do swětnice ani zářky slunečné nezasáhlo. U wnitř téhož bylo chudo a sspinawo. Starý, weliký, čerwami prowrtaný stůl u prostřed byl pokryt wsselikau wetessj; tjm wětssj hromada obnossených ssatů ležela w kautě mezi wysokau, do černa začauděnau skřjnj a mezi skládacj postelj, gedinau w hospodářstwj. Wysoké i njzké stoličky stály u tmawé zdi a wůkol stolu, podlé kterých bylo snadno počet audů wypočjsti. U njzkého okna, gehožto kolečka w olowě zadělaná délkau časů giž byla oslepla, sedělo děwče asi 12ti leté, hadry oděné, cjdjc pilně zrezawělé kowowé knofljky na starém akšamitowém oděwu. Oči mělo naběhlé a walně zanjcené; pročež gi prach křjdowý cjděnjm a třenjm wznikagjcj bolestně tlačil, tak že se oči stále zaljwaly, až byla přinucena, podepřjti hlawu na rámec. Pak ale se

dala tjm horliwěgi do práce. U nohau ſtál podlauhlý koſſjk, ſpočjwagjcj na dwau pookrauhle zřjznutých prknech, což geg w kolébku změnilo. W této leželo wyzáblé co ſmrt bledé djtě, magjc oči i bledá úſta odewřeny. Hekawý dech geho přecházjwal w boleſtný pláč, načež děwče nohau kolébku zahaupagjc, djtěti wypadlý cumel do úſtek poſtrčilo. W komoře wedlegſſj bylo ſlyſſeti ſlabé klepánj hůlkau, gakauž ſe ſſaty wyklepáwagj. Pocházeloť půſobené děwčetem geſſtě mladſſjm, kteréž po chwjlkách wyklepané a wycjděné ſſatſtwo do ſwětnice přináſſelo.

»Cjrko,« prawilo děwčátko widauc, kterak ſeſtra opět oběma rukama za oči ſlzami zalité ſe chytá, »nech mne, abych knoflјky cjdila, když Tebe oči bolj.«

Cjrka nemohla boleſtj za chwjli promluwiti. Zakýwala tedy genom rukau, načež pak prawila řkauc: »Děkugi Tobě, milá ſeſtro Judito. Ty wſſak wjš, že otec práci tuto uložil mně, a že podlé zákona rodičů ſwých poſluſſni býti máme. Budu také brzy hotowa.« A tomu bylo ſkutečně tak.

Dokonawſſi práci, wſtala, pozdwihla akſamitowý oděw s wycjděnými leſknými knoflјky ſpokogeně proti ſwětlu, při kterémž ſe w očjch ſlzami zaperlených tjm kráſněgi leſkly, a pokročila dále, aby ſſkwrny po křjdě zůſtawené kartáčem wyſſauſtala. W tom pak ſe otewřely dwéře wrzem a do ſwětnice weſſla žena, kteráž ač geſſtě mladých let, hořem a bjdau před čaſem byla

ſeſtárla. Neſla weliký uzel pod lewau pažj a wyſokým wſtaupánjm po ſchodech ſotwa dýchala.

»Spj geſſtě moge Eſterka?« tázala ſe upřjmně, geſſto udychtěná ku kolébce ſe bljžjc, břemeno odhodila. Tu wtiſknuwſſi upřjmné poljbenj na bledé ljce kogeňátka ſwého, odeſſla do komůrky, aby oděw ſwůg doſti bjdný tjm bjdněgſſjm geſſtě wyſtřjdala. Odtud ſe odebrala do tmawé a černé kuchyňky, aby ſpořický oběd přiſtrogila.

Podobně teď i Eliáš k přjbytku ſwému ſe ubjral, na ſchody prwnj kráčel zwolna, rychlegi a kwapněgi na druhé, po třetjch chwátal auprkem kwapným, tak že ſe rozléhaly kročege geho. Takto popuzený weſſel do ſwětničky. Starý klobauk geho ſletěl na zem, kabát i náprſnjk rozepnul gednjm rázem, tak že ſe utrhané knofljky po zemi kaulely. Spatře tu hromádku drobné křjdy na ſtole, ſáhl po nj chwatem a ſhrábna gi hrſtj křečiwau, wrhl gi na hlawu ſwau, tak že ſe bjlý prach gakoby oblakem nad njm ſnáſſel. A wſſak tudy ſe geſſtě neſtalo zadoſt náružiwé prudkoſti židowſkému národu přirozené. Cjrka patřila zaſnauc, kterak akſamitowý kaftan, gegž byla pečliwě wypravila, w rukau otcowých na kuſy ſe dělj.

Tu Eliáš odewra úſta ſwá prawil: »Wymazán budiž den, kterýmž gſem ſe narodil! Proč mi nebylo umřjti hned w prwnjm okamženj? I ležel bych a odpočjwal tiſſe, a ſpal w pokogi.«

Tato slowa prudkým promluwená hlasem zbudila Esterku, kteráž plakati počala. Hlas gegj stal se mocněgssjm nad hlas otce rozhněwaného. Powolalt rychle matku z kuchyně, kteráž přiwinauc nemluwňátko k prsu, teď teprw manžela na přjčinu hněwu geho se tázala.

Hned wssak nedozwěděla se. Eliáš trwal gesstě za chwjli w zlořečenj, než byl počal: »Ó Rutho, Rutho! ay co se mně stalo! I gdu wedle Bittrichowa domu a widjm, kterak wzácnému pánu wyklauzla hůl se zlatým knofljkem z ruky. Tudy rozhorlený, že práwě do bláta wpadla, zatlápl gi nohau tjm hlaubęgi, zwolage: »Žide, kup si tu hůl se zlatým knofljkem ode mne, neboť se gj ani dotknauti nechci.« Sát pomyslil na weyděłek, zdwihna hůl z bláta a očistil gi, abych mohl wyceniti zlato. To wssak gen onen pán si žádal. Když gsem geho nesmjrné požádánj umluwiti hleděl, wytrhl mi utřenau hůl z ruky, za wynasnaženj se mi ausstklebně wysmál a ssel dále cestau. I tuť bylo o zlato gednáno a bláta gsem si nabral. Potom na mne kýwali muži dwa z domownjch dwéřj we Beltinské ulici. »Žide, chceš kaupit hedwábj?« tázali se kradmo, baljk mi ukazugjce.

I odbalugi papjr po papjru a — ó běda, co se mi stalo! posléz wywynul se řjzek slaniny, kterauž třesaucj-se ruka má osstliwostj upustila. Přitom mne zabrněly dwa hrubé poljčky na ljcjch páljce gako

ohněm a tyrani oba aufměššně se chechtagjce, prchli. Neyhoršj ale čekalo na mne u žiwotnjho trubače, milostiwého wolence našseho. Onť se byl ode mne wypůgčil tři zlaté, dage mne za to do zástawy střjbrný strogek swé státnj trauby. Dnes wypadal den ku placenj, gá pak gsem se odebral k němu, dlužnj upsánj i zástawu mage w kapse, u něho gsem shledal gesstě 2 saudruhy geho. Pokorně, gako nám ubohým židům přjslussj, přednesl gsem mjněnj swé, čekage na sstastné pořjzenj. »Počkey, chlape,« odpowěděl žiwotnj trubač, »gá ti něco zatraubjm! Na to ale musjm prwe mjti strogek.« Tu se mne hned wssickni tři chopiwsse, strogek i dlužnj upsánj z kapsy mně uzmuli a gessto mne pak ostatnj dwa držeti, traubil mi žiwotnj trubač do ucha, tak že mi až posud zaléhá. »Ted gsme wyrownáni,« prawil pak do hlasitého se dage smjchu; když gsem ale o tom slyssetí nechtěl, přinutil mne pomocj saudruhů swých, abych upsánj na kusy roztrhané spolykal. Kam ginám se ted obrátiti na stjžnost, než k dworskému marssalu? Po mnohé potupě a posměchu, po mnohém postrkowánj a kopánj, gakého mi bylo od dwořeninské čeledě wystáti, dostal gsem se posléz k marssalu, an se práwě chystal do chrámu. Sotwa že mne sskaredě wyslechl, zařwal hned přjsně: »Žide, kdo ti kázal, aby marnotratnému ptáčku půgčowal a krom toho gesstě na zástawu, kteráž nepatřj gemu, nýbrž neymilostiwěgssjmu wolenci

a pánu? Dobře se ti stalo.« To gsem měl za náhradu a k tomu gesstě posměch služebnictwa. O Rutho, Rutho! Tři zlaté gsau ty tam, mohlibychom gich mjti důstatek po celý týden na strawu! O běda nám!« A rwal sobě wausy i wlasy.

Tu bědowaly manželka i djtky s Eliássem bolestně. Kterak pak možno, aby za takowých opět a opět setkáwagjcjch se poměrů, Esterka u prsu matčina byla prospjwati mohla? Nenadále se ozwal zwolna a welebně za wysokau záclonau hlas práwě gako duchowý a zgednal gako ránau kauzedlnau ticho nenadálé. »Eliássi! synu můg!« znělo wýrazem pewným, »což tě nesprawedlnost bezbožnými ginowěrci způsobená proměnila w slabau ženu?«

Tato skrowná slowa proměnila podiwně žida skraussenéhо. Prudké pohybowánj geho audů a twářnjch čiw, plamen roznjcený hněwem w oku geho zmizely okamžitě. Sklaněný a přihrbený blјžil se krokem wolným k záclaně, za kterauzto w kautě seděl ssediwý staříčký kmet we wycpané gediné lenossce. Wysoké čelo geho bylo wěkem swrážkowané, a holau hlawu wěnčily střjbrné kadeře genom po skránjch; za to se ale walily w hognosti dlauhé wausy gako snjh gemu až přes prsa. Oči kmetowy zastjněny hustým chomáčem bjlého obočj byly klapkami pewně zawřeny. Eliáš u wnitřnosti hluboce hnut, klekna před njm, ukryl twář swau do klјna geho, řka w bolestném pláči: »O milý

otče můg! wždyť gſau uplwali, pohaněli, potupili, ubili, pokopali a olaupili ſyna Twého.«

»Čtyry ſta a třidceti let trápili ſe praotcowé naſſi w otroctwj Egyptſkém,« odpowěděl kmet, »a když gſau aupěli hlaſem běduggjce nad ſtraſtmi ſwými, wzneſl ſe nářek gegich a pronikl nebeſa, a Hoſpodin Bůh Zabaot wyſlyſſel nářek gegich a rozpomena ſe na ſmlauwu s Abrahamem, Jſákem a Jákobem, uſtrnul ſe nad nimi. Eliáſſi, ſynu můg, gako ge wyſwobodil Pán Mogžjſſem, tak wyſwobodj i nás Meſſiáſſem, gehožto nám ſljbil.«

»Ale, otče můg,« odpowěděl Eliás ſmutně, »wjce než po 13 ſtoletj odwracj Pán mileſtiwý obličeg od národu ſwého a hůře než ſe nám wede ted nemohlo ſe zagiſté wéſti praotcům naſſjm w Egyptě. Pohanſſtj Řjmané uložili otcům naſſim daň gednu, křeſtané ale přes ſſedeſateran. Wykročjme-li z okrſſku měſta, geſt ſe nám rozptýliti gako zwěři. A geſſto ſe oni žiwnoſtmi ſtarými objragj, genom pokautnj ſſmeydy zůſtawugj nám. Pročež aupj duſſe má: ach Pane! ó gak dlauho!«

»Tiſjce let gſau Hoſpodinu dnem gediným,« odpowěděl kmet, »a komu wědomo nad něho, co nám proſpjwá? Ty pak ſe těš s Jobem, kterýž dj: Sprawedliwý a nábožný býwá wyſmán!«

»Otče,« naříkal Eliás opět, »wždyť gſau ſe mně

negen posmjwali, nýbrž mne i také ubili a oblaupili, tak že djtky mé teď hynauti musegj.«

»Oči bezbožného zhasnau,« těssil kmet. »Hospodin Bůh spraweblíwý a mocný gest, u něhož rada i pomoc. Učinilť některé národem welikým a ponjžj ge opět. Onť rozssiřuge mnohý národ a zapudj geg opět. Podobně se stane i pronásledownjkům a trýznitelům nassím.«

»Zdali pak my se toho dočekáme?« prawil Eliáš smutně.

I zdálo se, gakoby byl starec otázku tuto nedoslechl. Mlčelť, a gakoby sobě ničehož newssjmal.

Eliáš znage obyčeg geho, wstal, a obrátiw se k manželce swé prawil řka: »Rutho, lépe-li pak w obchodu se podařilo Tobě?«

»Tussjm že podařilo,« prawila tato radostně! »Za 1 zl. 40 kr. kaupila gsem gezdecký plásst, kterýž gistě stogj bratru za 3½ zlatého.«

Eliáš pomáhal kaupený nábytek wybalowati. Drže plásst proti swětlu, zwolal ulekňutý: »Rutho, ay, co gsi učinila? Pekelně ossizena gsi! Podjwey se, co tu molowých děr, protřených mjst a mastných sskwrn na sukně modrém.«

Rutha musila manželowi přiswědčiti.

»Ženo, kam gsi poděla zrak,« prawil Eliáš dále, »zrak bystrý, pronikawý a ginak každau chybičku wypátragjcj?«

»Ach, ten podwodný wogjn!« bědowala Ruth a. »Proto geg prodáwal w temné komoře, kdežto se sukno krásně lesklo.«

Eliáš tu přičenichal rychle ku plášti a zwolal: »Šelma, piwem geg wykartáčowal. Což pak se na nás hrne wšecko nesstěstj auprkem?« Tu zablaudil geho zrak na oděw geho prw zlostj roztrhaný, gegž pilná Cjrčina ruka opět sprawowala. Onať neběhugic, podrobila se ochotně této práci.

Eliáš seznage sskodu, gakau byla prchliwost geho prwe způsobila, bylby málem tudy w zármutku poznowu zkázy na oděwu swém se dopustil. Nowý ale wýgew překazil gemu. Dwéře opět odewřely se, gimiž wessli dwa židowsstj pacholjčkowé. Staršj, asi 11 letý, njzkého, stjsněného zrůstu, wedl mladssjho, kterýž byl postawy chůrawé a slabé, mage nohy gako klesstě zatočené. Staršjmu se lila krew z hlawy černými, krátkowlnatými wlasy zakadeřené po zardělém rozpáleném obličegi, na kterémž se po mnohém mjstě modřiny do krwe natlučené gewily. Předce wssak neplakal a nemluwil ani slowa, nýbrž wedl bratra swého přjmo na stoličku geho gsaucj pod oknem druhým.

Eliáš mjsto litowánj pacholjka utýraného, chopil geg hněwiwě za wlasy, a krákage geg prudce, zwolal: »Opět gsi se s křestanskými dětmi rwal? Nepřikázal-li gsem tobě, aby se spjsse kopati a usslapati dal, než aby rownau mjrau splácel?«

*

»Wjm otče, wjm,« odpowěděl zarputilý pacho=ljk, »a wſſak ſtogj w zákoně pſáno: Oko za oko, zub za zub, rána za ránu, baule za bauli. Tak gſem ſlyſſel w ſynagoze čjſti.«

»To gſi ale přeſlechl, neſſťaſtnjče, že hawrani wyklobagj oko djtěti, genž ſe poſmjwalo otci a pohrdalo ſlowem matky, a mladj orlowé sežerau ge. Což gſi ſe ſtal mudrcem, že chceš wykládati pjſmo? Saudci gen, nikoli tobě, přjſluſſj ſpláceti ránu za ránu, bauli za bauli, oko za oko, zub za zub.«

»Otče, kde máme zde ſaudce takowého?« tázal ſe pacholjk pewně.

»Tamto!« odpowěděl E l i á š k nebi ukazuge u wážnoſti. »Ont Hoſpodin Bůh ſilný, Bůh ſpra=wedliwý, kterýž bez treſtu nepomjgj toho, genž byl přeſtaupil přikázánj geho.«

Ted teprw ſe dal pacholjk do pláče.

»Otče,« zaaupěl, »rád ſe giž kopati a ſſlapati dám, aniž bitjm ſpláceti budu. A wſſak možno=li abych ſetrwal pokogným, když zlomyſlnj chlapci křeſťanſſtj ubohému, ſlabému J á k o b u ſe poſmjwagjce, trápj geg.«

»Co ſe ſtalo, wyprawug A ſſ e r e!« prawila matka.

»Wywedl gſem J á k o b a,« počal A ſſ e r, »na zelenářſký trh na ſlunce, kdežto tiſſe ſeděl na ſtěnu tamnjch bud podepřený. Gá pak ſbjral pecky, při=pěnky a hadřjky, při tom wždy pilně J á k o b a ſſetře. Tu nenadále zočiwſſe čtiři uličnjci bratra mého, zwo=

lali gſau: »Tamto ſedj žába!« a házeli na něho ka=
menjm. Když ale neproſpěla ſlowa má, puſtil gſem
ſe do nich a přemohl gſem giž ſkoro wſſecky, an tu
gim muž něgaký přiſpěl na pomoc, načež pak mi
notně natlaukli.«

»Pane!« prawil Eliáš w bolestném wzezřenj,
»kdy uſtaneš w hněwu pro množſtwj hřjchů naſſich a
ſhledneš na náš okem miloſti gaſným? Kdy pozdwi=
hneš Iſraele opět, aby odpočjwal každý pokogně pod
réwjm a w ſtjnu fjku ſwého?«

Zaklepánj na dwéře překazilo dálſſjm wýlewům
ſrdečným zarmaucené rodiny židowſké. Když ſe ode=
wřely, wygewil ſe na prahu miſtr Filtjř s malým
Joſau, gehož wedl za ruku. Poznage Eliáſſe,
prawil radoſtně: »I tuť gſte žiwotně! Nachodilť gſem
ſe, než gſem ſe na gméno a na Wáš přjbytek do=
ptal. Horſſjte ſe na mne nepochybně, geſſto gſem
mjſto djku za ochráněnj ſchowánka mého, pro židowſtwj
Waſſe Wás týral. I nu, gáť wždy myſljm: co ſe
kabátu týká — netýká ſe toho, kdo geg noſj. Wámť
bych wěru přál. Předewſſjm ale dowolte, abych Wám
ruku ſtiſkl, kteráž zplaſſenému býku wolowſké okenice
zawřela, tak aby mého Joſu widěti nemoha na roh y
geg nenabodl. I pro ſwatého Bennu, wěru! křiwdu
Wám činj, ſrdnatoſti Wám odpjragjce. Wyť gſte
byl gedinký ze wſſech, mage ſrdce na zápas s býkem
zplaſſeným. Joſo, muže toho ať ſi na wlas pama=

tugeš. Onť gest sice genom žid s ohyzdnými wausy, a wssak ochrancem twým zůstane až do smrti. Neostýchey so podati mu ruku, a byťby třeba geho zapáchala česnekem, kterýmž se židé diw neuhltagj.«

Takto sswástal mistr Filtjř plyna radostj, aniž byl na to pomyslil, že tudy ubohému Eliássi wjce namluwil hrubostj nežli zdwořilostj.

Josa prohljžel zatjm modrým welikým okem wssech přjtomných po pořádku. Neydélegi prdljwalo oko geho na Asserowu krwawém a zmodralém obličegi. Spatřiwssjmu ale kmeta za záslonau tisse a bez pohnutj sedjcjho zatlauklo srdce w prsau, přičemž hlasitě wzdychna, pěstaunu swému prstem na postawu neznámau ukázal.

»Ay! koho pak tamto máte?« tázal se Filtjř wssetečně. »Kdyby bylo swatých židowských, sázel bych se, že to geden z nich. Gest to Mathusalem, Noe aneb praotec Abraham? Dřewěný aneb kamený? Pro Pána! onť se pohybuge!«

»Gestiť to Eliáš Šalomaun, otec můg,« prawil ted Eliáš u wážnosti. »Oči geho zatměly se wěkem, gako Isáku, tak že giž djtky swé rozeznati nemůže.«

»A čjm se zaměstknáwá tento kmet ubohý w temném kautku? tázal se Filtjř autrpně.

»Zřjdka gen a za málo okamženj dljwáwá duch geho mezi námi gsa aučasten strastj nassich,« odpo-

wěděl Eliáš. »Zasljbenj Páně gsaut gemu pokrmem a Sion přjbytkem geho.«

»Bjdný dosti,« prawil Filtjř směrem na přjbytek této rodiny. »Wšsak wjte-li pak, že se stal můg Josa přestálým nebezpečenstwjm žiwota takořka bohatým? Ze wšsech stran darami diw že ho nezahrnau, aby na ulekánj zapoměl. Gaké pak odměny za to se dostalo Wám?«

Eliáš wzpomjnal trpce na bůl se zlatým knesljkem, na kus slaniny a na žiwotnjho trubače. Ohlédl se na děrawý plášst a na swého utýraného Assera — a mlčel.

Filtjř gakoby mu byl porozuměl. »Tušsjm že se nemeoljm, domnjwage se,« prawil, »kdybyste nebyl žid, žebyste byl za ochranu Josy došsel odměny hogné. Neboť weselého krečka tohoto náwidj každý w městě a gest také wšsady gako doma znám. Gárku, Joso, wždyť gsi se chtěl s ochrancem swým děliti.«

Pacholjček gsa proti obyčegi swému pratichým, wytasil se koššjčkem, z kteréhož každému Eliášsowých djtek wýbornau broskew podáwal, giž to se wšsak žádné dotknauti netraufalo, kromě malé Estherky, kteráž na lůžku ochotně po čerwenoljcjm owoci ručinku wztábla. Oči wšsechněch oblizely se tišse za malým dárcem. Když pak ale, ač rukau poněkud se chwěgjcj, krásný brezen kmetu za záclonau na kljn položil, osslzely se Eliášsowy oči; ano praudily se mu po-

tůčkem po ljcjch, když byl Joſa koſſjček s pozůſtatkem obſahu, kde bylo i něco peněz, na ſtůl poſtawiw, Eliáſſowy přiřknul. Tento pak wložiw prawici na Joſowu kadeřawau hlawu, prawil hlaſem pohnutým: »Hoſpodin požehneyž tobě!«

Weymluwněgi nad ſlowa wygádřowal pohled wſſech oſtatnjch obdařených wděčné djky, gimžto rowně Filtjř gako i Joſa gadrně porozuměli.

»Wſſak on Wás můg Joſa brzy zaſe nawſſtjwj,« prawil Filtjř s pacholjkem odcházege.

Juditha, Aſſer a Jákob patřily na ſtkwoſtné, poſud neokuſené owoce zrakem taužebným. Když ale Cjrka od práce powſtawſſi broſkew ſwau dědečkowi na kljn položila, zachowali ſe ſaurozenci gegj ochotně podlé nj.

»Dobře máte! pochwálil ge Eliáš, »Wámť ſe může za žiwobytj geſſtě mnohé broſkwe doſtati; dědowi ale s těžj.«

Potom rozdělil Eliáš broſkew gednu chůrawému Jákobu a Eſtherce, nač gſau oſtatnj djtky pokogně patřily bez záwiſti.

Joſa ale wděčnoſtj ſwau — ač trpké dneſſnj zkauſſky ubohé židowſké rodiny newywrátil — přiſpěl předce, že na boleſti utrpené pozapoměli.

Částka třetj.

Nátisky u wjře ginowěrců.

Byloť za gasného dne w chladném Listopadu. S saumrakem zaklopila zem studená sstiplawá mha, kterauž se wycházegjcj měsjc hned ani prodrati nemohl. Posléz musila wssak gasnému nočnjmu swětlu předce ustaupiti, kteréž gi srazilo na zem. Neydélegi trwalo ale w hustém lese, kterýž se táhne rowinau kolik mil od města W a s e r b u r k u. Mohloť býti o hodině osmé wečernj, gessto nedaleko krage lesa gasná záře pochodně poslednjmi zbytky mhy zde gesstě se powalugjcj prokmytala. Za mužem pochodni nesaucjm gel pán tlustý na koni a za njm klopýtali služebnjci naloženj kořistj lowu sstastného.

»Hepssj!« kýchl gezdec několikráte, »mha sstjpe w nose gako sjra,« zwolal hlasem silným. »Brr!« gakoby byla smrt na mne sáhla. Ted labwice Nyrenssteinského a dobrého cosi na zakausnutj wýborně po práci zachutná k wečeři. »A n s e l m e,« obrátil se w zad k gednomu ze služebnjků, »poslednj srna zdála se zwlásstě tučná. Nepochybně to také znáš dle tjže. Ge-li prawda?«

»Ba owſſem, wzácný pane hradnjku,« odpowěděl onen.

»Moge rameno ſnadno doſwědčj ohnětenjm.«

»Ge mi tě ljto, milý bradhu,« prawil klášterný hradnjk dobroſrdečně. »Kdybych wěděl, že mi nespadne, naložil bych gi na koně za ſebe.«

»Nenj třeba, wzácný pane,« prawil A n ſ e l m děkowánjm, »ceſta nenj giž daleká a také gſem ſe těžſſjho břemene nanoſil, gſa geſſtě u rytjře R w á č o h o r ſ k é h o.«

Klášterný hradnjk obrátě ſe opět k předu, popogel kus ceſty dále mlče. Nenadále pak zwolal na ſwětljka. »J e n e, co pak to tamto ſtogj u gedle?«

J a n pozdwihl pochodni, tak že ſe gaſná záře wůkoljm rozeſáhla, a prawil: »Kde pak, wzácný pane? Newidjm ničehož.«

Klášterný hradnjk poſtawil ſe do třmenů. »Wěru!« zwolal, »zdá ſe to člowěk. Počkey J e n e a ſwěť wzhůru.«

Geſſto J a n ſwjtil, zagel pán geho několik kroků w prawo do leſa, kdež ſe ozwal hlaſitau otázkau: »Kdo to?«

»Člowěk!« odpowěděl hlas mraucj.

»To také widjm,« prawil klášterný hradnjk. »Lidj wſſak máme rozličných. Co gſi zač?«

»Neſſťaſtný a chudý« — znělo opět.

»Ay,« odpowěděl klášterný hradnjk, »co ſe chu-

doby týká, za tu se stydět nemusíme. Wssickni bohatj nemůžeme býti. Nesstastný ale — to owssem bjda. Co pak tu chceš w noci a w zimě?«

»Umřjt,« odpowěděla tmawá ta postawa hroznau pokognostj, aniž od tlustého gedlowého se pohnauc pně, na který se délkau podpjrala.

»Umřjt?« tázal se klássternj hradnjk zasna. »Zůstaneš-li tu přes noc, může se ti owssem podařiti. A wssak proč chceš umřjt, wždyť se mi zdáš gesstě dosti mláď. Powěz mi, kterak gsi sem přissel a proč nehledáš hospody?«

»Zbloudil gsem w lese,« odpowěděl neznámý, a kdyby ani toho nebylo, žádný by mne nepohostil.«

»A proč? Gsi laupežnjk? wrah aneb w klatbě? Nenj-li tomu tak, sám Ti hospody slibugi.«

»W klatbě gsem owssem,« prawil cizinec, »wssak bez winy. Wy wssak zagisté slowa odwoláte, uslyssjte-li kdo gsem.«

»A kdo gsi Ty?« tázal se klássternj hradnjk wssetečně.

»Žid!« odpowěděl cizinec hlasem pewným. »Nikoli, wssak z wůle wlastnj, rowně gakož i Wy negste z wlastnj wůle křestan. Bylo mi nesstěstjm naroditi se židem, kterýž, bez winy — gest w klatbě.«

»Žid?« opakowal klássternj hradnjk w zamysslenj.

»Ano, žid!« dj cizinec kwapně. »A gesstо židem

gsem, nestydjm se to wyznati. Teď mne ale gistě na pokogi necháte, abych se zde smrti dočkal.«

»A gá gsem křesťan,« odpowěděl klássternj hradnjk, »a chci dokázati Tobě, že gsem gména tohoto náhodau nenabyl, nýbrž že se snažjm, abych wyplnil wůli Pána a Mistra mého. Pogď se mnau.«

Toho wssak žid polo giž mrtwý ani schopen nebyl. Chtěge od gedle se hnauti, sklesl umdlenjm a zimau. Klássternj hradnjk slowa nepromluwě staupil s wranjka, pomohl se služebnjky zkřehlému židu do sedla a poručil swětljkowi, aby po gedné straně pewně geg držel, gessto byl totéž po druhé straně učinil sám. Takto kráčel sslechticky klássternj hradnjk co milosrdný Samaritán k hradu, kam gsau skoro za půl hodiny přissli.

Přestřjdaw zde hradnjk oděw hončj pohodlným kožichem, odebral se do wyhřátého gasně oswětleného wečeřadla, kde na něho giž čekal host skoro každodennj.

»Znamenámť,« dj tento po srdečném pozdrawenj, ukazuge na třetj prostřenj na stole, »tussjm gste Sobě, pane Landauský přiwedl gesstě hosta. Nepochybně milého známého?«

»Známého práwě ne, pane přewore,« odpowěděl pan Landauský, ssjbalsky se usmjwage, »snad gen hosta druhu obyčegného, za kterého wlastně genom známosti Wassnostině děkugi.«

»Skoro k wssetečnosti na něho mne pudjte,«

zwolal přewor w horliwosti, »nebo wěru ani newjm, koho bych hádal.«

»Sotwa byste ho uhodl, neboť gest — žid, gehož gsem zabluděného a skoro zmrzlého w lese zastjhl a — Wassnostiným poučným obcowánjm powzbuzený, do domu přigal.«

»Wýborně, pane rytjři!« chwálil přewor. »Buď si národ gaký koli činjcj takto, gest Bohu milý.«

Na rozkaz pána šlechetnomyslného přissel žid, gegž bylo několik klutů ohniwého wjna a probřátý oděw popoſilnily. Plaziwé kořiwosti neznage, posadil se za stůl krměmi hogně stjžený. Byltě muž ne zúplna třidcjtiletý, slussného wzdělánj, ljšse se od sauwěrců swých prospěssně učenostj neobyčegnau.

Wssickni tři mužowé tito stawem sobě přerozdjlnj požili gsau silné winné poljwky, načež poslubugjcj čeledjn přinesl plnau mjsu wařené teplé uzeniny, hostům gi podáwage.

Pan Landauský znamenage zardjwánj po obličegi židowu se prostjragjcj prawil služebnjku ponewrlý: »Ludwjku, starý blaude, newjš-li, že žid wepřowinu sobě osskliwj? Rychle mu podey mjsu ginau.«

Pan přewor patře na žida wljdným okem, prawil: »Milý přjteli, daufám, že co muž maudrý nebudeš mi za zlé mjti přjmau otázku. Neiž, za gakým důwodem pohrdáte požjwánjm wepřowiny?«

»Mogžjš nám zakázal,« odpowěděl žid, »požjwati masa howada nečistého.«

»To mi wědomo,« dj přewor mjrně. »Gá ale saudjm, že zápowěd ta ač byla podlé okolnostj tehdegssjch důwodná, ted se nehodj. Palestinské ponebj parněgssj a nečistota dlauhým otroctwjm židů w Egyptě nastalá způsobyly častých wyraženin na kůži, hlawně pak wředy, prassiwinu a malomocenstwj. Tehdáž by bylo požjwánj tučné wepřowiny owssem neyweyš sskodné a proto ge zapowěděl Mogžjš, gehožto ctjm také co muže welikého a lidstwu welmi prospěssného. Ted se to wssak giž změnilo. Za gakau pak přjčinau měloby požjwánj masa wepřowého sskoditi aneb i wůli Božj se protiwiti? Wždyť wjme, že co koli stwořil Bůh, nečistým býti nemůže.«

»To posauditi nemohu,« odpowěděl cizinec, »nás ale učj zákon od dětinstwj, že bychom požjwagjce wepřowiny, umřeli.«

»Na nás ale widjš práwě opak,« prawil klássternj hradnjk, na uzenině statně sobě pochutnáwage. »Nechci wssak dálegi tobě domlauwati, gessto sobě wepřowinu osskliwjš, asi gako my maso kočjčj a psj, kteréž gest giným opět národům lahůdkau. To wsse na zwyku záležj. Tato srnčj kýta ale snad wýborně Ti zachutná.«

»Z kýty masa požjwati nesmjme,« odpowěděl žid. »Ihro — ay, málem bych byl zaklel. Tedy

okus tohoto nadětého telecjho hrudj, gež kuchař můg wýborně strogiti zná.«

»Nesmjm ani toho,« prawil žid.

»U wšech —! a proč? nenjť ani wepřowé, ani z kýty?«

»Pečeně tato gest ale poljwána máslem.«

»A což to škodj?«

»W zákoně našem stogj psáno: Neutápěg djtě w mléku matčině.«

»To by byl owšem skutek hanebný. A wšak zápowěd tato na naše gjdlo se nehodj.«

»Máslo gest z mléka krawského utlučené a tele gest krawyno djtě.«

»I swatý Cypriáne! Kam až zabjháte! Wždyť se ale tele máslem neudusilo ani neutopilo, nýbrž bywši zabito, pak teprw na pekáči máslem bylo potjráno neb poljwáno, a to gen toliko z něho částka.«

»Bud gak bud. Naši zákonjci pjsmo takto wykládagj, a proto nesmjme my telecj pečeně potjrané neb poljwané máslem gjsti.«

»Stýká se wěru na wlas,« prawil převor hlasem wážným, co Kristus Spasitel a mistr náš o zákonjcjch a farisejch prawil; že uwalugj na lid břemena těžká a nesnesitedlná.«

»Wždycky gsem saudjwal,« prawil klášternj hradnjk, »že stůl můg nenj stolem po wůkolj neyšpatněgšjm, a ted gsem se dočkal, že se za njm ani bjdný

žid do syta nagjsti nemůže. Co pak Ti tedy gesstě podati mám? Gest mi se wěru báti, aby tjm opět nepohrdl.«

»Dowoljte=li,« prawil žid, »nasytjm se tjmto krásným chlebem.«

»Po libosti,« prawil pan Landauský. »Genom spolu nezapomeň přihnauti si i také z láhwe. Kamž, přjteli žide?« zwolal dále, wida, kterak žid hodlá z zastolu wstáti.

»Dowolte, wzácný pane,« odpowěděl žid zagjkawě, »chtěl gsem gen — rád bych —«

»Wen tjm!« dotjral klássternj hradnjk, »zde neznáme tagnostj. Co by rád?«

»Genom trochek wody, abych sobě umyl ruce.«

»A proč? Shledalť gsem prwé, když gsi gedl poljwku, s potěssenjm, že mimo obyčege sauwěrců twých, čistých rukau gsi milowný.«

»Náš zákon předpisuge nám, abychom, nemytýma rukama chleba nepožjwali.«

»A máte=li giž ruce čisté?«

»Zákon tu wýmjnky nečinj.«

»Tuď opět zřegmo,« dj přewor, »pjsmena že mrtwá gest, duch ale že obžiwuge. Národu Židowskému nezbýwalo totiž w zagetj Egyptském ani chwjlky na častěgssj mytj, čehož pro zdrawj newyhnutedlně potřebj, a tudy uwykl neywětssj nečistotě. Chtěl=li Mogžjš neprawost tuto wyhladiti, musil častěgssi

myti učiniti zákonem náboženským, a spolu také ustanowiti, kdy a gak často se magj mýti. Co ale člowěku drzýmu bylo nátiskem a přinucenjm, činj člowěk wzdělaný ze swobodné wůle a dle přeswědčenosti.

Wzdor wyswětlenj tohoto ubjral se žid předce, aby zákonu swému zadost učinil.

»Co ale pak,« pozastawil geg klásšternj hradnjk, »kdyby zde wody na umytj rukau nebylo?«

»Musil bych trpěti hlad,« odpowěděl žid.

»A snad i hladem umřjti?«

»Owssem — kdybych nechtěl přestaupiti zákon.«

»Gdi — gdi s Pánem Bohem,« zwolal klássternj hradnjk dobrosrdečně, »a pospěš, aby Ty se alespoň chleba nagjsti mohl.«

Když se opět do wečeřadla nawrátil, prawil k němu přewor: »Směl-li pak by Ty tohoto kwasseného chleba gjsti o welikonocjch?«

»Chraniž Bůh!« zwolal žid horliwě, »tenkráte gen chleba nekwassenébo.«

»Gaké to břemeno opět!« powzdychl přewor.

»Ach,« zastěžowal cizinec, »nenjt ono z neytěžssjch, gaké snássetí musjme.« A dopjgel rychle wjno z čjsse, aby skryl horkau slzu w oku se zagiskřjcjm.

Oba ostatnj saustolownjci znamenagjce a ctjce hoře geho, umlkli gsau.

Po chwjli prawil rytjř, řka: »Powěz mi, člowěče,

gak ſe gmenugeš? Nerád bych tě ſtále pauze židem nazýwal.«

»Gméno mé geſt Jonathan,« odpowěděl onen.

»Hleď, Jonathane! tyš geſſtě mláď, ſluſſného zrůſtu i wzdělanoſti, aniž ſe hlaupým zdáš. Powěz mi, proč pak gſi ſe poſtawil gako ſlaup k oné weliké gedli w leſe, nehýbage ſe ani pak, widě záři pochodně a nás blížjcjch ſe? Tuſſjm, žeby ty tam ſtál poſud, kdybych byl na tebe nepromluwil.«

»Ba zagiſté,« prawil Jonathan zarmaucený.

»Ale proč? Mladoſt wůbec geſt na ſwětě ráda, a lid židowſký zwláſſtě nerád o ſmrti ſlýchá.«

»Wzácný pane,« odpowěděl Jonathan, djky Wám, weliké djky za Waſſe miloſrdenſtwj, ale ſkoro bych ſi přál, kdybych byl w leſe zmrzl, než abych dobrotiwoſti Waſſj zde užjwal. Nehorſſete ſe na mne,« prawil dále, wida kterak ſe obličeg hoſpodářůw zatmjwá, »nýbrž poſlyſſte raděgi laſkawě událoſti mé, abyſte Sám neſmjrné neſſtěſtj mé poznal. Měl gſem geſſtě bratry dwa w letech nade mne mnohem ſtarſſj, a wſſickni gſme byli ženatj. Neyſtarſſj nabyl oženěnjm welikého požehnánj na penězjch i ſtatku, mladſſj tjm wětſſj chudoby. Mladſſj wſſak wzdor toho oſſetřuge ſtarého otce rownau láſkau gakož i odřjkánjm ſe a obětmi. Neboť žena bratra ſtarſſjho geſt oſoba zlá, záwiſtiwá a ſpolu i lakomá, muži ſwému wlády ani nad kregcarem nezůſtawugjc, aby ſtarému otci

swému přispěti mohl. Za služku měla nuznau přjbuznau, děwče co kwetaucj růže w audolj Jericho, hwězdu w temné noci. Gako slaužil Jákob za Ráchal sedm let pracuge w potu twáře, přičinil gsem se i gá, a teď, gešto Bůh požehnal skrowněmu obchodu mému, abych byl mohl pogmauti Sáru za manželku milau, zemřel starši bratr můg, a naděge má zmizela, gako krásná zeň pod zhaubným pustiny samum, čili sypúčinau.«

»Nepochopugi, proč?« prawil klášternj hradnjk saučastně.

»Zákonem našjm přikázáno,« prawil Jonathan bolestně, »umře-li manžel bez dětuw, aby pogal bratr wdowu zůstawenau. Gešto wšak mladšj bratr můg ženatý gest a má djtky, musjm wdowu po bratru za manželku pogmauti a milau Sáru, newěstu mau, zawrhnauti. Teď gsem na cestě do Mnichowa, kam mne za tauto přjčinau list powoláwá. Ach, ač bych tam ráď se odebral, abych Sáru spatřil, wábagi kroky moge na odpor.«

»I toť zákon na swětě nepohawněgšj!« zaswjmal hradnjk, »a neměloby člowěka býti, kterýžby se podrobil gemu.«

»Nám řeholnjkům uloženo cosi podobného,« prawil převor, »gešto Cjrkew swatau za choti máme. A wšak to se pauze stáwá z našj swobodné wůle, a pak geště otec swatý rozwázati může.«

»O, gak mi milo,« zwolal rytjř z plného srdce, »že gsem křesťanem, kterýž sobě na ugmu žiwota ani při gjdle a pitj, ani pro nowý měsjc a sabath, ani pro mytj, ženěnj a pro giné přepiaté a nelidské obyčege swědomj obtěžowati nemusj. Ted teprw poznáwám dobrodinj toto we wssem geho směru a obsahu, ač i mně bolest weliká hněte. A wssak, milý Jonathane, nabudiž srdce. Možnáť že se gesstě wssecko k prospěchu twému a podlé libosti proměnj. Zpamatug a zotaw se, a kdyby ty pomoci mé zapotřebj měl; Landauský, klássternj hradnjk s pomocj Božj ochotně a rád ze wssj sjly swé přispěge tobě.«

Částka čtwrtá.

Přirownáwánj.

W chrámu Páně u Matky Božj w Mnichowě byly ranj služby Božj a proto zářily četné swjce na welikém oltáři, oswětlugjce welebně wysoká okna za rannj temnosti. Nábožnj prawowěrjcj proti chladnu podzimnjmu náležitě opatřeni ubjrali se do chrámu Božjho wstupugjce přes práh geho za sauzwučného sezwáněnj. Wysoký sklenutý strop trwal posud neprozračnau zabalený tmau; genom polowice dolegssj sstjhlých slaupů byla temným ozářena swětlem podlauhlých stjnech mizjcjm. Wěčná lampa hořela pokogně, nezměnitedlně, gako dobrota milého Pána Boha nasseho stegná zůstáwagjcj. Swjčky ale na oltáři třpytily se co gasné přjwětiwé hwězdy na obloze, wstupugjcjm kýwagjce aby přibljžili se. Tito ale welebnostj swatyně nábožně pronikuuti, wlaudili se zwolna do stolic, klekagjce na kolena před Tjm, gemuž gedině abychom se klaněli, geg ctili, chwálili a welebili přjslussj. Uhlubokau tichostj w domu Páně zaznjwalo genom poswátné zwoněnj, kteréž ted přestawssi slabým a slabssjm hlasem doznjwalo. Tu se ozwali zwukowé nástroge wssech nástrogů — warhan — ljbeznými, srdce

tkliwými názwuky s wysokého kůru, potwrzugjce, kterak i zawřený wzduch Stwořitele welebiti musj. A zrůstagjce poznenáhla množili se co walný praud, gegichžto mocným zwukem okna se třásla a rozléhali se po wesskerém chrámu Páně prostranstwj, načež zmjrnjce se opět tichému se podobali praudu dálegi wolně tekaucjmu, až dokončili. Na gich mjstě nastal nábožný zpěw mnohých gemných, čistě znějcjch hlasů djtek, pěgjce: Swatý, swatý, swatý že gest Bůh Zebaoth a plná že gsau nebesa slávy geho. A wssickni přjtomnj wyznáwagjce prawdu slow těchto, zpjwali gsau roznjceni plamenem wraucj nábožnosti tisse po nich. Při tom se kotaučel z libowonné myrhy a kadidla bělawý oblak co přjgemná oběť do wýsosti. Zawzněl pak i zwoneček w ruce posluhugjcjho pacholjčka u oltáře, a wesskeré shromážděnj klanělo se wděčně, a poznáwagjc hřjchy swé želelo gich před neyswětěgssjm tělem Syna Božjho, kterýž wezma hřjchy nasse za nás umřel aby nás wykaupil a spasil na dřewu křjže. A když pak bylo shromážděnj wěřjcjch pozdwihlo hlaw swých, počali pěti plésagjcj hlasowé »Alleluja« a w sladinké zwuky hudby dogemné ozýwala se hlučná pozauna a hřjmánj bubnů. Po mssi wstaupil wljdný kmet na kazatelnu wýbornými řezbami ozdobenau, dokazuge slowy wážnými a wřelými, gak weliká gest dobrota Božj, napomjnage ku wděčnosti gemu, kterýž

gediný a mocný láskau k dobrým skutkům powzbuzuge a prospěssně působj w nás.

Při kázanj wyssli wssickni ministranti z chrámu, genom gediný, neymladssj z nich stál gesstě w sakristii před kostelnjkem, a zdálo se, gakoby něgakau libost od něho žádal. Pacholjček w obniwé sukni a komzičce nad snjh bělegssj, s čerwenýma, plnýma twářema, s giskřjcjma očima a hlawau kadeřawau, na kterau padalo plné swětlo weliké woskowé swjce, kterauž nesl, podobal se prawému angeli zagjmagjcj lichotnostj řkaucjmu: »Milý pane sakristáne, pro swatau Pannu Wás prosjm, darugte mi několik kapek wody Swé na oči. Prosjm Wás snažně. Gát gi také ani darmo nežádám, nýbrž na auwěr. Gak dostanu peněz, zaplatjm Wám hned. Snad mně gesstě gednau něgaký wůl potrká, a gá pak zbohatnu opět, gako ondy. Chcete?«

»Hlaupostí!« odpowěděl starý mrzutý sakristán. »Newěděl bych, načby ty té drahé, wzácné wody zapotřeby měl. Oči twé se gasně giskřj, gako démanty a twůg pěstaun, pokudž mi wědomo, na bělmo netrpj.«

»Owssem máte prawdu,« odpowěděl pacholjk, »předce wssak wody té welmi potřebugi.«

»A pro koho?« tázal se starec wssetečně. »Wěděť to musjm, sic nedostaneš ani kapky.«

»Pro ubohau Cjrku, kteráž málem giž slepá,« prawil pacholjček.

»Cjrka?» zwolal sakristán. »Toť židowka!«

»Owssem!« přiswědčil pacholjček.« Toť neystarssj Eliássowa dcerusska.«

»Cože?« zarotil sakristán zlostně — »a gá bych snad měl perlemi swinjm sláti? Tuto wodu neywzácnėgssj, gižto sprawedliwě připrawowati otec můg od rozhlásseného swětem Italiana Monastasia se naučil, a kterauž mimo mne žádný na wssem Božjm swětě neumj, kteráž se cenj a wážj, této wody měl bych plemenu židowskému rozmrhat? — I to se nestane!«

»Pane sakristáne, ustrňte se předce!« prosil pacholjček tjm snažněgi. »Cjrkať za to nemůže, že gest otec gegj židem. Kristus Pán a Spasitel náš byl také žid —«

»I, ty bezbožný gunku!« rotil sakristán. »Kdo pak tě takowým bezbožnostem naučil?«

»Welebný pan páter Kunow wyprawowal nám to nedáwno tamto na kazatelně při cwičenj křesťanském,« wymlauwal se pacholjček, »a spolu také přikazowal, abychom každému člowěku ochotně a kde a gak gen možno prospjwali. Nechcete-li mne wěřiti, poptеyte se ho na to Sám.«

»Welebný pan páter Kunow?« tázal se sákristán pozarażený. Wida geg pacholjček na rozmeysslenkách, použil přjhodné doby a neustal na muže rozpačitého prosbami neobstogně dotjrati, pokudž cjle nedossel.

Sakristán podáwage pacholjčkowi skrowničkau

zapečetěnau láhwičku, prawil: »Joso, to ti ale prawjm, genom dnes, a to giž naposledy. To děwče ať nj ssetrně zacházj, a při tom ať také ničeho tučného aneb swinského nepožjwá.«

»J to bez toho nesmj,« zasmál se Josa plný radosti, a málem by byl tudy zapomněl na swljkánj se z komžičky, kdyby ho byl sakristán neupamatowal. Načež hupky z chrámu Páně a přjmo do obydlj Eliássowa.

Wkroče do skrowné swětničky, w njžto, ač byl zatjm giž bjlý den, posud temný panowal saumrak, zastjhl celau židowskau rodinu při snjdanj — wodowé poljwky. Kterak se ale podiwil wida ge, an za stolem gako obyčegně nesedj, nýbrž na sspinawé podlaze, kde také kauřjcj-se mjsa wedlé lampičky temně hořjcj stála. Rowně i starý dědeček, ač mu nepochybně dosti bylo při tom krussno, ležel natažený na zemi toliko s tjm rozdjlem, že gsau mu něco starých ssatů za polsstář podestlali. Užasl pacholjček i nad tjm, kterak magj oba mužj hlawy popelem posypané, a oděw na mnohém mjstě násilně potrhaný. Cjrka s očima čerwenýma a opuchlýma w obličegi co smrt bledém podobala se prawému utrpenj, a ubohý Jákob s nohama oblaučjma, gemuž bylo na zemi ležeti welmi obtjžno, aupěl hlasitě a bolestně, sáhage lžjčkau dřewěnau do mjsy. Při tom wyhljželi ruce i obličege dospělých i nedospělých proti gegich zwyku welmi sspi-

nawé, zwlásstě pak wisely děwčatům dlauhé černé wlasy s hlawy a po zádech gako pauhá matenina neučesány. Josa nabyl dosti pokdy na wyssetřenau wsseho toho, nebot zůstal u dweřj tisse státi, až byla rodina posnjdawssi, obyčegnau dlauhau modlitbu wykonala. Na to gsau pak doprowodili starého děděčka za záclonu do geho kautka, odkudž wssak lenosska geho zmizela. To též se stalo i se wssemi ostatnjmi židlemi, stolicemi a stoličkami we swětnici.

Když se byla ted Cjrka na obyčegném mjstečku u okna posadila, přistaupil k nj Josa řka: »Prosjm tebe, Cjrko, proč pak se wáljte wssickni po zemi? A twůg děděček i twůg otec s wámi? Snad gste stoličky swé prodati nemusili?

»To ne,« odpowěděla Cjrka, oči ustawičně slzjcj sobě utjragjc, »ty stogj wssecky w kuchyni na hromadě srownány; nesmjme na nich seděti, máme smutek.«

»Ale Cjrko,« prawil Josa dále, »otci a dědu twému nasypali popele na hlawu. Powěz gim to, aby se očistiti mohli. Také snad nepochybně kdesi uwázli, poněwadž magj potrhaný oděw. Proč pak gim to matka twoge nesprawj, gessto ginák we wssem welmi pořádná a pilná?«

»To wsse se stalo schwálně,« odpowěděla Cjrka, »práwě proto, že máme smutek. Náš strýc, otcůw

bratr, Eliáš Baruch, byl předewčjrem pochowán, a proto widjš na hlawách popel a oděw roztrhaný.«

»Toť podiwný smutek,« prawil Josa, »roztrhá-njm oděwu, posypánjm hlawy popelem a gjdánjm na sspinawé zemi gewený. Genom se podjwey, kterak gsi se posspinila.«

»Gáť wjm!« prawila Cjrka truchliwě, »co wssak na plat!«

»Cjrko,« zwolal Josa radostně, »co to pro tebe w ruce držjm? Nenj to ani pro ústa, ani pro nos, ale předce pro něco w obličegi twém. Hádey!«

»Pro oči snad?«

»Uhodlaš! patř, tato lahwička obsahuge wodičku přewýbornau, njžto se mussjš mýti, aby se ti brzy oči wyčistily. Škoda, že negsi křestankau, sic bych ti řekl, že se wodička tato wyrowná wodě z rybnjku Silvah, w němžto Pan Ježjš přikázal slepému, aby se umyl, načež slepý i hned prohljdl a widěl. Honem, dey sem dlaň, gá ti nakapám na ruku, a pak si rychle oči wymey.«

»Gá nesmjm, milý Joso,« odpowěděla Cjrka truchliwě. »Gessto máme smutek, nesmjm se mýti, ani česati, ba ani nehty strjhati.«

»Fug!« zwolal Josa newrle, »toť osskliwý smu-tek! Gáť bych na twém mjstě pro celý swět nechtěl býti. Proto také wyhljžjte wssickni w obličegi gako zelinky a sspinawj až hanba. — A wssak mýti oči

3*

wodičkau tauto — toť snad předce smjš. Wždyť to nenj mytj obyčegné, ani obyčegná woda, nýbrž ljk.«

»Bytby i nebyla,« odpowěděla Cjrka smutně, »zákon to předce zapowjdá.«

»Wždyť ale zatjm oslepnauti můžeš,« odpowěděl Josa horliwě, »a pak byste měli smutek poznowu.«

»Wšemu se podrobiti musjm,« odpowěděla Cjrka odhodlaně.

»Škoda wšeho, co gsem se o wodičku naprosil,« prawil Josa mrzutě. »Tu máš lahwičku. Čiň si nj co chceš.« A chtěl gjti, an práwě muž mladý, rowněž také žid, do swětnice wkročiw, geg pozdržel. I obegmul Eliáše gako němý, načež klekna před starým Salomaunem a ruku geho ljbage, slzel hogně.

»Milý otče,« prawil bolestně, »Jonathan, syn twůg, pozdrawuge tebe.« Kmet poodewra oči zhaslé položil prawici na Janathanowu skloněnau hlawu. »Synu můg,« prawil, »Hospodin powolal bratra twého, ty pak mjsto geho wyplnjš.«

»Hospodin geg nepowolal,« odpowěděl Jonathan, »nýbrž zlá žena geho utrápila geg. A gá — musjm-li wyplniti zákon — půgdu za njm.«

»Musjš!« prawil kmet pokogně. »Hněw Božj bez toho giž těžce stjhá národ geho, — chceš snad neposlušnostj zmnožiti geg? Zlořečen budiž, kdoby newyplnil zákona tohoto slowa wšecka!«

»A moge Sára? O gá přenesſtaſtný! kýž bych byl raděgi umřel mjſto Barucha, bratra mého!«

»Tato žádoſt ſluſſelaby ſe ſpjſſe mně, nežli tobě,« odpowěděl kmet. »Ach raděgi bych odpočjwal w Abrahamowě lunu, než abych patřil na neposluſſnoſt djtek mých!«

»Otče, gát upoſlechnu!« prawil Jonathan po walném zápaſu wnitřnjm. »Ay, požehneyž ſyna ſwého, otče můg.«

A Šalomaunůw zwrázkowaný obličeg zgaſnil ſe radoſtj. »Hoſpodin požehney tebe, gako Efraima a Manasſeſa,« zwolal hlaſem powýſſeným. »Poroſteš gako u pramene a potomſtwo twoge z mocnj ſe bran nepřátel ſwých.«

»Otče,« dj Jonathan, pokládage otci wáček s penězi na kljn, »zde geſt, čeho gſem po ſedm let wyzjſkal, abych mohl pogmauti Sáru. Debora, newěſta twá, bohatá geſt, ne třeba, aby gj čeho přináſſel. Přilepſſiž ſobě tjmto na ſtará kolena ſwá.«

»Pogď, ſynu můg, a polib mne,« prawil kmet pohnutý. »Ty gſi občerſtwil ducha mého. Hoſpodin uděliž tobě požehnánj neyhogněgſſjho. Zlořečen budiž, kdoby zlořečil tobě, požehnaný, kdo žehná tobě.«

Jonathan wſtana ſlze ſobě utjral. Wſſickni patřili gſau autrpně, ſpolu wſſak i u wážnoſti na ſtatného mladého muže, kterýž byl ted přiſtaupiw k oknu, w hlubokém zamyſſlenj hleděl na ſſpinawá ſkla.

Ted se odewřely dwéře kwapem. Štjhlé židowské děwče wkročiwssi, chwátalo za hlasitého pláče k manželce Eliássowy, gižto — sskytagjc — okolo krku padla.

»Debora powrhla mnau,« prawila w pláči, proto že gsem starého, zlého Joase nechtěla pogmauti. Ach, na Jonathana nezapomenu nikdý, spjsse umru a zahynu, než abych newěrau se zproněwěřila.«

Jonathan zaslechna gegj hlas, rychle obrátil se. Když ale spatřil pannu w náručj sswakrowé, diw že mu srdce nepuklo. I tistkl prsa swá oběma rukama, a brzy bledl, brzy se zardjwal.

Ted zahljdl Sářin zrak němau Jonathanowu postawu, a hlas radostného uleknutj wywinul se gj z krásných rtů. Opustilat Ruthu a přibljžiwssi se na dwa kroky k Jonathanu, rozpiala náručj, aby obegmula geg. Pak zůstala státi, gako přimrazená. Podobně se wedlo i Jonathanu. Ruce geho pozdwižené sklesly slabostj a oči geho pouhaslé patřily na pannu omámenau.

»Znáš zákon — zákon ten přehrozný?« tázal se hlasem slabým.

»Znám geg,« odpowěděla panna hynauc.

»Uposlechnu geg,« prawil Jonathan dále, sjly pozbjwage. »Pročež, Sáro, měg se dobře — wěčně. Budiž sstastněgssj nade mne, kterýž půgde brzy za bratrem w tmawý hrob.«

Sára zaufagjc, spjnala ruce.

»Měg se dobře, giž naposledy, milá Sáro!« opakowal Jonathan hlasem mraucjm a patře na blednaucj gegj ljce, prawici gj podáwal. Téhož okamženj, gesstо Sára chwěgjcj ruku swau wložila do prawice geho, porozléhalo se za dweřmi walné udychtěnj s kasslem.

»Debera gde!« zasseptala uleknutá Sára uskočjc do komůrky. Jonathan bleděl ke dweřjm gako zkamenělý, gimižto stará, praohyzdná židowka přigjti měla. Zpod sspinawého čepce wyljzaly gj ssediwé wlasy; we welikých ústech neměla giž zubu an gediného, na krku gako uzeném wězelo welikanské wole, přjčina gegjho hlasitého sýpánj. Gegj celá wýsska sotwa že Assera přesáhala. Mjsto pozdrawenj soptěla zlořečenjm a haněnjm Sáře, kteráž prý gj prchla, wlastnj sstěstj swé zasslapawssi. Sotwa že poznala Jonathana, počala so odporně usskleбowati, nutjc se do smjchu: »Ay, tut giž milý ženich můg. Wjteyme ge, wjteyme, drahý Jonathane! Zdali pak se ti obchodem také podařilo, aby snad holýma rukama ke mně se nepřistěhowal k wdowě chudé, kteráž podpory tobě rowné na neywcys zapotřebj má. Ach, neboßtjk Baruch můg složil wssecko břemeno celého otchodu na slabá bedra má. Dluhů wypomjnati neznal. Marně gsem se ho napoučowala, kterak i neyssрatněgssjho platiče skřjpati musjme, chtjce geg

k zaplacenj pohnauti. »Budiž geho ustawičným stjnem,« napomjnala gsem geg, »kam koli se obrátj na wssech cestách prowod geg, zawěs se na nohy geho; sslapey mu ustawičně na paty. Wykročj-li z přjbytku swého, spatřiž tebe hned wzezřenjm prwnjm; gde-li na mssi, čekey na něho u kostelnj sjňce. Wyhljdne-li ráno oknem, postaw se mu na proti prose. Nech se uplwati, pohaněti, pokopati, possl apati; plaz se gako červ před njm — genom přines penjze!« A wssak nepochopil poučowánj mého, raděg do hospody wlezl, odkudž gsem geg mnohokráte fackowánjm wypudila. Ty ale, statný Jonathane můg, lépe se zachowáš. Ginák bychom se dostali na mizinu.«

Tu se wykradl Josa zlehka za sýpagjcj ženau ze swětnice. Ač byl gesstě malý, prawil předce, žeby pro celý swět a ani za plné tuny zlata na mjstě uhohého Jonathana býti nechtěl. Gda po schodech, zaslechl za sebau Assera, kterýž s njm byl stegného mjněnj. Chtěl do synagogy, kde gsau práwě slawnost »Purim« swětili. Josa puzený wssetečnostj, doprowázel geg. Synagoga byla w starém, dřewěném domě, a sice w prwnjm poschodj. Okna byla stranau do dwora, okna přednj byla na rozkaz wrchnosti zazděná, tak aby křestané židowskými obyčegi a konánjm služeb Božjch neměli pijčiny pohorssiti se. Poněwadž ale Josa co křestanský pacholjk w shromáždění gegich wstaupiti nesměl, uwedl geg Asser na protěgssj ochod,

odkudž do oken modlitebnice patřiti mohl. Co zde ale widěl, newzbudiloť w něm ſmeyſſlenj proſpěſſného o židowſkých ſlužbách Božjch. Spatřilť tam uwnitř množſtwj dlauhowauſjch židů, kteřjž klečjce před dřewěnými ſtolicemi, neſmjrný půſobili hluk. Každý byl totiž ozbrogen dřewěnau paličkau, kterauž hřjmawě na ſtolici pauſſtěl. Při tom keywali hlawami ſem a tam, ku předu i na zad, klaněli ſe až k zemi křičjce weſpolek hlaſy wſſelikými, tak že nemohl pochopiti žádný ani ſlowa. Čaſem bylo ſlyſſeti genom hlaſy gednotliwé, pak ale ſe ozwal tjm hlaſitěgi celý ſbor, gakoby ſobě na nowý tjm wětſſj křik byli genom pooddechnauti chtěli, při čemž nebylo klepánj paličkami ani konce.

Joſa zůſtal gako zkamenělý. »Gaký to hřmot!« počal. Teď pochopugi, proč ſe řjkáwá: to je hluk, gako w židowſké ſſkole. »Proſjm tebe, milý Aſſere, powěz mi, proč pak těmi paličkami bubnugj? — Hudba naſſe w chrámu, ó taťť ſe mně předce mnohem wjce ljbj, a také u nás zagiſté pokogněgi. Zde ale, gakoby ſe wadili, haſſtěřili a bili weſpolek, mjſto weſelenj a chwálenj Pána. Mně by ſe wěru zaſteſtſklo auzkoſtj, kdybych byl u proſtřed hluku toho.«

»Znáš ty přjběh o Eſtheře?« tázal ſe Aſſer, »kterak zlý knjže Haman wſſecky židy pohubiti chtěl? To ſe ale obrátilo, načež král Ahaswerus židům powolil, aby wſſecky nepřátely ſwé pobiti ſměli. Na to

pak gich 75,000 posskrtili, ostatnj ale nesměli se ani hnauti. Proto swětjme swátek »Purim« bigjce palićkami nepřátely swé.«

»Kdybyste směli, nepochybně byste se dali také i do nás, křesťanů?«

»Zagisté!« odpowěděl Asser s očima radostj gisskřjcjma. »Wssickni ti kluci, ktěřj mne onehdy ubili, a ten muž, kterýž gim pomohl, ti by sobě utržili. Oko za oko, zub za zub; dřjw bych si ani neoddechl.«

»Assere,« prawil Josa bázliwě — »wěru, mně ge s tebau auzko.«

»O, tobě bych zagisté neublјžil,« bezpečil Asser upřjmně, »ani twému pěstaunowi. Druzj ale, ti by zaplatily.«

Josa wssak newěře bezpečowánj tomuto, hleděl kudy z domu. Cestau k domowu napadl gemu bezděky na mysl obraz chrámu Páně u Matky Božj se saužwučným zwoněnjm, s ljbeznými zpěwy, s welebným zwukem warhan a hudby, se swjčkami přjwětiwě se třpytjcjmi a s wraucnau tichostj wesskerého nábožného shromážděnj žiwě w duchu. Když byl s tjmto wssjm srownáwal onen hluk a hřmot a půwod slawnosti »Purim,« cjtil ač gen co pacholjček temně, že cjrkew geho nad židowskau přednosti zasluhuge.

Částka pátá.

Trabant a sestra geho.

Odpoledne na den sw. Tomáše seděla panj Sibrtowá, krupařka, w přjbytku swém, howjc sobě u teplých kamen. Poobědwalať chutně a wyprázdnila několik džbánků silného piwa, načež magjc hlawu těžkau džjmala. Procjtla práwě z prwnjho prospánj, což blasité zýwánj doswědčowalo, an se odewřely dwéře gegj swětničky, kteráž byla při zemi, a djwčina pěkně wyšňořená w střjbrném čepečku a w šněrowačce kwětowané wstaupila. W náručj gegjm odpočjwalo, w peřince zawinuté, sljčné djtko, stkwostnau bjlau raušskau zastřené.

»Tetičko,« prawila djwčina pozatageným hlasem krupařce, »dnes mi musjte něco po wůli učiniti — wšak Wám to na škodu nebude. Moge páni gsau u kancléřů, a gá gsem si wyšla s Wogtjškem na procházku. Na čerstwém zimnjm powětřj, gako widjte, pewně mi u.nul. Neprobudj se zagisté ani tak brzy. Dowolte, abych geg tuto na Wašj postel položila, gá si zatjm powyskočjm na hodinku tu wedle do truhlářské hospody, kde se weselé tančj. Služkám

z řjdka podobné přjležitoſti ſe podařj, pročež popřegte, abych gj použila.«

Panj Sibrtowá přiſwědčila, zýwala a zamhauřila oči opět, načež djwčina po tančenj bažjcj položiwſſi kogeňátko na lože tetino, rauſſkau přiſtřela ge a rychle — ta tam.

Stará teta ſpala zatjm s kogeňátkem o záwod. Hodinka minula, ſlužky wſſak zde poſud nebylo. Giž ſe ſetmjwalo, tak že bylo w kautě, kde ſtála poſtel s kogeňátkem, wjc a wjce tma. Tu wzbudilo ſilné uděřenj na kliku krupařku ze ſpanj, a než ſe byla z úplna probrala ze ſpanj, weſſel weliký, ſilný muž w oděwu wogenſkém do ſwětnice, a bera ſe přjmo k nj kroky cwrnkagjcjmi, pozdrawil gi způſobem hrubým po wogenſku.

»Teto,« počal hlaſem ſilným, »přiſſel gſem, abych ſe Wám pochlubil nowým pláſſtěm, gegž gſem ſobě za mzdy trpce uſpořené zgednal. Starý pláſſt můg byl giž welmi zeſſlý; hrách by ſe njm byl mohl proſjwati, gako řeſſetem, a předce gſem gjm ſtarau židowku ohnul, utržiw zaň zlatý a čtyřitceti kregcarů. To mi přiſpělo wýborně na ſukno. Pán můg, měſtſký heytman, kterýž by se mnau wlaſtně pragináče gednati měl, geſt ſſpinawý ſkrbec, kterýž mi kromě mzdy zřjdka kdy na piwečko poſkytuge. Dáwno giž mi ſljbil ſlužbu lepſſj, poſud ale w ſlowu nedoſtál. Ať ſe má ale na pozoru. Geſtli-že mne dopálj, giſtě ho to

mrzeti bude. Ak si nemyslj, že — když gest městským heytmanem, a gá genom žiwotnjm geho trabantem — že mnau po wůli nakládati může. Ho, Ho! známk gá stránku, kde bych ho tussjm sserdně polechtal. A wssak, teto, Wasse kamna dýchagj, gako ohniwá sopka. Kdyby bylo wenku teplo gako zde, byl bych mohl uspořiti wýloh za plásst.« Tu práwě segmuw geg s ramen hodil ho podál na postel tětinu w kautě saumrakem giž zahalenau. A snjmage ssiroký řemen s dlauhým těžkým mečem, prawil dále: »Wogenského stawu mám giž do sytosti. Rádbych si giž také oddechl, wlastnj zawedl hospodářstwj!« Tu hodil meč za plásstěm a porozepnul sobě kabát. »Widěla gste ondy mogi splassenau sestru? Tak se má tussjm co chůwa u městského heytmana ljp než gá, aniž si gesstě gakých zjskala zásluh.«

»Byla tu nedáwno,« odpowěděla panj Sibrtowá, aniž se od kamen z mjsta nehnauc, »a odběhla hned prwnjm okamženjm k tanci. — Ta diwoká.«

»Což gste si snad opatřila koťata?« tázal se trabant nenadále.

»I chraniž Bůh!« odpowěděla panj Sibrtowá, »což pak ti to napadá?«

»Tamto pod Wassj postelj zamňaukalo cosi, práwě gako kotě.«

Panj Sibrtku gakoby byl zasáhl hrom; i wstala a pádem k posteli, neboť byla dřjwe na djtko ochraně

gegj swěřené nezpomenula. »Matičko Božj!« zwolala uleknutá, widauc těžký meč a tlustý plásst na kogeňátku. Chwěgjcj-se gegj ruce nebyly s to dosti rychle obé odkliditi. Odhaliwssi raussku, chwátala s peřinkau k oknu, aby djtko prohljdla. Bylotby gj málem wypadlo z rukau, nebot — ó Bože wssemohaucj! kogeňátko — w obličegi co chrpa modré — nehýbalo se — bylot mrtwé — udussené! Křik, nářek a wýčitky krupařky diw neumjragjcj poučily ulek-nutého trabanta, gakého ukrutného nesstěstj byl způsobil. Byltě wssak gesstě ducha dosti přjtomného a snažil se wssemožně, aby djtko wzkřjsil. Za tjmto aumyslem chopil sspičatý nůž a pustil djtěti na ručičce žjlu, když ale krew zde téci nechtěla, pausstěl gemu i na nožičce. A wssak nadarmo. Neukrotitedlná smrt newrátila kořist giž uchwátěnau.

Ted přikwapila udychtěná chůwa do swětničky. Dozwěděwssi se o nesstěstj winau gegj nastalém, omdlela okamžitě. Tu pak zlořečila tančiwosti swé, zapoměnliwosti a ospalosti tetině, neopatrnému bratru — Wogtjssek ale zůstal mrtwým.

»Gedináček!« zwolala chůwa rukama lomjc, — »nádhernost a naděge mých pánů! Ach Bože můg! co se se mnau stane?! Umru z toho gistě! Pánům giž nesmjm ani na oči. Což nenj prostředků mně ku pomoci? Ó gá přenesstastná!«

Tu přistaupil trabant, posud w přemeysslenj za-

hlaubaný, k sestře, a zahradiw gj ústa ssirokau swogj rukau, prawil odhodlaně: »Prostředek neypřednėgssj na pomoc tobė a nám wssem gest — mlčenj. Nepřestaneš-li swoláwati křikem wsseckeu dům, weta po nás. Nesstėstj se giž stalo a změniti ge nelze.«

Anna, sestra geho, pochopiwssi prawdu geho slow, zmjrnila hoře zármutku swého, obmeziwssi ge pauze gen tichým pláčem a kwjlenjm.

Zatjm wyňal trabant djtė z peřinky a podáwage gi sestře prawil: »Teď gdi s zawinutau peřinkau domů gakoby se bylo ničehož nepřihodilo a proto také neodhrnug raussku. Na schodech doma aneb w průgezdė, to gest: žádného-li tam nezočjš, dey se do křiku a rci, že tė zde tři wausatj muži přepadsse, drželi, ústa zahradili a djtko z peřinky že ti odlaupili. Wėc ta tjm bude prawdė podobnėgssj, když to na židy smekneš, gessto gsau bez toho w nenáwisti, a městský heytman ge nedáwno také opowrženliwė odbyl, u nėhožto se o zmjrnėnj utiskugjcjho nařjzenj ucházeli. Naťknutá laupež zgewj se pak přirozeným následkem mstiwosti a snadno za prawdu se uwėřj.«

»Ale kam s mrtwým djtėtem, s mým milým Wogtjsskem?« sskytala Anna plačjc bolestnė.

»Gak bych se ho sprostil, budiž starostj mau,« odpowėdėl trabant. — »Ty ale zachowey se, gako gsem ti přikázal, a také ani pak od prwnjho wyřknutj

swého na wlas neupaussteg, nechceš-li, aby bylo po nás po wssech weta.«

Načež Anna slze násilně utlačiwssi, wzala prázdnau peřinku, přes kteraužbratr raussku rozestřel, a kráčela — se třesauc — odtud.

Trabant přehodil osudný plássť přes ramena, ukryl mrtwé djtě pod njm, a opustil — sotwa »s Bohem« dage, tetu skormaucenau.

Částka ssestá.

Weliké starosti.

Den přjsstj byl pátek, kteréhožto ráno Eliássowa manželka wyssla, aby nakaupila potřebné zásoby na potrawu, gessto gest sobota wyznawačům zákona Mogžissowa dnem odpočinutj a pokoge, dnem zaswěceným. Starý pláss, gegž byla, gako z počátku powědjno, draze zaplatila a gehož se pro přjlissnau sspatnost posud nesprostila, slaužil gj za obálku na zbožj a wěci wsseho druhu obchodem nabyté. U prostřed ssatstwa dnes skaupeného měla zásobu potrawnj, zelné hlawičky, mrkew a chléb. Bylať dnes weydělkem spokogeněgssj než kdy gindy, a proto také wrátila se weselá do přjbytku swého. Zde shledala djtky swé zaměstknány pracj obyčegnau, sprawowánjm a cjděnjm oděwů starých. Cjrka, gegjžto oči paužjwánjm nadotčené wodičky skutečně se powyčistily, pomáhala matce při odkládánj těžkého rance, matka pak se práwě hotowila, chtjc obsah geho na patřičná uložiti mjsta, když byl gegj manžel s zrůzněným obličegem do swětnice wkročil.

»Slyssela gsi již?« zwolal horliwě. »Nepřátelé

národu Jsraelſkého otewřeli úſta gedowatá na zkázu naſſi. Plné měſto máš powjdaček, že chůwu měſtſkého heytmana wčera wečer tři chlapy přepadſſe, gj náſilně heytmanowa gediného ſynáčka wyrwali. A to prý — ó ſluho Mogžjſſůw! učinili naſſinci! Měla's genom widěti, kterak pohrůzně se mnau wſſady gednali — kterak ſe giž lid po ulicjch shlukuge, nás tupj a zlořečj nám! Hoſpodin račiž ukrutných náſledků miloſtiwě od nás odwrátiti, gakých předkowé naſſi mnohdykráte giž od ginowěrců po ſkrowném nábytku naſſem bychtiwých utrpěli.«

Tato Hiobſká zpráwa zapudila rychle Ruthin weſelý rozmar. Wzdychagjc rozbalila pláſſť, wybjrala z něho ſtarý ſſat po ſſatu, aby ſe doſtala k záſobě potrawnj.

»Nemuſjme-li každau hlawičku zelj, každau mrkew zraku křeſťanů ſkrýti?« nařjkala Rutha při zaměſtknáwánj, »poněwadž nám ani ſuchého chleba nepřegjce, nad bohatſtwjm naſſjm hulákagj, kdyby zahljdli, že ſauſto maſa domů přináſſjme.« —

Tu ſe Rutha zatagila w řeči, a wykřiknuwſſi pronikawě, ſwalila ſe mdlobau na zemi.

A žádný ze wſſech přjtomných nepřiſkočil, aby omdlené přiſpěl. Stálit gſau wſſickni gako ſkamenělj, hledjce zrakem upřeným na ſtůl, kde mjſto domnělé zeleniny leželo na pláſſti — mrtwé djtě!

Giſtě že to byl pekelný klam, kterýž gim takto

hrůzy genem nahnal. Když se ale přeswědčili o gistotě, a Eliáš skaumagjcj prst ledowau studenostj o malau mrtwolu dotknutý, leknutjm utrhl, nebylot gim pochybowati o skutečnosti přehrozné. Djtky bez toho pohledu bledého gsauce, podobaly se s modrým wůkoljm u wpadlých očj a s zsinlými rty mrtwolám stogjcjm množjce patřenjm wýgew ten ukrutný, na gehožto wyswětlenj starý děděček w kautě swém marně se doptáwal.

»Rutho! Rutho!« zwolal Eliáš, třesa manželkau swogj omdlenau — »rciž, co to má býti? Rutho, ženo nešťastná! kde gsi nabrala mrtwé djtě?«

Rutha neodpowjdala. Cjrka gediná spamatowawši se, poodběhla pro džbánek čerstwé wody, njžto obličeg omdlené matky omýwala.

Zatjm ale utrpěly Eliášowy wlasy a wausy mnohem hůř, než kdy gindy, podlé čehož se starý otec geho, dozwěděw se o neštěstj, zachowal. Když se pak byl Eliáš poutjšil, došel wyšetřowánjm prádla mrtwého djtěte nowé přjčiny k žaufánj.

»Plénka, žiwůteček i košilka gsau pjsmenami W. L. znamenány!« zaběděwal. »Nenjt pochybnosti: toto djtě gest Wogtěch Landauský, ukradený syn našeho heytmana městského! — Rutho! přizney se, kde gsi sebrala malau mrtwolu tuto?«

Rutha zatjm pospamatowala se. Zodpowjdalať otázky manželowy hlasem slabým: »Hospodin

Bůh gest swědkem mým, že mi wědomo nenj. Když gsem na trhu potrawy nakaupila, nahodil se mi náprsnjk a kazagka w kaupj, při čemž mi bylo owssem ranec poodložiti. Kde, kterak a kdo mi na mjsto potrawy mrtwé djtě do rance wložil, udati nemohu.«

»Belzebub to byl!« zamumlal Eliáš. »Chce nás wyhladiti ze země. Ach otče můg! porad synu skormaucenému, coby w bjdě této počal?« A oči kmetowy oslzely se po mnoha letech opět. I prawil chwějcjm-se hlasem: »Ach, Pane, netresciž nás w hněwu swém. Spasiž mne, ó Bože, neboť zetlely kosti mé. Ach, Pane, neprodljwey!«

A Eliáš poslauchal mlče modlitbu otce swého. Ostýchalť se opakowati prosbu, zwlásstě an byl kmet umlkl, gako umdlenjm. Posléz ale počal gako pospamatowaný: »Eliássi, synu můg! wschop se rychle, a přednes nesmjrnost bjdy nassj maudrému rabbinu Sebulonu. Netrpjmeť tudy genom my — trpjť weskeren národ Israelský zárowen s námi, pakli že se rozhlásj wražda newinného djtěte, gakoby námi spáchaná. Cokoli uzawře Sebulonowa maudrost, uposlechneme. Neuzná-li se sám dosti maudrým, ať se poradj s staršjmi. Ty pak než odegdeš, musj se mrtwola ukrýti, aby snad nepowolanec nepřissed k nám, bjdu nassi newynesl.«

Eliáš neodmluwiw slowem, podrobil se ochotně rozkazu. Gatý tagnau hrůzau, chopil mrtwolu děckau

a neſl gi do tmawé kuchyně ſwé, kde gi za dřjwjm drobně naſſtjpaným ukryl.

Po ſchodech k rabbjnu giž pádjcjho dohonil Aſſer, wyřjzuge mu, aby ſe k dědu geſſtě wrátil. Když pak byl dychtiwě k němu přiſtaupil, prawil tento wážně: »Synu můg, gako mi wědomo, dotekl gſi ſe mrtwoly. Zdali pak gſi ſe zachowal podlé zákona Mogžjſſowa, čili nic?«

»Odpuſt, otče drahý,« odpowěděl zahanbený Eliáš, »w auzkoſtech ſrdce mého zapomenul gſem na powinnoſt.«

»Zlořečen budiž, kdo zákon na ſlowo nezachowáwá!« opakowal Šalomaun. »Wyſtřjháme ſe, abychom nepopudili na ſebe Božj hněw.«

A načem záležel přeſtupek ubohého, ſkljčeného Eliáſſe? Opomenulť po dotknutj ſe malé mrtwoly, ruce umýti — kteréžto opomenutj rychle naprawiti poſpjchal.

Po hodině až hrůza zdlauhawě uplynulé wrátil ſe poſléz opět.

»Co řekl wážný Sebulon?« tázal ſe kmet nedočkawě.

»Netraufal ſobě rozhodnauti ſám, nýbrž obeſlal i hned neyſtarſſjch k ſobě,« odpowěděl Eliáš, ſtudený pot ſobě s čela utjrage. »Společné uſneſſenj,« prawil u welikém ſnaženj dále, »znj takto: že geſſto nepřátelé naſſi ani neyčiſtěgſſj prawdu ohledem mrtwého

djtěte nám neuwěřj, mám přjſſtj noci mrtwolu odkli-diti, a wſſem naſſim neytagněgſſj mlčenj o tom při-kázati.« Kmet ale krautil hlawau neſchwalně, řka: »Což rabbin zapomněl, že přjſſtj noci ſobota giž na-ſtala, den ſwátečnj, na kterémž ani ty, ani twoge žena, ani čeled, ani howado twé, ba ani cizinec, ob-cugjcj w přjbytku twém čeho konati neſmj?«

»Nezapomněl,« dj Eliáš, »a wſſak rowně gako za čaſů Machabegſkých powoleno bylo ſynům Iſraelſkým brániti ſe proti nepřátelům ſwým, tak také potřeba toho welj i ted wýmjnkau opatrně ſe zachowati. Spolu mne také rabbjn rozhřěſſil winy poſſkwrněnjm dne ſwátečnjho ſpáchané.«

»Gá ale takto neſmeyſſljm,« prawil Ŝalo-maun, »raděgi umřjti, gako ſedm bratřj před ukru-tným Antiochem, než přeſtaupiti zákon. Wſſak tyš powinnen podrobiti ſe rozkazu rabbinowů, bytby třeba nebylo požehnánj Páně s činem twým. Co hodláš mrtwolau učiniti?«

»Raděno mi,« odpowěděl Eliáš, »abych gi ode-wzdal wlnám Iſarſkým.«

A Ŝalomaun krautil hlawau opět. »Bylo-li pakby tobě lhoſtegné,« prawil, »kdyby zůſtalo mrtwé tělo djtěte twého nepřikryté zemj a tudy bylo wydáno w moc a mukám duchů zlých? Mrtwé toto pacholátko geſt ſice toliko djtě křeſťanſké, kterjž wjru naſſi w ta-kowé duchy tryznitelſké za poſſetiloſt powažugj; wſſak

nechtěgmež býti přjčinau aby newinňátko trpělo za winu ſauwěrců geho, nýbrž nawrat ge zemi, z kteréž wzato geſt.«

Hodina uplynula opět w auzkoſtné tichoſti. Rutha byla welmi uſláblá, tak že ſe muſila odebrati na lože. Eliáš ale ſeděl s hlawau ſwiſlau w hlubokém přemeyſſlenj. Djtky shromáždiwſſe ſe, tiſſe ſe zabawowaly, přičemž bylo owſſem mrtwé djtě hlawnjm rozpráwky gegich předmětem.

Žádné wſſak z nich nepowſſjmlo ſobě, kterak ſe potahowala okna ledem a genowatkau, a že bylo widěti dech z úſt wjc a wjce, až poſléze zwolal děd: »Mne zebe.«

»Přilož do kamen,« prawila ſſjgjcj Cjrka Juditě, ſeſtře ſwé.

»Bojjm ſe gjti do kuchyně,« odpowěděla tato, ſtrachem ſe chwěgjc.

»Půgdem ſpolu,« dj Cjrka, rowného gſauc pocitu ſe ſeſtrau.

»Hu!« prawila tato, »dřjwj, za kterém mrtwé djtě ležj — i, toho ſe nedotknu — ba ani do kuchyně, kde zlj duchowé malau mrtwolu trýznj, newkročjm.«

Cjrka wáhala též. Raděgi by byla zimu neykrutěgſſj trpěla, genom kdyby byla nemuſela do kuchyně, a wſſak — ubohý, zimau ſe chwěgjcj děd —

umdlená matka, kteráž se posud strachem a teď i zimau třásla, pohnuli gi.

»Pogď ty se mnau,« prawila k Asseru, »zamhaurjme oči, abychom ničehož nespatřili; držwj ale a topenj do kamen — to namakáme.«

»Zůstaň« — odpowěděl Asser, zmužiw se — půgdu sám, aniž zamhaurjm oči. Žid gako gsem gá, nesmj se báti.« J odessel srdnatě, a sotwa že byl několik sstěpinek do kamen přiložil, wrátil se hned opět s obličegem pozbledlým.

»Nespatřil gsem ničehož,« prawil k sestrám zwědawě se dotazugjcjm, »gest mi wssak ljto ubohého djtka, byťby bylo křesťanské. Tamť mu gest ležeti, mjsto w měkaunkých teplých peřinkách, mezi twrdými studenými poleny.«

Ostatnj djtky gemu přiswědčugjce zapomjnali na bjdu wlastnj.

Teď se wytrhl Eliáš ze zamyšslenj. Slysse, kterak djtky častěgi mrtwé gmenugj djtě, přibljžil se k njm, řka wážně: »Patřte djtky tamto na swého starého, welebného děda, gemuž Hospodin osmdesáte let dočekati popřál. Chtělibyste, aby zbarweny byly ssediny geho krwj než se sklonj w hrob? Patřte tamto na matku swau, ženu dobrau, kteráž wás w bolestech porodiwssi, w starostech wychowala. Chtělybyste gi zabiti za wssecku gegj lásku a upřjmnau wěrnost? Chtělybyste posléz, abych gá, otec wáš, kterýž gsem se

nechal pohaněti, uplwati, pokopati, posslapati pro zachowánj wasse, chtělybyste, abych zahynul smrtj potupnau co zločinec na popravě?«

»O nechceme, nechceme, milý otče náš!« ozwaly se hlasy djtek společně.

»Tedy,« prawil Eliáš hlasem pohnutým, »tedy se o mrtwém djtěti giž ani nezmiňugte, ani bdjce, ani spjce. Wyrwete wesskeré upamatowánj naň z paměti swé i s kořenem. Buďte němé gako kámen, kdyby se wás někdo wyptáwal, tak abyste snad neuwalily na sebe winu krwawau.«

»Otče,« prawil Asser, »kdyby mne trhali klesstěmi obniwými, wařili a smažili na olegi, kdyby mne mučili, gako činil Antiochus ukrutný, neprozradjm slowa.«

A gessto Asser takto mluwil, zarděl se obličeg geho. Wždyť pak giž ondy byw dětmi křesťanskými utýrán, neodewřel ústa bědowánjm, a měl by to snad učiniti, gessto se gednalo o žiwot milowaných geho newinných rodičů a děda předrahého?!

Asserowy sestry a churawý bratr Jákob netraufali sobě podobným se zaručiti slibem, ač gsau rodiče swé i děda zárowen s urputným Asserem wraucně milowali.

Několik gesstě hodin dne krátkého uplynulo zwolna. S saumrakem zrůstal i nepokog Eliássůw a auzkost. I přistupuge k oknu opět a opět, pátral w temnau

noc. Posléze, když odbila gedenáctá, wklauzl do kuchyně s lampičkau. Za chwjlku se wrátil s wlasy na hlawě zgeženými, nesa osudný plášť w uzel zabalený pod pazj. Takto přistaupil, slowa nemluwě, zuby gechtage, k otci swému, kterýž cjtě synůw osud, sklonil gako němý prawici na hlawu geho, načež Eliáš segda tisse po schodech, tagně z domu se wykradl. Neystarssj geho čtyry djtky patřily za njm auzkostliwě. Rutha pak ležela w zimničné dřjmotě — neznamenalať manžela odcházegjcjho.

Za chwjlku překonal Šalomaunůw hlas hlubokau tichost po skrowné swětničce rozlehlau, kterýž prosil: »Djtky, pomozte!«

Snažilť se wstáti se sedadla swého, což se mu také ochotným přispěnjm wnuků geho powedlo. Potom kráčel zwolna do prostřed swětnice, kde skláněge kolena swá, posléz klekl u welikém namáhánj.

»Mnohý krok trpký,« pačal, »giž wykonal pro nás otec wáš; krok takowý ale, gako práwě ted, gesstě — nikdý! Widjte, kterak plachá křepele auzkostně pronásledownjkům utjká, za každým křowjm auhlawnjho nepřjtele skrytého saudjc? Podobně i ted otec wáš, syn můg milý. Auzkost předcházj geg, hrůza stjhá paty geho — w náručj chowá studenau smrt — nemá=li se tedy chwěti a báti? Pročež budu wolati k Pánu, aby předcházege geg, zapudil nepřátely geho; aby ochránil geho bedra i boky, aby se stal geho pod=

poran i berlau. Chcit pozdwihnauti ruce swé gako Mogžiš, když wálčil lid Israelský s Amalekem, k Pánu, nepřestáwage prositi geg, pokud se Eliáš, syn můg, šťastně nenawrátj.«

Když pak byla Rutha za několik minut po tom spamatowawšši se, oči odewřela, spatřila diwadlo zwláštnjho druhu. U prostřed skrowné swětnice klečel tchán a wůkol něho gegj čtyry djtky. Dwě a dwě střjdagjce se podpjraly geho ruce k neywraucněgšj modlitbě sepiaté a pozdwjžené. Slabá lampičky záře zgasňowala neauplným swětlem wýgew ten dogemný. Šalomaun se modlil za syna swého hlasem pohnutým, což když spatřila Rutha, spogila prosby a modlitby swé s modlitbami tchánowými, kterýž wzdor wěku zetlelého prositi nepřestal, pokudž se Eliáš nenawrátil. Tento se potil a pařil, gakoby byl snjh do oken šlehagjcj garnj kwět. Djtky radostj nad shledánjm otce taužebně očekáwaného bylibу málem zapoměly děda pozdwihnauti a na mjsto geho doprowoditi.

Když ale učiniwše tak, k otci swému přihrnuly se obgjmati geg dítjce, zabránil gim, wody žádage, aby wyplnil zákon Mogžjšůw.

Zatjm pak prawil Šalomaun řka: »Tušjm že wyslyšel Hospodin milostiwě hlas a wolánj nehodného služebnjka swého. Wrátil gsi se nepoznaný po wykonané práci šťastně?«

Při upamatowánj na přestálé nebezpečenstwj gala

Eliássе poznowu hrůza. I prawil se třesa: »Kdybych djtě wlastnj na hřbitow nésti musil, nemohloby mně hůře býti, než gako při tomto cizjm. Malé břemeno bylo mi přetěžké a nesnesitedlněgssj, čjm blјže k pohřebnissti křesťanskému gsem přicházel. Přikradl gsem se k mjstu neyosamělegssjmu, snaže se, abych wylezl na zeď. Mohlť gsem owssem autlé tjlko přehoditi, nebylo mi wssak lze učiniti tak, neboť gsem uzawřel ubohému djtěti ustlati lůžko w chladné zemi, nač gsem si také starý kopáč přinesl. Na zeď gsem se ssťastně wysskrábal, odkud mi bylo za skrowné skwělosti sněhu padagjcjho rozsáhlé pole smrti přehlédnauti. Ach, otče, bylotě to podjwánj hrozné! Množstwj černých křjžů, zda-li pak se nepodobalo nesčjslnosti železných hřebů bolestně w lůno země se wrýwagjcjch, poněwadž tato dychtiwosti nenasytau oplakáwané obětě lidské bez přestánj hltá? Na bjlých památnjkách sskleбila se smrt hledjc na mne očima dutýma, kamkoli gsem se ohljdl, spatřil gsem umrlčj kosti a holé lebky. Předce wssak dodage sobě srdce, přehnul gsem se přes zeď, počna ač rukama se chwěgjcjma železem kopati. Děcká mrtwola ležela zatjm zabalená w plášsti wedlé mne. Chwjlkami gsem přestáwage poslauchal, zda-li snad mne někdo pozoruge. Nenadále tu zahljdnu černý stjn, kterak ze země wywstupuge a přjmo ke mně se obracj. Kterak gsem se potom auprkem přes zeď dostal, newjm sám, to gsem ale cjtil, že byly ruce mé plné trnj a

hodláků, kterého gſem ſe na zadrženj bez rozpaků chopil. A wſſak díky Bohu! doſtal gſem ſe domů bez auhony.«

»A pláſſť?« tázal ſe Salomaun rozwážliwě.

»Owſſem — tenť tam,« odpowěděl Eliáš, »wſſak nelitugi geg.«

»Ty mně nerozumjš,« prawil Salomaun. »Pláſſť, ač mrtwý a němý, mohlby ſe ſnad přece ſtáti zrádcem.«

»Toho ſe nebogjm,« dj Eliáš. »Wždyť mne newiděl a nepoznal, kromě Pána Boha, žádný, Hoſpodin pak zná newinnoſt mau a ochránj mne.«

»Sela!« *) doložil Salomaun hlaſem welebným.

Načež pak ſe odebrali ſtařj i mladj na odpočinutj s ſrdcem pokogněgſſjm.

---

*) Slowo hebregſké, znamená: bezpřeſtánj, ſtále.

Čáſtka ſedmá.

Zaſwěcenj ſoboty.

Eliáš ſpatřil w auzkoſtech duſſe ſwé nepochybně křjž aneb některý náhrobek za poſtawu lidſkau, neboť zůſtal pláſſt i s obſahem i druhého dne geſſtě neſpatřený. Na mjſto hřbitowa odlehlé, kde baljk ležel, nezaſſel žádný, čehož ſe Eliáš owſſem domyſſleti nemohl.

Ukradenj nemluwňátka bylať ted owſſem gedinau powěſtj po wſſem Mnichowě, a to tjm wjce, geſſto ſe to týkalo ſynáčka wzácného a mocného muže. I w hoſpodě, kde miſtr Filtjř každého wečera pět i ſſeſt džbánků piwa prázdnjwal, rozpráwjno w ſobotu wečer pauze o událoſti té neſlýchané, přičemž židi hrubé chwály nenabýwali.

»Na ſwětě ſe wěru děgj wěci diwné,« prawil tu miſtr Filtjř ku kowáři, ſauſedu ſwému, »gednomu djtě ukradnau, ginému opět ge podložj. To wſſak ſe děge genom s rozdjlem tjm, geſſto býwagj prawidelně djtky rodičů bohatých ukradeny, rodičů chudých přede

dwéře giným podkládány. Tak se stalo i mně s tjmto gunkem« a ukázal na Josu, kterýž piwem hogně požitým poopilý na lawici sedě twrdě spal — »asi před pěti lety. Gednau wečerem měsjce listopádu klopýtal gsem giž hezky pozdě z piwowáru domů. Chtěge odewjrati dwéře, klopýtl gsem přes baljk, kterýž mi se swalil pod nohy. Když gsem se dal do křiku, dal se baljk do křiku též — gá tlustě, on tence — gá klel, on plakal. — A co to bylo, když gsem si poswjtil? podstrčené djtě, owssem — djtě chudé, do hadrů zabalené, a wssak sljčné gako angjlek s modrýma očičkama, kteréž slzami se zatápěgjce, gakoby mne prosilo o slitowánj. Gá neměl ani ženy, ani djtěte, časem se mi stýskáwalo welmi, pročež pomyslil gsem: Hleď, gakoby ty byl na toho angjlka zawolal, Bůh ti geg posjlá darem, aby geg přigal a sausto chleba swého s njm zdělil. A widjte, sausede! spolu s njm se přistěhowalo i také Božj požehnánj do přjbytku mého. Dnes teď mým neywětssjm potěssenjm a — to mnoho zagisté — raděgi bych se odřekl piwa, než mého Josy, kterýž gest spolu miláčkem celého města a giž i ministrantem w chrámu Páně u Matky Božj. Mět nenj třeba, abych mu čehosi kupowal, dostane kazagku, kossile, žiwůtek, střewjce, ba wssecho wjc, než potřebuge, darem. Ano i nesstěstj se mu změnilo w sstěstj, gako nedáwno zplassenym býkem, kdežto skrze přestálau smrtedlnau auzkost zbohatl.«

»A nedal gste se poptáwati,« prawil kowář, komuby nalezeneček byl patřil?«

»Neměl gsem chuti ani dosti málo,« odpowěděl Filtjř, bylk gsem rád, že mi ho nechali. Kde a kterak také dlauhého poptáwánj gsem zawáděti měl? Na wybubnowánj neb na wytraubenj nebylo mi peněz, cožby také gistě bylo ani neprospělo, gessto pacholátko tussjm z Mnichowa nepocházelo. Z počátku gsem owssem zde onde wyprawowal, kterak se mi powedlo nálezem, časem ale přestalo i to, gako se při wssech wěcech stáwá.«

»A což se Wám nepodařilo wypátrati a wyptati se pacholjčka, odkudby pocházel?« prawil kowář. »Gáť wjm, že ten chlapec nad léta swá mnohem maudřegssj, pročež také i před pěti léty howořiti znal. Aneb snad Wám prádlo geho a oděw na stopu gakausi ukázati mohly.«

»Nikdež nic,« odpowěděl Filtjř. »Nazýwalt mne z počátku dědem a také o něm wyprawowal; o welikých psech a pokogjch, o gakémsi Anselmu a o kassi a poljwce, gaké obyčegně k wečeři gjdáwal, o přjkrowu za stolem a o wěcech těm podobných, čjmž by byl wssak ani hlupec nezmaudřil.«

»Wěru, kdo ale takowé milé djtě zanese, musj mjti srdce nad kowadlo twrdssj,« prawil kowář. »Kdyby bylo ubohé to djtě za Wassemi dweřmi zmrzlo, neb abyste se ho byl neugal?«

»Ba owſſem,« prawil Filtjř, »toť prawý krwawec! a wſſak on giſtě treſtu neugde. A wſſak giž čas, abych ſe s Joſau domů odebral. Hey, Joſo! wſtáwey! Slyſſjš? zpamatug ſe, oſpalče!«

Když pak byl Filtjř ſlowům ſwým přiſpěl i hýbánjm, prawil oſpalý Joſa: Ach Aſſere, puſť mne! gáť do waſſj židowſké ſſkoly giž nepůgdu. Tamť by ſnad rabbjn i mne klepl paličkau.«

»Diwný to chlapec!« pouſmál ſe Filtjř. »Seznámilť ſe s rodinau židowſkau, na kteréž s celau duſſj wězj. »Gářku, Joſo! půgdem domů! Joſo, ſlyſſjš? hnedle budau zwonit na mſſi — přigdeš-li pozdě, ſakriſta ſe na tebe zhorſſj.«

Připomenutj na powinnoſt ſlužby proſpěla nade wſſecko. Joſa odewřel gaſně modré oči, mage ſwjčky na ſtolech za ſwjčky na welikém oltáři, an tu byſtřegſſjm rozhlednutjm ginák ſe přeſwědčil. I ſſel poſluſſně s pěſtaunem ſwým.

Wenku otřáſala zima malého oſpalce tjm krutěgi; mrzutý klopýtal w patách za průwodcem ſwým, baže w taužebnoſtech po teplém lůžku.

Tu ſe pěſtaun nenadále zaſtawil, tak že neopatrný Joſa s Filtjřowým zadkem nerázně ſe ſetkal.

»Co to?« tázal ſe Filtjř, an ſe zatjm Joſa opět sbjral.

*

»Ach milý pane!« ozwal se prosebně hlas Jo-sowi powědomý, »prosjm Wás o milost welikau.«

»Mámť gá milostj!« odpowěděl Filtjř mrzutě. »Nemám kdy, aby ti snad zde slaužil.«

Josa ale zatjm předběhl.

»Cjrko?!« zwolal giž úplně spamatowaný, co pak ty tu gesstě děláš?«

»Ó milý Joso!« prawilo děwče židowské, djky Bohu, že gsi ty to! Ach gen si powaž to nesstěstj: matka má dnes giž omdlela kolikráte a ted snad umře. Proto gsem se rozběhla rychle pro doktora, nemohu se ho wssak dowolati. Ó pomoz mi, pomoz!«

»Blaudku!« zwolal Filtjř, »což newidjš kraužek od zwonidla k doktorowu bytu?«

»Widjm,« odpowěděla Cjrka, »a také gsem giž mnohého tudy gdaucjho srdečně poprosila, aby zazwo-nil, někteřj ale byli opilj a nerozuměli mně; ginj ale nazýwagjce mne plemenem židowským, ssli beze wsseho smilowánj dále.«

»I u wssech rohů a čpárů!« zahřjmal Filtjř, »dobře se ti stalo, neboť proč pak gsi nezazwonila sama, wzácná slečinko, bodeyť, aby nemusila mjti služebnjka?«

»Wždyť gá zwoniti nesmjm!« zalkála Cjrka. »Dnes gest sobota, den swátečnj, a proto také zapo-wězena wssecka práce. Mimo to gest i také kraužek

u zwonidla kowowý, a giž genom proto nesmjm se ho dnes dotknauti.«

»Raděgi necháš matku umřjt? To-li pak láska djtek k rodičům? O swatý Benno! smilugž se nad poššetilau tauto!«

»Několikráte giž gsem natahowala ruku po zwonidle,« prawila Cjrka, »strhla gsem gi wšak wždy opět strachem před hněwem Páně. Zápasilať gsem krutě s zákonem a powinnostj dětenskau.«

»Cilink! Cilink! Cilink!« zatáhal Filtjř za zwonidlo, diw že se nepřetrhl drát. »Toť pytomý zákon!« huhlal při tom. »Skoro bych si přál býti raděgi wrabcem, nežli židem! Spjše nechagj matku umřjt, než aby se dotkli zdibce kowu! — O wy komářnjci — welblaudohlti — wy zákonnjci a fariseowé!«

»Co chcete?« ozwal se uleknutý doktor oknem.

»Pane!« dj Filtjř silným hlasem. »Máte se bez meškánj wydati k ubohé chudé židowce, manželce Eliášowě, a přispěti gj pomocj lékařskau. Umjrá prý, prawj dcera gegj plná auzkosti, kteráž čeká zde, aby Wás dowedla.«

Slowjčko »chudé« gež byl Filtjř w dobrém mjněnj k židowce připogil, zmařilo z úplna zámysl geho, gešto doktoru odegmulo chuti.

»Kliďte se k hadu!« zwolal dolů a zawřel okno.

»Tu máme to nadělenj!« prawil Filtjř mrzutě.

»Proti ubohému chudému židu přjčj se celý swět ba i geho wlastnj zákon. A předce se geg prawau twrdošsjgnostj přidržugj, ač ge uwádj w bjdu.«

»Tatjnku!« prosil Josa, »pogďme k Cjrčině matce. Wyť gste w hogenj i w léčenj zběhlý a zkušsený; spálu gste mi zahnal sám —«

»Což se ti oprawdu zachtělo, mjsto na lůžko, tolikero ulicemi a po schodech gako do kůrnjka k rodině židowské?« tázal se Filtjř w podiwenj.

»Ó pogďme, pogďme!« prawil Josa, »mně giž spanj přešslo, a teď bych wydržel celau noc.«

»Klučino, wšsak ty mne nezahanbjš!« prawil Filtjř w duchu. Gehoť také lahodila Josowa důwěra w schopnost geho lékařskau, a aby té wyhowěl, kaupil w ljkárně za několik kregcarů wisikance a baldriánu.

I shledal ubohau Ruthu skutečně w stawu bjdném. Sotwa že bylo w nj gesstě žiwobytj znáti. Djtky běďugjce stály wůkol, an zatjm Eliáš buď wausy buď zas wlasy sobě wyrwáwage, pak zas nemocnau křikem a obgjmánjm zpamatowati se snažil.

»I u wšsech rohů a čpárů! zwolal Filtjř otřásage se, gesšto byl za chwjli s Eliášsem nemocné ku pomoci přispjwal — »zde máte zimu, gako w psinci!« A sáhl na kamna. »Gako led!« zwolal weyčetně. »Eliášsi, přjteli ušsatý, wždyť Tobě zde žena zmrzne. Nenj tedy diwu! Což nemáš doma dřjwj, čili snad

ſkrbjš, že nepřiložjš do kamen? Rychle zatop, až ſe kamna začerwenagj. Gen ſe podjwey, kterak ſe ſtarý otec twůg zimau třeſe, a ubohé djtky twé zebe až hrůza. Wždyt pak ſedj ſmrt i gim na gazyku. Zatopte, prawjm,« zwolal prudce, když ſe k tomu žádný neměl.

»Sobota geſſtě neminula,« ozwal ſe ſtarý Šalomaun chwěgjcjm ſe hlaſem.

»Křeſtanſká ſlužka,« prawila Cjrka, »kteráž w ſobotu za nás pracuge, přiſſla ráno, a od té doby ſe neukázala.«

»I u wſſech rohů a čpárů!« zwolal Filtjř, »teď mi giž trpělíwoſt přecházj. Tedy ſobě w ſobotu ani zatopiti neſmjte? Kdybychom byli wſſickni wjry waſſj a kdyby nebylo dobroſrdečných křeſtanů na ſwětě, kteřj by ſe waſſj podrobili ſlužbě? Co byſte ſobě počali? Muſili byſte buď zmrznauti, buď celau ſobotu na kutjch ſe přewáleti. A kdybyſte wy židé wſſickni pomrzli, kdopakby. potom ſobotu ſwětil? Kdyby nebylo lidj, nebylobý ſoboty. Sobota tedy geſt pro lidi, nikoli lidi pro ſobotu. Toť pochopj i můg Joſa.«

»Hoſpodin Bůh,« prawil Šalomaun hlaſem wážným, »zaſwětil den ſedmý proto, geſſto dne ſedmého poodpočinul po práci, gižto ſtwořil a wykonal.«

»Wjm to, wjm, ſtarý otče!« odpowěděl Filtjř. »Bůh ſedmého dne odpočinul, t. g. přeſtal twořiti,

oni ale neodpočjwal, gako umdlený pozemčan a smr=tedlnjk. Dobrota Boží také neodpočjwá nikdý, ani okamženjm, to mně wěřte, sice by bylo po nás weta a swět by se rozsypal. Kdyby mocná a wssemohaucj ruka Páně nedržela i w sobotu slunce, měsjc i hwězdy pewně na obloze, weta by bylo po nás. Čeho na zachowánj wesskerého swěta potřebj, činj a dopausstj Bůh každé hodiny, a proto tedy w sobotu konati smjme, čeho pro nasse zachowánj potřebj.«

»Mogžjš přikázal,« podotkl Eliáš, »aby se w sobotu nepracowalo.«

»Owssem,« dj Filtjř, »w sobotu nemáte pro=wozowati ssmeydů aniž konati práci, kterauž dnem wssednjm opatřiti lze. Kdyby byl ale Mogžjš před=zwjdal, že se zawěsjte na pjsmenu, kteráž umrtwuge, gistě žeby se byl zřegměgi wygádřil. Mohl=li pak ale předzwjdati, že se přestěhugete do zemj, kde ram=paudy zmrzagj a řeky mrazem takořka zkamenj? Gessto ani oheň rozdělati nesmjte, tjm méně se wám uzdá zwařiti hrnek wody, abych ubohé nemocné několik lžjček thé tuto z wýborného baldriánu podati mohl?«

Eliáš wáhal. »Otče můg —« počal prosebně k Salomaunu.

Tento ale odpowěděl přjsně: »To gest práwě, co Pán Bůh přikázal, abyste činili: Šest dnj pracowati, sedmého pak dne odpočjwati a geg zaswětiti. W so=botu ani ohně nerozděláweyte w přjbytcjch swých.«

Eliáš umlkl, Filtjř ale prawil: »Spjsse bych skrotil zagisté koně zplassenėho, nežli twrdossjgného přeswědčil žida. Swěťtež si sobotu swau dle libosti, a nechte nesstastnau tuto zahynauti. A wssak — nenj-liž, gakobych oheň w kamnech praskati slyssel. Gářku, Joso,« a ohljžel se po pacholjčku. »Chlapče dokonalý!« prawil pak dále, Josu a Cjrku w swětnici newida. »Co zde zatjm hluchým ussjm káži, gednáš za mne wenku.«

A tak se i stalo. Cjrkau ponawedený nasstjpal třjstěk, rozdělal oheň a přistawil hrnek s wodau, kteranž ted obličegem radostj se stkwjcjm pěstaunu nesl. Několik lžjc owáru baldriánowého, gegž nemocné podali, pomohlo gj gako diwem. Aby se ale předesslý staw nenawrátil, uznal Filtjř za dobré, přiložiti několik wisikancj, a prospěly přewýborně.

Když se byl zde Filtjř skoro dwě hodiny pozdržel, pomyslel na domow. Gessto při laučenj po swětnici gesstě gednau se rozhljžege, spatřil okna prw zamrzlá giž roztálá a cjtě teplo po swětnici, prawil spokogeně k starému Salomaunu: »Gářku, starý otče! nenj-li tu ted gako w rági? Hledte, kterak i djtky giž poroztály, bywsse prwe zmrzlé gako polena. Za to máte genom křestanstwj co děkowati, kterėž neukládá, abychom sobě swědomj obtěžowali gjdlem a pitjm, nowým měsjcem a sobotau, kde toho potřeba nenj. Konečně snad wssecka nemoc ubohé ženy pochá-

zela pauze gen z lačného, zastydlého žaludka, a že zkřehla za celý den w studené swětnici.«

Načež Filtjř Josau prowázený se odebral.

Eliáš ale předobře přjčinu nemoce manželky swé poznal. Pocházelat z ulekánj nad přinessenýmdomů djtětem mrtwým a z auzkosti, gak se ho zbawj.

Částka osmá.

Posluchač bezděčný.

Po třech dnech byl weškerý Mnichow wzhůru. Našli gsau mrtwé tělo Wogtjška Landauského, a mělo slawně býti pochowáno. Množstwj lidstwa přenesmjrné přirazilo se k pohřebnjmu slawnému průwodu. Na ulici se nesměl dnes žid nikde ani wyskytnauti, nechtěl-li aby geg rozkwašený lid usmrtil. Městský heytman bolestj a mstiwostj rozpálený uložil na wyzrazenj wraha synáčkowa cenu welikau, a proto hořel každý dychtiwostj, aby gi zjskal.

Mistr Filtjř weda Josu za ruku, djwal se také na pohřeb.

»Kmotře!« zwolal k němu známý, »kdyby se nám tak poštěstiti chtělo, abychom wrahy wypátrali! Rozdělili bychom se gistě po bratrsku.«

Filtjř krautil hlawau. »J bylať by to mzda krwawá a nepožehnaná,« odpowěděl. »Ač bych penjz potřebowal, raděgi si ge giným způsobem zaslaužjm.«

Kmotr se smál. »Gáť bych si z toho hřjchu nečinil,« prawil, »a byť by při tom zahynulo židů třeba tucet. Že to ubohé djtě židi zawraždili, aby mu

wycedili krew, kteréž, Bůh wj na gaké powěry náboženstwj swého, mjti musj, gest prawda gistá. A že gsau synáčka městského heytmana nasseho práwě zasáhli, stalo se také z gisté přjčiny. Proto že gim nechtěl býti po wůli, pomstili se na něm krwawě. Wždyť máme přjkladů dost, že gsau židé studnice otráwili, ba i tělo Páně w proměněné hostii gehlami gsau zbodali, tak až z něho prýsstila krew, a hle, ani diw ten zatwrzelau mysl gegich neobrátil. Proto bych si také swědomj z toho nedělal, nýbrž přigal odměnu s radostj, gen kdybych wěděl, kterak gj zjskati.«

»Gsau prý giž wrahu na stopě,« přimjsila se něgaká žena do gich rozmlauwánj, »a sice podlé plásstě, w kterémž gsau djtě zabalené nassli.«

»Něco při tom předce prawdau,« odpowěděl kmotr Filtjřůw. Plássť ten gest starý modrý, plássť wogenský, gaké wolencowy trabanti nosjwagj. Tu gsau i hned wssecky trabanty wyslýchali, a býwalého wlastnjka onoho plásstě skutečně wypátrali. Wsadili gsau prý sice chlapjka toho, kterýž prawj, že plássť ten gakési židowce prodal, když se ale za něho městský heytman zaručil, pustili gsau ho zase Gestiť to Kochler, syn ze sestry panj Sibrtowé, gižto také sám dobře znáte «

»Kochler gest wssetečný, urputný chlapjk,« prawil Filtjř přemeysslivě, »o němžto dobrá powěst owssem se neroznássj. Mimo to gest chůwa u městského heyt-

mana slaužjcj geho wlastnj sestra, a proto mi wsseckо to hrubě do kotrby nechce.«

»Podobně se wedlo i hrdelnjmu saudci,« odpowěděl kmotr, »a proto gest trabant za propusstěnj pauze gen — gako gsem giž prawil — pauze gen městskému heytmanu powinnowán.«

»Snad ale Kochler židowku, gjžto plássť prodal, náležitěgi popsal?« doptáwal se Filtjř.

»Gest prý to žena Eliássowa,« odpowěděl kmotr.

»Co? zdali pak gsem dobře zaslechl?« zwolal Filtjř, žasna, »žena Eliássowa?«

»Cjrčina matka?« tázal se ulekuutý Josa.

»Rozstonala prý se hned po prwnjm wysleychánj,« wyprawowal onen muž dále, »až na smrt, tak že gi každého okamženj do hodinky čekagj. Dokládá prý, že sice plássť ten kaupila, ale hned že geg zase prodala a komu — že ho neznáá. Gessto žena těžce stůně, lapli gsau zatjm gegjho muže, kterýž zagisté wraždy se dopustil. Zapjrát ale zarputile, ač gsau mu gich notně giž na zadek napočjtali.«

»Ubohá Cjrka!« běduwal Josa. »Gistě že zase pláče, tak že se gj oči opět zapálj. A ta dobrá panj Rutha! Tatjnku, teď by tussjm zase bylo třeba wařeného baldriánu, a abychom gi přiložili wisikance.«

»Co sswástá ten klauček?« tázal se kmotr.

»Mluwj o židowſké rodině, kam čaſtěgi chodjwá,« odpowěděl Filtjř. »Muſjmť wám powědjti, že práwě onen Eliáš tohoto chlapce od ſplaſſeného býka ochránil, a proto na rodinu geho ničehož nedopuſtj.«

»Gen ať ſe má na pozoru,« ſtřežil kmotr, »židowſké plemeno wždy zpočátku lahodj, aby pak tjm giſtěgi kořiſti ſwé ſe zmocniti mohlo.«

Než ſe Filtjř ohljdl, byl giž Joſa ten tam.

»Giſtě běžj k rodině židowſké,« prawil Filtjř ſám k ſobě, a měl prawdu.

Téhož dne u wečer procházel ſe Joſa po ulicjch Mnichowſkých zarmaucený. Pobylť u Ejrky, kde genom bjdu a nauzi ſpatřil. Matka ležela beze ſmyſlu pomatená; kmet ſe bil w prſa a rwal ſobě wauſy; djtky bědowaly; gediný Aſſer ſeděl zamračený a bez pohnutj w kautku. Joſa těſſil, gak gen mohl, ničehož ale nepořjdil. I ubjral ſe domů umdlený a hladowý, přjbytek wſſak ſhledal zamčený, neboť byl miſtr Filtjř kamſi odeſſel do piwowáru, aby wýbornau ſobě pochutnal gečminkowinau.

Joſa mage oči polau přihmauřené hopkowal dále k známé přjzemnj ſwětnici panj Sibrtowé. Když Joſa oknem nahljdl, bylo tam tma, dwéře ale byly odewřené, Joſa zdwihna zlehka kliku, weſſel. I ſlyſſel panj Sibrtowau, kterak u kamen chrůpá, a přiſedl k nim na druhau ſtranu. Zde ležely tržnj

krupařčiny ſſaty promoklé na proſchnutj pohozené, rozwěſſené a giž i také wyhřáté, tudy ſpolu Joſowi proſtydlému wjtanau oponkau a pokrywem. W tyto na záhrobci zahrabaný hned i také libě uſnul. Když ſe proſpal, pronikala k němu ſkrze ſſaty záře; ſpolu také ſlyſſel kroky a ſlowa muže ſem a tam přecházegjcjho. Když byla wſſetečnoſt geho oſtatnj oſpaloſt zapudila, poznal trabanta Kochlera giž mu známého, kterýž s tetau na druhé ſtraně u kamen ſedjcj rozmlauwal.

»Tuſſjm, že gſem to zchytra naſtrogil,« prawil wogjn, »podſtrčiw mrtwé djtě hned na druhý den dopoledne židowce do rance, když geg byla na okamženj u mých dweřj poodložila, prowozugjc se ſauſedem ſſmegdy o náprſnjk. W ſpěchu a auzkoſti wſſak gſem znamenati nemohl, že to můg bývalý pláſſt wlaſtnj, gjmžto byla židowka ranec zawinula.«

»Ach Pane Bože náš!« wzdychala panj Sibrtowá, »měla gſem auzkoſtj, uſlyſſewſſi, že gſi pohnán k ſaudu. Wſſickni lidé z celého trhu hledjce na mne tázali ſe, co ſe mi ſtalo.«

»Hlauposti!« prawil Kohler. »Tjmby ſe to neyſpjſſe wyzraditi mohlo. Ha ha! ſmeklot ſe to ſſtaſtně s beder mých a přjmo na žida. Kdybychbyl ale neměl měſtſkého heytmana přjzniwcem, byloby ſe mi nepochybně zle powedlo. Hrdelnj ſaudce, i tot chla=

pjk po čertech zchytralý, naljčjt prohnaných otázek a nepopřege ani chwjlky na rozmyssleņau.«

»Ach Pane Bože náš!« prawila panj Sibrtowá, »gák bych umjrala giž při otázkách, a wyznala bych hned wssecko, co bych wěděla.«

»Ay,« odpowěděl Kochler, »člowěk se musj otužiti, a bytby nás i kowali, gako řeřawé železo. Štěstj, že gsau sestru mogi hrubě nezapřáhli, gako mne; takby se byla gistě podřekla slowjčkem, cožby nás bylo oba o hrdlo připrawilo.«

»Powěz mi ale,« prawila panj Sibrtowá, »kterak to možná, že Tě městský pan heytman, onen muž ginak zlý a nesrdečný, hned zase propustil? Což gsi ho přeswědčil o newinnosti na wlas, a neb gsi ho nějak přelhal a přelstil?«

»Městský heytman?« prawil Kochler opowrženě, »O, tohok gá mám w kapse. Tenk musj tančiti, gakau mu zazpjwám. Zmjnil gsem se genom slowjčkem, a hned se za mne zaručil.«

»I tomu ak rozumj, kdo rozumj,« odpowěděla Sibrtka, »gá ne. Umjš kauzlit, ginák nenj možná. Kterak pak gsi to gen nastrogil, že gsi sobě toho zlého pána zjskal?«

»Ay což!« odpowěděl Kochler nádherně, »učinil gsem gemu kdysi něco k wůli — k wůli — zač ani nenj s to, aby se mi odměniti mohl. Kdybych gá mluwiti chtěl, musilby pan městský heytman do

chládku. Geſtiť to owſſem wěc podiwná. Gáť bych řekl, že ſe mu s ſynáčkem geho ſtala genom půgčka za oplátku, a ſice genom s tjm rozdjlem: on že to učinil zaumyſlně, gá pak gſem zlého nepomyſle pláſſť na poſtel přehodil. Kdo za to může, že ſe to ſſkwrně pod njm uduſilo?«

»Že gſi ale newinného žida Eliáſſe w neſſtěſtj uwrhl, chwáliti nemohu, toť křiwdau do nebe wolagjcj.«

»Ay, což to!« zwolal Kochler, »židé ničehož lepſſjho nezaſluhugj. Wždyť gſau přibili Spaſitele naſſeho na křjž! Wſſecko to plemeno neſtogj ani za haljř, neyméně ale Eliáš, ten ſſmegda, ten podwodnjk —«

»To nenj prawda!« ozwal ſe Joſa horliwě, a wyſtaupil ze zálohy.

Kochler a panj Sibrtowá ſlowem tjmto gakoby zkamenili.

»Měl byſte ſe ſtyděti pro takowau lež,« prawil Joſa dále, »Eliáš to byl, genž mne od zplaſſeného býka ochránil. Ano, onť i také ginák muž dokonalý. Geſtli že ſe ſynáček měſtſkého heytmana uduſil winau Waſſj, proč pak gſte geg podſtrčil Ruthě do rance, a neudal ſe Sám?«

Takto zaražený neſtál trabant ani před wyſlýchagjcjm hrdelnjm ſaudcem, gako teď před pacholetem Joſau, kterýž patrně ſmrti ſe domlauwal.

»Toť krásný přidánek!« zamumlal Kochler, když se byl pospamatowal. »Kdo gsi ti skuhragjcj nešťastný ptáku?« prawil hlasitěgi, hrůzonosným krokem k Josowi se bljže.

»I wždyť to Josa, schowánek Filtjřůw, wyswětlowala panj Sibrtowá w třesenj. »Tohoť gsi giž mnohokráte u nás widěl.«

»Giž se pamatugi,« mumlal trabant, očima swjtě. — »Oni klauče totéž, gessto gsem před pěty lety — Ay, proč gsem tehdáž gednal genom na polowic, ne pak zúplna, gak mi bylo přikázáno? Alespoň bych neměl teď na krku bjdu nowau, nýbrž bych dáwno giž pokoge požjwal.«

»Kam tjm čeljš?« tázala se panj Sibrtowá w auzkostných starostech.

»Řikam,« odpowěděl Kochler, »gen že mně nezbýwá, než abych dnes klučinu tohoto domů zprowodil. Pogď —« prawil k Josowi, ruku gemu podáwage. »Giž pozdě,« a pěstaun twůg zagisté dáwno giž domů se wrátil.«

»Ondřegi, tušjm že dobrého s djtětem nesmeyšljš!« — zwolala panj Sibrtowá plna strachu. »Gá tě s njm nepustjm. Leč gen přes mrtwolu mau půgde s tebau ze swětnice této.« A postawila se ke dweřjm.

»Tuť také gesstě pomoc snadná,« odpowěděl trabant diwoce se ohljdna a rychlau rukau meče se

chápage. Nenadále wšak pouhna opět k wynucené přjwětiwosti, prawil hlasem mjrným: »Teto, křičte gen, křičte, aby se saused̓é o tagemstwj naššem dowěděli. Což pak se skutečně lidožrautu podobám, že mně cosi takowého přisuzugete? Myslite-li to, meč Wám zde zanechám.« A položil geg na lawici. »Tento klučina wyslechl nás owšsem —« prawil wolněgi dále. Newj wšak předce nic důwodného, gát pak ho cestau k domowu snadno přemluwjm, aby se o tom, co zaslechl, ani slowem nezmjnil. Onť nad léta swá maudřegšsjm, aniž — gak mi známo — wyzwániwý.«

»Ondřegi,« prawila panj Sibrtowá, »krew djtěte tohoto na swědomj a dušsi twau pokládám, a pakli že se genom wlasů geho dotkneš, půgdu a udám wšsecko sama.«

»Teto, i budtež bez starostj!« zasmál se Kochler. »Nepomyslelť gsem, ani abych prolil krwe, ani abych se dotkl wlasů geho, genom tolik, aby umlkl, a že ho domů zprowodjm.«

Za těchto dwogsmyslných slow odebral se Kochler z Josau z přjbytku krupařčina, kteráž ale pokoge nemagic, nýbrž dlauho gešstě lomjc rukama, po swětnici přecházela.

Josa ale zlého we wogjnu nehledage, pauhé gen moci se podrobil, a uzawřel w srdci, že wenku na ulici neyprwněgšsj použige přjležitosti a — prchne; nápad to zagisté prozřetedlný, gen že auskočný trabant nedopustil, aby geg wywedl.

Částka dewátá.

Dobré wálčj se zlým.

Když gsau šli Josa s trabantem po ulici, prawil tento k pacholjku, řka: »Mistr Filtjř nenj otec twůg?«

»Nenj,« odpowěděl Josa.

»To gsem si také myslil. A což newjš, kdo wlastně twogj rodičowé gsau? Kterak pak gsi se k pěstaunu swému dostal?«

»Prawj se, že mne gednau wečer před swými dweřmi nalezl.«

»W skutku! Bylo to asi před pěti léty, a tobě bylo tehdáž asi do čtwrtého. Což se giž teď nepamatuješ, gak se to s tebau tehdáž dálo?«

»Genom gako we snách,« prawil Josa zamyšlený.

»Což gsi giž zúplna zapoměl na starého pána, který tebe wždycky na rukau nosjwal, ljbal, milým Josefem swým tě nazýwage? Ty gsi geg gmenowal dědečkem, a on njm byl skutečně.«

»Na toho se owšem gesstě pamatugi,« odpowěděl Josa, gsa pozorliwěgšj.

»Nepamatuješ se také gesstě na onoho člowěka

w hnědém oděwu, kterýž každého wečera k stolu chodjwal, a gehož panem přeworem gmenowali?«

»I ge prawda!« zwolal Josa kwapně. »Pěstaun můg wyprawowáwá posud, že prý gsem z počátku o gakémsi přjkrowu za stolem howořjwal. Tjm mne spletl. Ted ale to wjm giž lépe, přewor to byl, neli přjkrow, koho gsem tehdáž myslel. Přinássjwal mi často pěkné, malowané obrázky.«

»A na Anselma, na toho starého sluhu w zeleném kabátě, kterýž tobě na swogi lowčj trubku traubjwal, na koně sázel a po náhradj wozjwal — na toho gsi giž zapoměl?«

»I pro Pána, nezapoměl! Ted mi wssecko opět napadá. Ba i ten huňatý Nero, kterýž mage baudu swau bljže wěže, na slunci rád se wyhřjwal.«

»Ano, milý Joso, ty gsi djtě rodičů wzácných a bohatých. Umřeli gsau sice giž oba, twůg děd ale gest posud žiw, gehožto gediným dědičem gsi ty wssjm práwem. Ty se wlastně gmenuges Josef Landauský, a twůg strýc gest zdegssj pan městský heytman. Ten ti ale bohatého dědictwj twého nepřál, a byl by se téhož raděgi sám dopjdil. Proto sljbil dědowu služebnjku odměny hogné, pakli že tě uklidj z cesty. Podlé geho wůle měl gsi umřjti; onen sluha podložil tebe wssak mistru Filtjři přede dweře a městskému heytmanu udal, že tě roztrhal wlk, což děd twůg uwěřil. Sluha se nesměl owssem také na očjch dědu twému wyskyt-

nauti, neboť saudil, že byl spolu s djtětem roztrhán. Teď ale městský heytman synáčka ztratil, pro něhož tobě odegmuté gměnj zjskati chtěl. Nu, co myslјš, nezachtělo by se tobě wrátiti se k dobrému dědu twému?«

»J to wěřjm,« odpowěděl Josa, »ale mistr Filtjř musil by i napotom zůstati mým pěstaunem.«

Tedy pěkně poslauchey, milý Joso, a choweg se zticha, načež brzy děda swého opět spatřјš, a přewora též, Anselma i Nero. Gá tě tam dowedu sám, neboť znám cestu wýborně.

Pacholјček objrage se myssléukami utěssenými, kráčel ochotně po boku lstiwého wůdce. Před očima geho mizely Mnichowské ulice i domy, neboť spanilј obrazowé z prwotiných geho let wynikagјce w paměti wnadili obraznosti geho. Trabant ale nenadále zůstal státi, a přikazuge pacholјčkowi hlasem urputným, řka:» Pomodli se Zdráwas Maria!«

Josa probudil se z utěssených snů a wzhledna, žasl. Temná hromada domů Mnichowských byla daleko za njm; před njm pak řeka Isarka s břehy pozamrzlými. Bylot to blјže ostrowa, nyněgssјho Prateru, kdežto se zčeřené wlny hučјce zmjtaly přes gez. Křehká střјž i hrubssј kry ledowé honјce se po kauřiwé wodě setkáwaly se střјdawě za praskotu temného. Josowa noha byla se giž málem dotkla wln, pročež se chopil uleknutý wůdce swého, odpowěděl plný strachu:

»Abych se modlil. Proč? Sák se modljwám genom wečer, když se na lůžko odebjrám.«

»Patř, tut lůžko twé!« prawil trabant, ukazuge prawicj na řeku rozčeřenau, lewicj pacholjčka tjm pewněgi chápage.

»Ach, pro Pána Krista, to ne!« zaaupěl Josa, bledna. »Hubu! tamt studeno. Ach, mě býwalo wždy ubohých rybiček ljto, že bez teplého oděwu ustawičně w ledowé wodě wězeti musegj. A teď bych měl do wody sám? Ach, milý pane trabante, odwolegte!«

»Modl se!« — opakowal Kochler hlasem hluboký m — »a nekřič. Sice půgdeš bez modlenj na wěčnost.«

»Na wěčnost?« opakowal po něm Josa. „Což Wy nemjnjte se také někdy na wěčnost odebrati? a to s dwěma zawraždēnýma djtkama?«

»Mlč!« přikázal Kochler, »řeč twá ti neprospěge. Mně nic giného nezbýwá.«

»A kdo pak Wás k tomu nutj?« tázal se Josa. »Pán Bůh zagisté ne, aniž který člowěk. Wždyť gste to i tetě sljbil, že ani krew mau neprolegete, ani wlasů mých se nedotknete.«

»Co gsem sljbil, to také splnjm,« prawil Kochler zuřiwým smjchem, »ale gen abych ti zahradil ústa, wody okusjš.«

»Tjm wětšj pak způsobj teta Wasse křik, dozwěděwšj se, co gste spáchal. Pak musjte usmrtit i gi

a poslézi sestru Swau wlastnj, kteráž o Wassj wině wj. Milého, wssewědaucjho Pána Boha — toho zabiti nemůžete, a on wygewj wssecko.«

Když ale wssecka Josowa slowa po kamenném trabantowu srdci se smekala, dal se do proseb neybolestněgssjch. Obgjmage kolena Kochlerowa, prosil, řka: »Ach, pane trabante, gen pomyslete, gakého nesmjrného hřjchu se dopustiti chcete. Wždyť negsem uličnójk, nýbrž po 4 měsjce giž ministrantem u Matky Božj, gemužto ublj̇žiti nesmjte, nechceteli spolu také rozhněwati Pannu neyswětěgssj. Gáť také ani bohatým sslechticem býti, aniž děda mého, přewora, Anselma a Nero widěti nechci, ač gsem po nich taužebně bažil. Gen mne do této ledowé wody newhcďte. Coby tomu řekl mistr Filtjř, kterýž mi teprwa wčera tuto nowau kazagku kaupil, a kteréby také wěčná byla sskoda, kdyby se namočila. A Wasse teta — kdo gi pak bude hljdati krám, když si na džbánek piwa poodskočj? Také mám zjtra k Rommeru, mistru zámečnickému přigjti, abych pohrál s djtkami geho, poněwadž půgde s manželkau na kwartal k hodům. A Cjrce gsem musil sljbiti, že gi s nemocnau matkau neopustjm. Ach, pro Pána Boha! ted mi také práwě napadá, že musjm zjtra při rannj kaditelnici rozdýmati. Tedy widjte, že —«

»Giž ani slowa!« zasskřjpěl trabant gako wzteklé.

»Gesſto ſe modliti nechceš, nenjť wina má, pogedešli přjmo do pekla.«

Tu ſe wyrážel Josowi auzkoſtj na čele pot. Segmul čepičku s hlawy a položil gi wedlé ſebe na omrzlý břeh. Pak ſklonil třeſaucj ſe kolena a ſepial ruce na prſau, aniž o tom wěda.

»Co že gſem ſe modliti měl?« tázal ſe bázliwým hlaſem, na Kochlera ſe ohljžege. »Wždyť newjm ani, kde mi hlawa ſtogj.«

»Modli ſe »Ave Maria,« odpowěděl trabant, »aneb cokoli umjš.«

»Ted wlaſtně neumjm nic,« prawil Joſa třeſa ſe co oſykowý liſt. »Ave Maria« — zwolal w okamženj, aniž znage ſmyſl latinſkých těchto ſlow — »mater sanctissima — ora pro nobis — amen. Gesſtě negſem hotow,« prawil opět auzkoſtně, po Kochleru ſe ohljžege. »Neſtrkeyte mne gesſtě.« A pozdwihl nábožně obličeg k nebeſům.

»Swatá Matko Božj,« zwolal z hlubokoſti ſrdce ſwého, »mámť zde w ſtudenau wodu whozený umřjti, a nerad bych. O, neyſwětěgsſj Králowno nebeſká, přiſpěg mi ku pomoci!«

I patřil wraucně do mlhawých ſtwůr z hučjcj řeky wyſtupugjcjch.

»Giž gde!« zwolal radoſtně. »Widjte pane, kterak ſe třpytj zlaté hwězdičky na oděwu? a zlatá koruna na hlawě a miloſtný Ježjsſek trůnj w náručj ge-

gjm? Sklánj se milostiwě k nám — a hle — ruka gegj nás žehná swatým křjžem — prst gegj ukazuge do dálky — za dědem. Teď se přjwětiwě usmjwá — zwěstugu Wám odpusstěnj hřjchů!« — Hlas Josůw wywyssowal se wjc a wjce, smrtedlná auzkost geho zmizela, zapomenulť na staw swůg přebjdný. I počal tu spjwati hlasem čistým, gako spjwáwal u oltáře: »Soli Deo gratia, alleluja!«

Gakoby klečel w chrámu Páně Matky Božj, protáhl slowo poslednj w ljbezném sauzwuku podlé obyčege cjrkewnjho, při čemž nábožně se kloně, obličeg i prsa žehnal swatým křjžem a bil se k srdci.

Každý člowěk, a buď si i neyzatwrzelegssj, zachowáwá stránku, za kterau geg uchopiti a k lidskosti obrátiti lze. Škoda genom, že stránka ta welmi tagně býwá skryta, tak že sotwa desátému se podařj, aby gi nalezl. Josa ale dotekl se newědomky nábožným wytrženjm prawé stránky této, na které se čistý gesstě w Kochleru hlásek ozýwal. Když byl pacholjček počal: »Soli Deo gratia« klekl trabant za njm plný nábožnosti a činil po Josowi. A když tento wschopiw se teď určitým wýrazem k onomu prawil: »Slyssel gste Sám, kterak Wám Panna neyswětěgssj odpustila hřjchy, gakých gste se udussenjm djtěte dopustil. Pročež teď wstaňte, a doprowoďte mne k dědu mému, gako přikázala Wám;« — rozplynulo se srdce neupro-

ſitedlného wogjna gako woſk, on pak ſám ſe proměnil w djtě.

Po ljcjch geho oſmáhlých walil ſe ſlzawý praud, geſſto byl pogal Joſu do náručj a upřjmně geg ljbage nazýwal angelem ſtrážným. J učinil ochotně, gako mu byl Joſa rozkázal, a když gſau oba mlhau dál a dále ſe rozlehlau kráčeli, zwěſtowaly hodiny na wěži u Matky Božj wýznamnau dobu půlnočnj zwuky dogemnými.

Částka desátá.

Žádostnjci.

»Čjm dálegi žjgi a čjm starssj gsem,« prawil dne gednoho klássternj hradnjk, pan Landauský přewory, hostu swému každodennjmu — »tjm wjce nahljžjm, že tato země nenj nassj wlastj prawau. Pokud gsem býwal mlád — owssem, tehdáž gsem na to nepomyslil. Teď ale, když mi umřeli manželka i syn s newěstau, když mi wyrwán i wnauček můg, gegich gedináček, způsobem přehrcznym, načež zřjdka kdy kwjtka radosti sbjráwám pro mne posporu porozkwětagjcj: ohljžjm se wjc a wjce po onom swětě, odkud mi naděge swjtá, že se s nimi se wssemi shledám. Gsemť starý, kotlawý peň, ani wětwj, ani ratolestj, ani lýka, ani dusse nemagjcj, w gehožto powrchni kůře toliko gesstě částka žiwota se gewj. I žádáwám sobě za mnohé bděné noci, když se mne newyslowitedlná tausebnost po zesnulých milých zmocnila, kýžby se dotkla sekera posléz i kořene mého, a aby poďtát byl strom zetlelý.«

»Žádost tato,« dj přewor — »nenj wěru křestanská. Což newjte, že se magj wybjrati genom stromowé shnilé owoce nesaucj? Wy ale wydáwáte i za wy-

ſokého wěku owoce dobré a pozitné, pročež dlauho geſſtě odtud ſe laučiti neſmjte. Čiňme dobře neumdljwagjce, prawj pjſmo — tak aby trwala žeň naſſe wěčně.«

»Ach, gaká pak to záſluha,« odpowěděl kláſſternj hradnjk, »když ſáhna do měſſce bohatſtwjm naplněného, chudým dárečku poſkytugi? aneb když rolnjkům ſwým robotu odpauſſtjm, kteréž mi za hognoſtj mých nenj třeba. Raděgi bych učinil podlé ſlow Páně k bohatému mládenci w Ewangelium, a odkázal gměnj ſwé kláſſteru Waſſemu a chudým, kdybych genom wěděl, kterak to naſtrogiti, aby to dědicowé mogi překaziti nemohli.«

»Wlaſtně by to bylo mogj powinnoſtj,« prawil dokonalý přewor, »abych ku proſpěchu kláſſtera naſſeho raděgi Wás přemlauwal, nežli zrážel, když nás nadati mjnjte. A wſſak náš kláſſter doſti geſt bohatý. Hognoſt přjliſſná ſnadnoby i nám ſſkoditi mohla, gakož toho doſti máme přjkladů. Owſſem, pomyſljm-li, že ſtatek Wáš po ſmrti Waſſj, Waſſemu ſtrýci, měſtſkému heytmanu w Mnichowě připadne, kterýž ſotwa —«

»Wzácný pane hradnj,« zwolal ſtarý Anſelm poodewřenýma dweřma do wečeřadla, »gakýſi neodbytný žid nechce ſe mi z krku hnauti, a Wám ani při gjdle pokoge nedá. Zpět! Mauſſljku! ſic na tebe Nimroda poſſtwu.«

»Smilugte ſe, miloſtiwý pane rytjři!« ozwal ſe z wenčj žaloſtný hlas. »Wždyt gſte mi Sám dowoliti ráčil, abych přiſſel, kdyby —«

»Anselme, pusť ho sem!« přikázal pan Landauský, a Jonathan, bratr Eliássůw, potácel se umdlený do wečeřadla. Spjsse mdlobau než lichometnau zdwořilostj klesl před starým pánem na kolena, a ruce o pomoc k němu spjnage, počal hlasem zagjkawým: »Pane — Wyť gste posud gedinký, kterýž se smilowal nad ubohým židem. Proto gsem se wydal z Mnichowa sem pěssky — běže we dne w noci — bes oddechu — bez odpočinutj — abych promluwil s Wámi. Nohy mé gsau do krwe ohnětené a opuchlé, třesu se mdobau na wssem těle a oči diw že mi nezhasnau. Ted ale, gessto widjm obličeg Wáš, zotawjm se, zlomená třtina powstane a dohořugjcj knot čerstwým olegem poobžiwne opět.« Tu se zamlčel, aby nabyl dechu.

Wssecko Jonathanowo hnutj bylo důkazem zřegmým, že mluwj prawdu. Byltě obličege nesmjrným tělesným i dussewnjm namáhánjm zrůzněného a zdánjm o deset let ustárlého. Oko bez lesku, pouhaslé, hledělo zkaleně z propadlé hlubiny. Celé tělo chwělo se zimničnau mraziwostj, a nohy chůzj zkrwácené měl obalené hadry. Bylotě pak i podlé oděwu o přjlissném spěchu geho znáti.

Klássternj hradnjk byl by giž w Jonathanu swého býwalého opatrowance a hosta nepoznal, kdyby se byl neprohlásil sám.

»Čeho žádáš, ubohý člowěče?« tázal se autrpný rytjř. »Máš zapotřebj peněz? Nechceš snad pedrebiti se zákonu a pogmauti wdowu po bratru zůstawenau?«

»Hospodin Bůh dotkl se těžce lidu swého,« odpowěděl Jonathan. »Služka neswědomitá a bezbožný bratr gegj swedli na nás smrt newinného djtěte. Eliáš, bratr můg, hyne u wězenj, manželka geho pak stůně na smrt. Nepřátelé národa nassého bylibу gistě oba dáwno giž za oběť podali, kdyby se byl pán a welenec náš, gehož Bůh zachowati račiž, aumyslu gegich nezprotiwil. A wssak wysoptili gsau na nás bauři lestnowau. Tři dni tomu giž, co se ztratil opět giný pacholjček, ač gen rodu zprostého, po wssem Mnichowě wssak známý a oblјbený welmi, a proto geg tјm wjce wůbec litugj a želj, než usmrceného synáčka měststého heytmana.«

»Co prawjš?« zwolal rytjř žasna, »synáček měststého heytmana, strýce mého, že mrtew?«

»Mrtew skutečně, ač bratr můg i manželka geho smrtj téhož newinni gsau a čisti gako slunce,« odpowěděl Jonathan. »Chůwa měststého heytmana udáwá, že tři wausatj mužowé, dle oděwu židé, gj pacholátko w průgezdě wyrwali. Pozděgi gsau wssak nalezli pacholátko mrtwé na hřbitowě, zaobalené w starém plássti trabanta, kterýž gest wlastnj chůwin bratr. A wzdor toho gest onen trabant na swobodě, můg ne=

winný bratr ale za něho u wězenj. Pacholjček druhý, asi dewjtiletý, byl gesstě téhož dne, kdy zmizel, u rodiny bratra mého, kamž častěgi chodjwal, neboť to byl dobrý rozmilý chlapeček — a proto prý geg opět lid náš uklidil. Ach, pane rytjři, Wy gste prý wlastnj strýc městského heytmana, kterýž na nás ssjpy brausj. Budtě prostřednjkem a pomozte nám w nasse práwa. Rozljtěný lid hrozj nám záhubau, a giž negsme ani žiwobytjm gisti.«

»Pane rytjři,« prawil přewor, »tuť se Wám opět přjležitost naskytuge, kde mnohem wjce prospěti můžete, než genom sáhnutjm do plného měssce.«

»Máte prawdu,« odpowěděl klássternj hradnjk, »musjmť wěru do Mnichowa, ač gsem si po hrozné záhubě wnuka mého pewně ustanowil, že z okrsku statků mých ani newykročjm. Anselme, dey osedlati a pro toho žida do wozu zapřáhnauti. Prw ale ať se posilnj řádnau wečeřj a odpočinutjm.«

»Wzácný pane,« hlásil Anselm, w kráčege po chwjli do pokoge, »giž tu kdosi opět, kterýž s Wámi promluwiti žádá. Zahalil se až po nos do plásstě, a mně se ani gménem prohlásiti nechce. Přiwádj ale pacholjčka, kterýž mne« — a protjral sobě zrak — »přepodiwně na neboztjčka mladjčka připomjná. Tuť gsau giž oba.«

Josa trabantem Kochlerem za ruku wedený postawil se u dweřj. Gesstě byl Kochler hned u

samých dweřj klekl, blj¾il se Josa wšsetečně k přjtomným.

»Tento gest nepochybně můg děd,« prawil na klášsternjho hradnjka ukazuge, »a zde pan přewor. Tento zde w zelené kazagce gest Anselm, ač nemá pobočnj trubky; Nerona — toho gsem marně hledal w geho baudě. Ge-li prawda, uhodl gsem? pane trabante?« prawil, obrátě se ku klečjcjmu, kterýž w skraušsenosti, gako za odpušstěnj prose, sepiaté ruce zdwjhal, přičemž se mu plášst s ramen smekl.

Wšsickni tři Josaů práwě gmenowanj zůstali gako omráčenj hromem. Zwlašstě pak se klášsternj hradnjk podobal zkamenělému slaupu. Leknutj a radost střjdaly se na zbledlé geho ljci. Posléz nabyl řeči opět.

»Což mrtwj wstáwagj,« prawil se třese, a wlasy se mu gežily, »aneb to pekelný klam? Ondřegi, mluw, gest tento synáček a wnuk můg Josef oprawdu?«

»Smilowánj! — ó račtež odpustiti hřjšsnjku, ustrňte se!« prosil Kochler, gehožto se týkala tato otázka. »Milostiwý pane! oklamal gsem Wás. Co gste po nás w lese nalezli, bylyt šsaty našse mnau zaumyslně rozedrané a zkrwácené! Smilugte se, wzácný pane hradnj! Podlé rozkazu strýce Wašseho, pana městského heytmana, wnuka gsem Wám ukradl a wšsecku tu neprawost spáchal. Chtěl tomu, abych geg usmrtil, a také myslj, že gest mrtew. Gá to ale neučinil, nýbrž zdrawého a čerstwého přiwádjm geg opět.«

»Dědečku,« lahodil Josa přimlauwage se, „a odpusťte mu. Gáť gsem mu to giž sljbil we gménu Wassem. Za posledněgssjch dob proměnil se wssecek, a cestau sem dalekau bděl o mne, abych nemusil stále pěssky, a proto gsme také nepřissli dřjw.«

»Ondřegi, hleď!« prawil starý rytjř k hřjssnjku kagjcjmu, »pět let přestrastných gsi mi způsobil: a wssak doba nyněgssj zapuzuge wssecko. Ale strýc můg ohawný —«

»Giž také potrestán« — doložil pan přewor. »Sprawedliwý Bože, ač newyzpytatedlné gsau cesty geho, gsauť sprawedliwé wždycky. Djtě, skrze které zločin spáchán, musilo zahynauti, aby se ztracené bez nadánj wyskytlo opět.«

Děd pogma zatjm wnuka swého na kljn, naplnil mu čissi wjnem. »Znáš Ty mne gesstě, a miluges mne?« tázal se laskawě.

»To wěřjm!« odpowěděl Josa, zwoně nohama radostj. »Teď se giž pamatugi na wssecko. Ay, co asi řekne mistr Filtjř, můg pěstaun, a Cjrka a Asser, až gim nowého, aneb raděgi mého starého dědečka přiwedu, gistě že wywalj oči. Dědečku, gste-li Wy skutečně tak bohatý, gako mi wyprawowal trabant, musjte mi peněz dáti, abych i gá mistru Filtjři nowau mohl kaupiti kazagku, gako on mně nedáwno, a sice také takowau rukáwowau s ssirokými rozparky, gako má Wokelský sládek.«

»Mistr Filtjř? Cjrka? Asser?« prawil Jo-

nathan, diwě se. »Filtjř se gmenuge práwě muž ten, gemuž se nedáwno schowanec ztratil, a Cjrka a Asser gsau děti mého bratra — snad mládeneček wj také čehoſt o djtěti zmizelém?«

»Filtjřůw schowánek gsemt gá sám« — zwolal Josa radoſtně. Wy gſte z Mnichowa a neznaté wſſudybyla Josu?«

»Gméno Hoſpodinowo budiž welebeno!« dj Jonathan gako u wytrženj.« Geho swatý prſt mne uwedl sem, aby se wygewilo bezpráwj nalhané na lid náš. A práwě tak giſtě i djtě měſtſkého heytmana židem ukradeno a zabito nebylo.«

»To gá neylépe wjm,« odpowěděl Josa wolně. »Tento trabant udusil ge swým wlaſtnjm pláſſtěm a pak ge podſtrčil tagně Ruthě, Eliassowě manželce kradmo do rance. A poněwadž gsem to z zwlaſtnjch geho úſt slyſſel, chtěl mne do Isarky uwrhnauti. Nemračte se, pane trabante, wždyt Wám giž odpuſſtjno,« prawil ku Kochleru obrácený.

»Dowolte, pane rytjři,« dj pan přewor, kterýž byl posud bedliwě poſlauchal — »abych wegjnu tomuto do duſſe promluwil. Zdá se, že má mnohých wěcj na srdci, o kterých newyhnutedlně wěděti muſjme, abychom se wůbec mohli domakati prawdy.«

A pogal Ondřege Kochlera do kauta proſtranného wečeřadla, kdež zpowěd geho wyſlyſſel.

Jonathan ale padna na kolena swá, děkowal

Pánu wraucj wděčnostj za wygewené tagemstwj, negen rodině geho, nýbrž wssemu národu Izraelskému welmi nebezpečného, ohledem smrti zawražděného djtěte.

»Teď powažugi sám brzkau přjtomnost Wassj za newyhnutedlnau,« prawil přewor po skončeném wyslýchánj, »a to sice pro uwarowánj tjm wětssjho nesstěstj. Deyž Bůh, abyste přissel prawým časem, pokudž by satanáš s pekelnau družinau swau trabantowu zasetj k auplnému dozránj a ke žni nepomohli. Takéť radno, abyste geg, žida i wnuka swého sebau pogal.«

»A pak i Wy laskawě doprowoďte nás,« prosil klássternj hradnjk. »Wyť gste mogj hwězdau na temných cestách mne wedaucj. Zwlásstě pak mi bude Wassj přjtomnosti třeba, až se s podwodným strýcem swým setkám.«

Pan přewor porozmysliw se za chwjli, swolil a ssel, aby čeho za nepřjtomnosti geho w klásstere potřebj, zařjdil.

Načež pak časně ráno před swjtánjm wydala se skrowná, z rozličných osob a gesstě rozdjlněgssj powahy stáwagjcj společnost na cestu do hlawnjho města.

Částka gedenáctá.

Rozljtěný národ.

Chudobný přjbytek žida Eliasse w Mnichowě gewil smutné podjwánj. Rutha, manželka geho, umřela náhle, načež sotwa hodina uplynula a giž byl židowský dozorce k mrtwým přissed, wýrokem swým za mrtwau gi prohlásil a přjprawy na pohřeb činiti rozkázal. Skrowná swětnička naplnila se i hned ženami plačjcjmi podlé obyčege židowského, kteréž za penjze plakaly, bědowaly, kwjlely, se modlily, a když byla přinessena rakew njzkému truhljku podobná, tam gi wložily. Zatjm pak seděly čtyry starssj djtky wedlé mrtwé matku uřaděné, patřjce na milowanau mrtwolu zrakem bezeslzným, gakoby byly chtěly pewně sobě wtisknauti obraz gegj, než by gim na wždy odlaučena byla. Negen Ejrčiny oči, kteráž sestřičku neymladssj na kljně chowala, byly čerwené a zanjcené — i wssech ostatnjch gegjm se wyrownaly, neboť se naplakaly přjliš, tak že giž ani slzj neměly. Starý děd seděl gako obyčegně we swém kautku, gakoby sobě ničehož nepowssjmal.

Bylot odpoledne, po obloze wálely se hustá mračna sněhowá, tak že se w swětničce té skrowné a bez toho

wždy temné, giž bylo setmělo. Pohřeb měl býti teprw k wečeru, gesso gsau se wšeho oděwu, skrze lid na židy rozhořčený, pečliwě wystřjhati hleděli. Djtky očekáwagjce tohoto auzkostného obáwaného okamženj, seděly bolestj gako němé, gesso Debora, wdowa po Salomaunowu neystaršjm synu udychtěná přichwátala, a těla w rakwi sobě ani nepowšjmnauc, pádila přjmo k tchánu, ku kterémuž krutými slowy a s zamračenau twářj promluwila řkauc:

»Procjtni, starý otče! Lid Twůg shromáždj se w synagoze, aby se modlil a wessel w radu, kterak by se měl autokům a aukladům nepřátel swých wyhnauti. Wschop se starý Salomaune, a přičiň se o syny Swé. Aneb-li gá křehká žena za ně ústa odewřjti mám, abych se stala posměchem mužů? Prworozenec Twůg zhynul, gako prworozenstwo Egyptanů. Syn Twůg druhý nesmj se opásati sám, aniž gjti, kam gemu libo; neymladšj pak — tupitel zákona Mogžjšowa — mjsto co se měl státi podporau skormaucené wdowy, taulá se, kdož wj kde? po zemi, auzkostj a starostj národu sobě newšjmage. Pogď, starý otče, přispěg maudrostj swau w radě a neseď ustawičně w kautku zahálege. — Hlas Twůg platjwal druhdy wážně we škole — prospěgeť i teď, pakli že procitna z ospalosti swé, hnáty protáhneš.«

»Sedm let,« odpowěděl kmet, »newykročila noha má přes práh přjbytku našeho, neboť zetlelo tělo mé

wěkem a postawa má zpráchniwěla. Teď pak, gessto umdlela dusse má, mám se wydati a wstaupiti mezi lid, kterýž slepého Šalomauna giž ani nezná?«

»Starče, a to musjš!« prawila židowka. »Tjm wážněgssj bude w radě hlas Twůg. A gsau-li mdlé nohy Twé, půgčjm Ti nohy mé, doprowodjm cestau a zpodpjrám Tebe. Spolu tě i silný gunek tento wésti může.«

»Mně gest doprowoditi matku mogi k hrobu,« prawil Asser hlasem pewným.

Hněwiwá wdowa wssak chopila geg za prsa a třesauc njm prudce, zwolala: »Absolonem ne pak Asserem měl by Ty se gmenowati. Oko, kteréž se posmjwá otci a pohrdá matkau, hawrani wyklobagj a mladj orlowé stráwj ge. Matka twá gest mrtwa a otec twůg rowně také; pročež gsem gá teď matka twá a tento« — a ukázala na kmeta — »otec twůg. Pomozjž mi hned, aby mohl wstáti a prowodiž geg se mnau do sskoly, sice Tobě dokáži, kdo zde wládnauti má.«

Asser slowa neodpowjdage, učinil, gak mu rozkázáno. Podobně si netraufal odmlauwati ani kmet proti domněnj neočekáwanému, nýbrž dopustil wolně, aby geg wedli ze swětnice i z domu, což owssem nebylo snadné, nýbrž u welikém namáhánj.

Když byl kmet, kterýž za tolik let čistého wzduchu nepožjwal, před domem se setkal s chladným wětrem

zimnjm, sewřely se prsa geho, diw že se nezalkl. A minulo kolik minut, než byl, ač netrpěliwau ženau pu- zený, pokročiti mohl. Když pak se byl třjlistek ten letmi přerozdjlný k synagoge přiblјžil, stáli zde onde giž zá- stupy lidstwa přicházegjcj židy opowrženě pozorugjce. Starého Šalomauna s dlauhými bjlými wausy a s hlawau wěkem se třesaucj důtkliwé zmjnky ussetřily, zato ale se dostalo wdowě pro gegj lichwu a skrbost hany hognost. Rowně dossel i Asser pro urputný pohled obličege geho mnohého pohaněnj, což opětowal a splácel pohljženjm zlostným. Když byl děda swého do sjně synagognj doprowoditi pomohl, wyletěl gako ssjpka po schodech dolů a z domu wen, před kterýmž se byl hustý zástup shromážděl. I prodral se mno- hau nesnázj skrze hustau tjseň lidu nahrnutého, kterýž spatřiw geg, newrle reptati počjnal.

»Neměli gsau plemeno to židowské pustiti,« zněło ze wssech stran. »Nenjť sskoda ani gediného, neboť i děti zkaženy gsau a nestogj za nic, rowně gako starj.«

Asser ale na to nedbal. Bažilť pauze genom po matce swé, gjžto poslednj službu, poslednj poctu prokázati a gi k hrobu doprowoditi chtěl. Přissełť domů gesstě práwě whod. Dwa chudobnj židé chá- pali se práwě rakwe, aby gi odnesli, přičemž djtkám wssem wyschlý slzawý pramen opět se obnowil prau- dem. Cjrka patřila citem trpké bolesti na sestřičku sladce gi na kljně držjmagjcj, kteráž bránila gj s prů-

wodem ſe wydati, kterémuž oſtatnj ſaurozenci přiwtě-
lili ſe.

»Jákobe!« prawil Aſſer, »ty s námi také ne-
můžeš,« neboť geg widěl ze ſtrany na ſtranu gako
mauchu ſlaboſtj ſe potácegjcjho. Ubohý pacholjček cjtě
ſám malomocnoſt ſwau, upoſlechl neodmlauwage, a po-
ſadil ſe w hořkém pláči na ſtoličku wedlé Cjrky, na
gegjžto ruku hlawau ſe ſklonil.

Dole před domem ſtál wozjček, gakého kupci na
odwáženj zbožj užjwagj, a zapřažený bjdný konjk s uſſi-
ma ſwiſlýma a s hlawau ſkleněnau pod ſprávau držj-
ho křeſtanſkého čeledjna, měl naložený poſlednj wez-
degſſj přjbytek matky Ruthy k hrobu odtáhnauti.
Wozka na poſlauženj toto doſti draze nagatý, práſk
bičj koně, a umrlčj wůz prowázený noſiči, plačtiwými
ženami a djtkami rachotil ſe odtud. Židowſký průwod
tento ſhledal, že domělé prw obáwánj bylo marné,
geſſto gim žádný nemezil ceſtu; ano ulice a ceſty,
kudy ſe průwod uhybal, byly wſſady krom obyčege
prázdné. Počjnagjcj chumelenice nenjt možná, aby
toho byla pauhau přjčinau; a tak i tauto doprowá-
zeni doſtali ſe z měſta a dále až na poodlehlý hřbitow
židowſký.

Zatjm pak ſe shrnul záſtup u ſynagogy w tjſeň
neprodernau, rozněcuge ſe pohrůžkami, haněnjm a zlo-
řečenjm židů.

»Hle, ani gim nemůžeme wytlauci okno,« prawil

geden z měſſtanů — »neboť gſau ge z wenči pr
zřetedlně zazditi dali.«

»To by ale bylo také treſtem malým za gegi
zločinſtwj,« podotkl giný. »Zdali gſau neukřjžowa
Spaſitele naſſeho, a nechtěli tomu, aby přiſſla gel
krew na ně a na ſyny gegich? Pročež ge ukamenu
me aneb ſpalme, co kacjře neyhorſſj.«

Slowa tato doſſla wſſeobecné pochwaly a p
wzbudila nowého rotěnj a prokljnánj židů.

Teď ſe dral měſtſký heytman na koni tlupa
wogſka prowázený hradbau tauto žiwau.

»Co ſe to ſtalo djtky?« prawil neobyčegnau př
wětiwoſtj. »Co znamená tento ſhon?«

»Krew zwražděných djtek křeſtanſkých wolá
pomſtu, wzácný pane heytmane!« — dáno za odpowě
»Což ſnad na to trpěliwě patřiti máme, an plemen
židowſké djtě za djtětem nám zabjgj?«

»Pomſtu! Pomſtu! žádáme,« ozwalo ſe hla
množſtwj.

Měſtſký heytman krčil rameny.

»Djtky,« odpowěděl, »náš miloſtiwý wolenec
pán nemůže ſe přeſwědčiti, ač patrná to wěc, že
byli židé wraždu ſpáchali. Pročež gá ubohý, ſkljčen
otec pokogně ſnáſſeti muſjm, geſſto wražda na gedi
kém, milém ſynáčku ſpáchaná bez pomſty zůſtáwá. L
Iſraelſký ſtawj ſe na oko chudým, má ale zatjm pen
neywjce, gimižto ſobě mnohého wzneſſeného přjzniw

zjiſkati zná, pod gehožto mocnau ochranau pak w bezpečnoſti ſſmeydy trowj. Pročež wám radjm, abyſte ſe tiſſe odebrali domů, aby wás ſnad wolenec, pán náš, až ſe z honby nawrátj, trabanty ſwými způſobem doſti nemilým nedal rozehnati. Měgte ſe dobře, djtky, pamatugjce na mne w modlitbách ſwých, kterýž gſem, co mi neydražſſjho, pokolenjm židowſkým ztratil.«

»Podobně i Joſu, wzácný pane měſtſký heytmane,« zwolalo několik žen, »i toho nám zabili.«

»Ba owſſem, prawdu máte, milj lidé,« odpowěděl měſtſký heytman s wyljčeným zármutkem w hlaſe i we twáři, »i ten hodný, přjwětiwý, naděge plný Joſa — gát ani newjm, kdo to plemeno bylo« — zaſſeptál ſám k ſobě — »pro mně, iať by ſi takowých kluků geſſtě třeba ſto zahynulo, kdybych tudy ſynáčka ſwého opět doſáhnauti mohl — ano, onen dobrý, milý Joſa« — promluwil zas hlaſitě — »i ten ſe gim ſtal kořiſtj, a ſnadno že nebude obětj poſlednj, pakli ſe neprawoſti té nezamezj. Blázni gen powykugj, chtjce čehoſi dowěſti.« Načež odeſſel i s lidem ſwým.

»Dobrotiwý, toť miloſtiwý pan měſtſký heytman!« ozwala ſe panj gakáſi pochwalně, »kterak ſe ſtal laſkawým nenadále. Gindy nemohl hrdoſtj promluwiti s námi, lidmi ſproſtými, ani ſlowjčka. Ba, prawdať: z nauze člowěk ſe pokořj.«

»Pochopili gſte pokynutj měſtſkého heytmana?«

prawil opět kdosy. »Bez powyku máme gednati, než se wolenec z honby wrátj.«

Následkem řeči této rozlehlé nastalo ticho, tjm wssak pilněgssj bylo zaměstknáwánj w zástupu, což se za saumraku porozklopeného tjm lépe dařilo. Mnozj mužowé i ženy, gjmžto se diwokost s náružiwostj giskřily z očj, přinásseli weliké otepě slámy a rozdj, prázdné bečky, kaudel, smolu, gakož i trámy na zataressenj, a zástup ochotně rozstupowal se, aby ge paustěl k domu, w němžto byla synagoga. Ginj opět odebrawsse se na oba konce ulici, kde se počjnala tjseň zástupu, nabádagjce: »Sepněte rámě gako w řetěz, aby se njm od této doby žádný prodati nemohl. A kdyby i wolenec sám přigeda, wyslal trabanty swé na wás, srazte se w tjseň neprodernau, pokudž neuwidjte, že skutek wykonán.«

Zřjdka kdy se ochotněgi rozkaz plnjwá, gako se wyplnil tento. Nenadále nastal hlasitý křik: »Zwědač! žid! Porazte ho, zabte ho!«

Na slowa tato se rozlehlo bědowánj, a wssak utichlo brzy pod ranami nesčjslnými.

Prwnj oběť kleslau rozljtěnostj lidu odwlekli gsau, zůstawiwsse gi w krwi tonaucj. Po této měla následowati truchlohra přehrozná, an tu nenadále dwa ženské hlasy welikým křikem rozléhaly se, pewnau hradbau lidskau prodrati se chtjce. Osoby tyto nebyly gsau přioděny oděwem teplým, kterýž by ge proti zimě hágil, nýbrž se zdály z domu wyběhlé přjmo bez přjprawy.

Němčly gsau obě giž ani dechu ku křičenj. Bylať to krupařka, Sibrtowá s tetkau, chůwau heytmana měſtſkého.

»Co chcete židům? Co ſe má ſtáti?« křičela panj Sibrtowá w auzkoſtech přehrozných.

»Chcemeť gim poſwjtit, aby zákon ſwůg, a ſice přikázánj páté lépe poznali,« odpowěděl kdoſi auſměchen zgewným.

»Pro ſpaſenj Božj a Pannu neyſwětěgſſj!« křičela chůwa chrapotem, »uſtaňte! Puſte nás, we gménu ſwatého Benna! Židé gsau newinni ſmrtj heytmanowa ſynáčka!«

»Wſſak my to lépe wjme, a pan měſtſký heytman též,« ozýwalo ſe mnohými hlaſy. O plemeno židowſké ſe nepřičiňugte. Hodinka gegich wyprſſela, a wy — ženy dwě — praud ani ſebe wětſſjm powykem nezaſtawjte.«

»Sáť ale gſem, Bohužel, chůwa heytmanowa ſynáčka a djlem ſaučaſtna winy ſmrti geho« — křičela Anna rukama lomjc.

»To gſte měla dřjwe řjci« — odpowědjno gj — »teď giž pozdě. A pak geſſtě dogde i na to, mluwjteli prawdu teď, čili gſte gi powěděla prwe. A wýpowěd waſſe nyněgſſj tjm podezřelegſſj geſt a pochybněgſſj, geſſto gsau negen ſynáčka heytmanowa, nýbrž i Joſu zabili.«

»Ba wěru,« prawil miſtr Filtjř, kterýž rowně

w lidſkém řetězi tomto ochotným ſe ſtanul článkem, »ſámbych ſe byl wždy k straně židowſké přichýlil. Co ale můg Joſa, kterýž ljtému lwu takořka ſám do tlamy wběhl, od židů zabit geſt, hněwám ſe na ně, gako kdo koli giný.«

»O, Spaſiteli můg!« zwolala panj Sibrtowá, »židé Joſowy ſmrti také wini negſau. Kochler, ſtrýc můg, trabant, kterýž ſynáčka heytmanowa pláſſtěm zaduſil, geſt winen i zmizenj Joſowa, ač gſem gemu hrozila, že ublj̃žjli onomu pacholjčkowi wſſecko udám a prozradjm! Lidé, probůh, ſlyſſte mne, a uſtaňte od hrozného činu. Powězte dále: židé že newinni gſau! nezabilit gſau žádného z obau djtek; nýbrž my tři — gá, chůwa a bratr gegj, my wini gſme!«

»I držte hubu!« ozwal ſe tu mrzutý měſſtan, »ať ſi ſama ſmrt na krk nepřiwoláte. Giž pozdě, a židů nenj ſſkoda, kdyby i hned wſſickni zahynuli.«

»Odpuſtte, k hřjſſnému úmyſlu Waſſemu ſe nepřichýljm,« prawil Filtjř wážně, »a mluwjli prawdu ženy tyto, ſpogjm hlas ſwůg s hlaſem gegich a budu wolati: Lidé, ſlyšte mne a přeſtaňte! židé gſau newinnj! Wrahowé obau djtek gſau na gewu. Přeſtaňte! přeſtaňte!« A křičel, diw že mu pljce nepukly.

A wſſak lidé rotjwagj ſe wždy ochotněgi k zlému než k dobrému. Filtjřowo přjčiněnj nenabylo ani náſledownjků ani ſaučaſtnjků. Ano, ozýwalit ſe hlaſowé mnozj na odpor, wolagjce: »Zaraztc úſta křiklau-

nům! Giſtě že na náš wolence s trabanty geho poſſtwati chtěgj.«

Panj Sibrtowá, Filtjř i chůwa marně namoždili ſe ze wſſj ſjly, chtjce záſtupem proraziti, aby ſe k ſynagoze, přiblјžiti mohli. Zlomyſlnoſt sběře a nenáwiſt židů průchodu gim nedopuſtily.

»Přjſlowj geſt a zůſtane prawdau,« doložil pokogný diwák, wida marné ſnaženj těchto třj ſpogenců. »Ránu wyſtřelenau giž wrátit nelze. Ženſký gazyk, ač aud malý, dnes ale wjce než 150 židů potřjſká.«

Panj Sibrtowá a gegj teta neuſtaly chwalitebným namáhánjm, aby newinnoſt židů rozhláſily wůbec. I přičinily gſau ſe twářenjm zaufanliwěgſſjm a křikem hlaſſtěgſſjm dowéſti předſewzetj ſwého, a razjce ſobě ceſtu dál a dále, na haněnj a ſtrkánj nedbaly, gakého ſe gim ode wſſad doſtáwalo. Ohniwý požár zářjcj od ſynagogy, oſwětlil obličege wſſechnech přjtomných nenadále na okamženj, kterýž pak ale hned tjm neprozračněgſſj tmě uſtaupili byltě uwjtan baufliwým powykem radoſtným ode wſſeho shromážděného množſtwj. Tud za shonu tu naſtalého kleſla Anna mdlobau na zem, panj Sibrtowá ale bila ſe w hlawu i w prſa zaufánjm.

Čáſtka dwanáctá.

Spálenj ſynagogy.

Do ſynagogy ſeſſlo ſe žiďů wjce než 150, aby w radu weſſli o proſtředcjch, gakýchby pro odwrácenj nenáwiſti a hněwu w lidu křeſťanſkém proti nim powſtalého, ſe uchopiti měli. Podlé způſobu židowſkého hučeli gſau wſſickni weſpolek, tak že naſtal hluk, práwě gako w židowſké ſſkole, za kterého hlaſu geden druhého neſlyſſel. Proto také bylo ſhluklým záſtupům ſnadno, aby přjprawy k hroznému a ukrutnému předſewzetj ſwému bez poznánj a překážek wykonati mohli.

Podiwu hodno zůſtane wždy, že ze wſſech ſto a ſto wyſlowených porad a náwrhů, ani gediný nezněl, aby dobrowolně opuſtili měſto, od gehožto obywatelſtwa ſynowé Iſraelſſtj pauze gen zlého ſe nadjti mohli. Hluk trwal giž doſti dlauho, aniž gſau ſe o čem uſneſli. Wdowa Baruchowá nebylať zagiſté chraptiwým hlaſem neytemněgſſj. I použiwſſi dobu wſſeobecného unawenj, počala ze wſſj ſjly ſwé plným hrdlem: »Muži Izraelſſtj, ſlyſſte mne, utiſknutau wdowu po bratru ſwém Eliáſſi Baruchu. Nepohrdegte ſlowy mými, neboť gſau to ſlowa Judity w čas nauze. Chcete wěděti, proč wám naſtal tento čas krutý a zlý?

Proč se kormautj wywolený lid Božj? — Proto, že se zákon geho nezachowáwá. Proto gen zplápolal hněw geho nad námi; proto gen gsme podrobeni moci křesťanů, gako druhdy Kananitským otcowé naššj. Pročež slyšte hlasu Debory swé, slyšte, pokudž gesstě čas. Co požaduge zákon náš? — Umřel-li muž bezdětný, aby bratr mladššj pogal wdowu geho, tak aby nezasslo gméno bratrowo. Manžel můg umřel, smutek můg minul giž dáwno, neymladššj syn wšsak starce tohoto zákon posud newyplnil a ruku mi nepodal. Ano, raděgi se po zemi potuluge, zůstawuge newěstu bez přispěnj a pomoci. Mužowé Israelsstj! wyplňte, čeho zákon žádá, aby was minul Božj hněw. Obwiňugiť nářkem swým tohoto Salomanna u přjtomnosti wessterého shromáždenj, gessto syna swého nepohnal, aby naplnil zákon. Onť winen nesstěstj nassého přjlissnau showjwawostj.«

»Proto-li gsi mne, ó dcero!« zwolal kmet chwěgjcjm se hlasem, »přiwedla sem? Ne, abych posěděl w radě starssjch, nýbrž abych possetilým způsobem tebau byl žalowán? Ženo, tys lstiwostj rowna hadu, kterýž podwedl Ewu, matku nassi. Tyť —«

Žena ruce w boky podepřewssi, kmeta zakřikla. Chraplawý wšsak gegj hlas byl překonán hlasem wssého shromážděnj, kteréž wdowu gednohlasně pro neslussná slowa gegj odsaudilo.

Tato gim nezůstala dlužna ani slowa gediného.

Když pak měl u wſſeobecném hlomozu hlas gegj utonauti, pomyſlilať na proſtředek, a powedl ſe gj. I wyſkočila na ſtolici a wyňawſſi plný měſſec, zwolala: »Dwě ſtě peněz zlatých obſahuge měſſec tento. Ten budiž odměnau — tiſſe, prawjm! Popřegte mně ſlowa poſlednjho; načež wás obtěžowati přeſtanu žalobami. Tiſſe! tamto dole, wy Edomitſſtj, Kananitſſtj a Hebuſitſſtj!«

Spatřenjm waku zlatem naplněného způſobilo giž za walnau dobu ticho wſſeobecné we wſſem ſhromážděnj, a pakli Debora wzdor toho geſſtě o ticho uſilowala, pocházel hluk od ginud, nikoli ze shromážděnj. Zdáloť ſe, gakoby prudký wjtr zewnjmi domu proſtorami wěgjcj ſe zmjtal — gakoby Lewiatan chrchlil dechem hrůzodmaucjm.

Uſtawičný nepřeſtáwagjcj hlomoz a hluk byltě nepochopitedlný, tak že gſau wſſickni přjtomnj tagnau hrůzau zaſli. I zůſtali gſau ſtáti gako zkamenělý, čekagjce wěcj, genž ſe djti měly. Když ale naſtalo wenku praſkánj a ſſum, obžiwlo shromážděnj opět.

Debora, chtjc wſſechny předegjti ſkočila s wyſokého ſtánku a pádila z modlitebnice k ſjňci. Když odewřela dwéře do wnitř ſe odewjragjcj, ſpatřila tu zeď gako hradbu neprodernau wyſtawenau z polen, tůn, roſſtowých otýpek a ſlámy. Marnéť bylo gegj opjránj ſe, hradba ani na palec neuſtaupila. I wrátila ſe w hrůzném křiku do modlitebnice pádem. Zde za-

tjm přes dwadcatero rukau wnitřnj odewřely okenice. Plamenné moře waljcj se ze dwora, z protěgssjho dřewěného ochodu, gakož i z prostranstwj hořegssjch zaslepilo přehrozným bleskem zrak přeubohých.

Ukrutný, strasslivý křik waljcj se za hrozného okamženj tohoto nenadále z 150 hrdel, oznámil — daleko powětřjm se rozléhage — dusitelům dole čekagjcjm zádané zdařenj aumyslu přeukrutného. A ted nastal pospolitý bog a zápas mezi zawřenými, aby ussli smrti giž ge obgjmagjcj náručj obniwau.

Nesstastnj Israelité zmjtali se podobně rakům politowánj podným, gež křestanská kuchařka w studené wodě k ohni přistawuge, z kauta do kauta, aby ussli plamenu dál a dále se rozssjragjcjmu. Praskotem klesaly trámy w krowu a na stropě rowně gako podpodlahau, kteráž pálila gako žjzniwé zdě, a dusiwý kauř dral se každau skulinau záwalem. Wdowa Baruchowá a gesstě židi dwa, oknem wyskočiwsse, byli pohltěni a stráweni plamenem před očima diwáků, gako wrbowé prautj prudkau horkostj se swrkugjcj. Chomáče udychtěných a upotěných Israelitů namáhali se tamto wsselikými nepřjslussnými nástrogi, gakých gim poskytowala nauze, chtjce proraziti okna na ulici zazděná. Použjwalit gsau stolice mjsto beranů, silnýma rukama ge rozhupugjce na bauránj zdě. Marná wssak práce! Což se má státi mrtwý kámen autrpnëgssjm nad žiwé srdce lidské?

*

Ay, hle hegno pronásledowaných krys, an se w aužkostech smrtedlných po swětnici zmjtagjce, ochranný průchod hledagj, posléz pak pod násilnými ustawičnými ránami nepřátel swých klesagj a hynau. Hle, kterak pro uhágenj těla wlastnjho genom na kratinký čas wlastnj otce, syny a bratry neslitowné smrti metagj w cestu. Podobenstwj toto — ač nenj usslechtilé — gestiř wssak obrazem žiwým, uděssený zástup ten židowský wypodobňugjcjm.

A u prostřed honby — této pozemské sanice pekelné — stál Šalomaun, onen kmet 80letý — skála w moři wůkol zbauřeném! Patř, laskawý čtenáři, a pomysli sobě ssiroký praud, na gehožto zwodněných wlnách tlusté ledowé kry do sebe hřjmawým se srážj třeskotem. U prostřed téhož stogj gesstě poslednj piljř po mostě prudkostj zdmutého ledu strženém, ssutjm se giž giž hrozjcj. Stogjť gesstě, a gakoby widěl a cjtil, kterak kámen za kamenem z podnože geho se drolj a wypadáwá. Stogjť a nechwěge se, až nowý opět přjwal praskotem strhuge a srážj geg.

Před Šalomaunowýma poosleplýma očima haupalo se krwawé, řeřawé plamené moře, po kterémž chwjlkami kauřowý mrak černý swůg prohánël stjn. Sluch geho i srdce rozerwány gsau nářkem a kwjlenjm sauwěrců geho wůkol. Nepomysliliť wssak ani na sebe, ani na wlastnj staw swůg přebjdný. Když pak nebezpečenstwj žiwota neywyšssjho dosáhlo stupně, ze-

ſilila a zmužila ſe wěřjcj myſl geho způſobem diwným; a geſſto umlkla úſta wſſecka, rozwázal ſe gazyk geho. J počal modliti ſe hlaſem ſilným, gako ſe modlili druhdy biblicſſtj muži tři w ohniwé peci zpjwagjce:

»Chwalte Boha Hoſpodina, chwalte, welebte a oſlawugte geg wěčně. Neboť nás od pekla wykaupil a od ſmrti pomohl nám, a wyſwobodil nás z ohniwé pece, a uproſtřed plamene zachowal nás.«

Weſſkeren pak záſtup židowſký, uznáwage nadpřirozenau mocnoſt ducha, kterýž mluwil z úſt Šalomaunowých, ſklánčl a poklekl wůkol kmeta. Ukryliť gſau obličege na zemi, aby gim nebylo patřiti ſmrti w twář ohniwau. Ucho gegich poſlauchalo genom nábožná ſlowa Šalomauna nadſſeného, kterýž mluwil takto dále:

»Djky wzdáweyte Hoſpodinu Pánu, neboť přjwětiwý geſt, a dobrota geho trwá wěčně.«

Tuť zplápolaly okamžitě černé, ſſiroké oděwy wſſech klečjcjch. Plamen zaſſlehl wzhůru na modljcjho ſe, a když zaſáhl dlauhé kmetowy wauſy — ſmáhna gemu žíly na krku, ſkleſlo ť i geho ſeznulé tělo na bratry docukugjcj.

Částka třináctá.

Zmrtwých wstánj.

Saumrak rozklopowal se wjc a wjce! tjm gasněgi ale stkwěl se snjh, w husté chumelenici z černé oblohy se sypagjcj a ssiroké wůkolj Baworského hlawnjho města daleko přikrýwagjcj. Opodál w mjstě neypustěgssjm bylo obmezené mjsto, kamž židé zemřelé swé pochowáwati směli. Bjdná zeď hradila ge, bylať wssak wysoká dosti, aby gi žádný wssetečný křestan přehljdnauti nemohl. U wchodu stála chatrč, do kteréž gsau přinesli každé mrtwé tělo před pohřbem, aby dosáhlo wěcj těch, gichžto židowská powěra za dobré uznáwá, že do wěčnosti zapotřebj magj. Také gsau zde zabjgjwali hřebjkem wjko k rakwi. Konjk, wezdegssj Ruthino pauzdro wezaucj, kráčel hlubokým sněhem tisse a wolně. Za wozem ubjrali se welicj i malj průwodcowé, sněhem zapadlj. U wrat zdwihli gsau rakew z wozu, kterýž i hned opět do města se wrátil. Nosiči nesli mrtwau do chatrče, položili gi na kozi zde giž stogjcj a odessli gsau s oběma djtkama, načež se dwéře u chatrče až na malé okénko uzawjraly a zástup plačjcjch žen zůstal s mrtwým tělem osamělý. Co

zatjm tyto podlé předpiſu zákona ſwého tělem nakládaly, což doſti dlauho trwalo, ſſly obě djtky, aby wyhledaly matinčin hrob. J naſſly gſau geg brzy, a geſſtě něco, čehož ſe zhrozily. Sedělať totiž na hlubokém hrobě poſtawa celá zahalená, ſněhem bjlá a nepohnutedlná, co zkamenělá Lotowa žena.

Když djtky ulekuwſſe ſe wykřikly, zdwihla poſtawa hlawu a plachetka ſmekla ſe, načež gſau poznaly obličeg Sářin.

»Ach, gſi ty to, milá Sáro!« zwolali Aſſer a Juditha ſauhlaſně w úžaſu potěſſeněgſſjm. »Zhrozilit gſme ſe tebe. Chceš nám pomoci pochowáwati milau matku naſſi?«

Sára přiſwědčila. »Pochoweyte mne raděgi ſpolu s Ruthau,« prawila w ſſkytánj.

»Prawdu djš,« odpowěděl Aſſer gako přeſwědčený, »gáť bych ſi také přál raděgi s matkau w Abrahamowě lůnu, než délegi geſſtě zde mezi křeſtany žjti.«

»Sáro, kdyby ty aleſpoň chtěla býti naſſj matkau,« prawila Juditha, »geſſto žádného nemáme, kdoby pečowal o nás. Otec ſedj u wězenj, děd we ſwém kautku, z kteréhož ſe ani nehne —«

»Na opak,« prawil Aſſer, »práwě ſe odebral do ſynagogy a —«

»O, běda!« zwolali gſau oba noſiči s hrůzau, »Bože, Otče Abrahamůw, Jſákůw a Jákobůw co to znamená?«

Djtky a spolu i Sára ohljdly se uleknuty na bědugjcj, kteřjž spjnali ruce k oné straně města, kde náramný ohniwý slaup k oblakům šlehage, čerwený požár daleko rozsjwal.

»O, Mogžjšši s proroky swými!« zwolal nosič, »tamť stogj práwě synagoga naše! Onať hořj!«

Plačtiwé ženy wykřiknuwše gednjm hlasem, pádily gsau od mrtwého těla a z chatrče. A spatřiwše zážeh wjc a wjce zrůstagjcj, lomily rukama, wolagjce: »Můg manžel! Můg otec! Můg syn!« a pádily za oběma nosiči, kteřjž byli giž ze hřbitowa odešli.

Aššer běžel za nimi též. »Náš děd!« bylo přednjm a gediným pomyšlenjm geho.

Sára a Juditha odebraly se ale do chatrče k mrtwé Ruthě. Ležela ť gešťě w odewřené rakwi, wedlé nj chléb, klacků zde ale, gako u mužských nebylo, na odháněnj psů na onom swětě, gako se powěra židowská domeyšlj.

Sára padla plačjc na mrtwé tělo, hořkými slzami studený zwlažugjc obličeg gegj. Juditha činila totéž, načež gsau se obě wedlé rakwe usadily. Brzy pak se i také Aššer nawrátil.

»Nenjť možná, abych milau matku zde opustil,« prawil, sázege se wedlé přjtomných. »Děd má Deboru, tať geg spjše ochrániti může. A mimo to přišel bych giž pozdě.«

I čekali gsau wšickni tři trpěliwě, až se hrobnjci

nawrátj. Noc se blјžila wjc a wjce, zimy přibý-
walo; ohniwý slaup klesal a zhasjnal poznenáhlu.

»Huhuhu!« prawila Juditha otřásagjc se. »Mne
zebe welmi! Kýžbych měla částku tepla tamto zbyteč-
ného!« a ukázala na zážeh zhasjnagjcj.

»Co myslјš« — prawil Asser — »tussjm že
křesťané oheň založili, pakli že to hořela synagoga.
Když gsem děda tam wedl, láli a zlořečili gsau nám
welmi.«

»Ubohý děd!« nařjkala Juditha, »geli tomu tak,
uhořel tam gistě.«

»Nechce-li tomu Hospodin Bůh wssemohaucj, neu-
hořj,« prawila Sára, »pomněte gen na tři muže w ohni-
wé peci. Aneb, kdyby skutečně uhořel, wznesl by se
w ohni do nebes, gako prorok Eliáš.«

»Ach, a moge ubohá matka musj do země, kde gi
ossklíwj čerwowé ztráwěgj! Wrági owssem asi krásně,
kdyby gen ossklíwé smrti nebylo!« prawil Asser, otřá-
sage se zimau a hrůzau.

»Wsse, co krásného a welebného, musj se wykau-
piti,« těssila Sára, »čjm wjce tedy rág. Národ náš
dal by se rád nepřáteli swými trýzniti, kdybychom gen
daufati mohli, že nám bude země nassich otců opět po-
djlem, kde plyne mléko a med, a kdežto bydlj každý
pod fjkowým stromem swým a pod réwjm.«

»Tamť zagisté nenj ani zimy takowé, gako zde?«
prawila Juditha.

»Ba owſſem!« doložila Sára.

»Kdyby byla milá matka má genom zaſljbenau zem geſſtě ſpatřiti mohla,« prawila Juditha.

»Onať gi ſpatřj z hrobu ſwého,« odpowěděla Sára, »gako Mogžjš s hory Pisga. Proto také ſtawj lid náš rakew do země obličegem mrtwého k wý-chodu obráceným. Ale djtky, abychom raděgi ſſli domů. Giž pauhá noc a žádný ſe k nám newracj. Zawřeme chatrč a rakew wjkem přikregeme.«

Djtky nechtjce zůſtati ſamy, muſily přiwoliti.

Sára přikryla, pokudž gj bylo potmě možno, mrtwé tělo wjkem, a kráčela obě djtky za ruce we-dauc, z chatrče.

Nenadále ſpadlo coſi bauchnutjm na zem.

»Poſečkeyte,« přikázala Sára, wracugjc ſe opět. »Wjko ſpadlo s rakwe. Tak ſe wede, řádněli wſſecko newidjme, nýbrž gen makati přinuceni gſme.«

Za těchto ſlow chopila Sára wjko na zem ſme-knuté, aby geg zdwihnuwſſi opět přiklopila. W témž okamženj dala ſe do hrozného křiku a kleſla i s wjkem mdlobau na zem.

Djtky zůſtaly gako hromem omráčené. Wlaſy ſe gim gežily — ſmrtedlná auzkoſt gala obě, an ſe ozwal hlas gako hrobowý náſledugjjmi ſlowy: »Cjrko byla to Eſterka moge, genž práwě křičela?«

Hrdlo djtek nemohlo na otázku tuto ani ſlowem odpowěd dáti. Držełyť ſe obegmuté, třeſauce ſe hrů-

zau. Tu praſkala rakew a poſtawené máry. A bylo ſlyſſeti, kterak mrtwá wſtawſſi, chmatala wůkol.

»Kde pak mně ſegmul ſwrchnici?« ozwal ſe temný hlas mrtwé. Mne mrazj welmi. Eliáſſi! kde pak gſem? Proſjm tebe, rozſwěť lampu k wůli mně; gſemť přjliš ſlabá.

Tu ſwjtězila láſka Aſſerowa nad ſtrachem. I chwátáť, pléſage, k matce procitlé. »Milá, drahá matko!« zwolal za newyſlowné radoſti, »gſi žiwa opět ſkutečně? Nenj to duch twůg, genž mluwj zde s námi?«

»Gſi ty to, Aſſere můg?« tázala ſe ze ſna ſmrti procitlá, ruce hledawě po ſynu wztahugjc. »Co to mluwjš za zpozdilſtwj? Tážeš ſe, zdali žiwa gſem? Teď ſe pamatugi, že gſem ſtonala, mrtwa ale negſem. Kterak ti napadá tato myſſlénka? Což ti to newymluwil otec twůg? Kde pak geſt, kde dlj můg Eliáš?« A ſnažila ſe z rakwe wſtáti.

Aſſer obgjmal matku upřjmně; podobně i Juditha dodáwagjc ſobě ſrdce, blјžila ſe.

»O, matko milá!« zwolal pacholjk wraucně gatý, »ó gak dobře, že tě máme opět! Teď ſe zaſe wſſecko napraweti může. Ach, dobře, dobře že oheň wyſſel; ginakby byla giž hluboko w zemi zahrabána.«

»Co prawjš?« zwolala Rutha w auzkoſtech, »prawduli djš, ſynu můg? Chtěli mne pohřbiti? za žiwa pohřbiti? O, Bože a Pane můg!«

»Ano,« odpowěděl Aſſer beze wſſeho uſſetřenj, »zů-

stala gsi nenadále w posteli mrtwa, zkřehlá a ztuhlá, aniž gsi dýchala. Pak přissel starý Šmul, sstjpl tě do palce, a gessto gsi se ani nepohnula, prohlásil tě za mrtwau. Tu gsau posečkawsse do wečera, saumrakem wywezli tebe. Ach, co gsme se naplakali!«

»A kde pak gsem teď?« tázala se Rutha s hrůzau. »Gaké to podiwné lože?«

»Gsi na hřbitowě,« dokládal Asser w sprostnosti, »a to rakew twá —«

»Pane wěčný!« zwolala Rutha ulekmutá k smrti. A wyskočila, ač byla slabá z rakwe, tak že upadla i s nj na Sáru we mdlobách zde ležjcj. Sára tudy procitla, a chytiwssi Ruthu na sobě ležjcj za raucho, křičela hlasem hrůzným: »Pusť mne, odlaučený duchu! Půgdu wolně do hrobu s tebau; gen se mne nechápey rukau ledowatau.«

Nebylo by diwu, kdyby procitlá Rutha poznowu byla zemřela, pro hrůzy nowě a nowě na ni doléhagjcj. Wynaložením poslednj sjly snažila se wywinauti z náručj Sářina. Přitom běžowala auzkostně: »Wtáhni mne do hrobu za sebau. Negsemť mrtwa! Smilug se nade mnau!«

Djtkám tu byla rada wzácná. Asser wyběhl hned z wrat hřbitowních o pomoc wolage, brzy se zas tauzebností wrátil do chatrče, kde se obě ženy smluwily poznenáhla. Staw Ruthin byl wssak teď tjm

nebezpečněgšj a na pomyšlenau. Slabá žiwost gegj diw že zimau tjm wjce se zmáhagjcj neuhasla, ač se djtky i Sára přičinily, aby gi zahřály těly wlastnjmi.

Obžiwlá matka cjtila se na chůzi slabau, gi pak do města donésti nepostačowala sjla wšech třj zdrawých, což by wěru bylo i pro nemocnau na pomyšlenj a přjliš šnau odwážliwostj. Asšer práwě opět wyběhl z chatrče, aby wolal o pomoc; giž se hotowil, že pro pomoc do města doběhne, an tu bljžjcj se hlomoz zawadil o poslauchagjci geho sluch. J hotowil se — za žiwobytj swého nepochybně poneyprwé — že nenáwiděné křestany, gežto že se přibližugj saudil, poprosj o pomoc slowy neywraucněgšjmi. A tak učjwá nauze — negen se modliti, nýbrž i také prositi.

Částka čtrnáctá.

Odměna a trest.

K židowskému hřbitowu blížil se zwolna wůz dwěma wrannjky tažený a čtyrmi gezdci prowázený. Asser chwátage mu wstřjc, zaslechl hlas newrle řkaucj: »Zdali bylo kdy slýcháno, aby nebylo lze nagjti cesty k městu? Bohu wědomo, kam gsme zablaudili. Předně nás swedla chumelenice a tma z prawé cesty, pak oheň, o kterémž gsme saudili, že nám až do Mnichowa poswjtj. Gesšto giž hořelo, mohlot hořeti gesště o chwjlku délegi, ažbychom se byli dostali na mjsto.«

»W řjzenj Božjm nestáwát se nic bez maudré wůle,« odpowěděl hlas we woze, »tot gest wjra má, kteráž mne gesště nikdý nesklamala. Kdož wj, čemu i toto zblauděnj z prawé cesty prospěti může.«

»Tauzebnosti po teplé swětnici a po chutné wečeři přispěget neomylně,« odpowěděl hlas prwněgssj, ku kterémuž se ted Asser snažnau prosbau obrátil:

»Neymilostiwěgssj, neystatečněgssj pane rytjři, aneb kodkoli gste! ustrňte a smilugte se nad mogj milau matkau, kteráž byla mrtwá a měla giž pohřbena býti, ted ale opět obžiwla, gest ale přjliš slabá, než aby dalekau cestu do města wykonati mohla.«

»Pro swatého Boniface, pane přewore! zdá se, že proroctwj Wasse giž giž se wyplniti má,« prawil gezdec žasna, a k Asseru obrácený prawil dále: »Milá drobnůstko, mně se to zdá gako něgakau kauzlau! Kdo pak gsi, a kde pak gest matka twá z mrtwých wstalá?«

»U wnitř umrlčj swětnice,« odpowěděl Asser. O, rychle, smilugte se wzácnj páni, než zahyne zimau.«

»Zde ge umrlčj domek?« tázal se rytjř, w němžto laskawý čtenář dobrosrdečného klássternjho hradnjka snadno sobě domysliti může, »wždyt tu nikde ničehož newidjm před sebau, coby se domku podobalo.«

»Wždyt to genom skrowničká chatrč,« prawil Asser, »a zde hřbitow náš.«

»Ay, ay!« dj rytjř, »wěc ta se mi zdá podezřelá. Gářku, Anselme a Mikulássi! sstupte s konj a gděte s tjmto malým sskřitkem, aby wás uwedl k matce, a abychom se domakali prawdy.«

»Kýžbyste milostiw býti chtěl,« prosil Asser, »a pogal ubohau matku mau do wozu k sobě?«

»Wůz, milý brachu, gest giž plný!« odpowěděl rytjř.

Tohož okamženj ozwali se z wozu hlasowé dwá, tenký a tlustý: »Assere! Assere! gsi ty to?«

Asser zůstal gako zkamenělý. »Gsem Asser s tělem i s dussj,« prawil, »a wssak, kdo pak gste wy?«

Jonathan giž byl z wozu. »Milostiwý pane rytjři, tot syn bratrůw,« prawil k hradnjku, »a zde sku-

tečně hřbitow náš. Ted také giž wjm cestu do města. A wšak Assere, pro prawdu Mogžjšowu, co gsi to prwé prawil o matce swé?«

»Dnes wpoledne umřela,« odpowěděl Asser, »alespoň tak doswědčil starý Šmul, a práwě gi pochowati chtěli, an tu nenadále wyšel w městě oheň, o kterém našinci prawili, že to synagoga hořj. Pak utekli wšickni, zůstawiwše nás gen s mrtwým tělem matky našj, kteráž ale k neywětšj radosti našj obžiwla. Náš děd, ten šel do synagogy a mnozj z našinců s njm. Gen gestli neuhořel, neboť nám křesťané hrozili ukrutně.« Slowa poslednégšj pozašeptal Asser žalostně strýci do ucha, poslauchagjcj přewor ale zaslechl ge.

»Pane milosrdný!« zwolal, »dnes w poledne matka twá umřela, a giž gste gi pochowati chtěli? Což gste nemohli posečkati do třetjho dne, nýbrž gste se matky hned zprostiti chtěli?«

Zákon otců našich žádá, aby se mrtwj přes 9 hodin na zemi nenecháwali,« odpowěděl Jonathan mjsto Assera.

»A proč to?« tázal se přewor horliwě.

»Poněwadž« — odpowěděl Jonathan wáhawě — »zlj duchowé magjce moc nad mrtwým, pokudž nepohřben, geg trýzniti a mučiti mohau.«

»O, wjro nespasná, ukrutná nade wšecko přirownánj!« zwolal přewor w sprawedliwém rozhorlenj, »kteráž wyznawače swé neyhroznégšj smrti wydáwáš.

Dobrotiwý Bože! Kolik asi tisjc nesstastných od času Mogžjssowých za žiwa pohřbeno bylo! Ty pak gsa židem, nechwěgeš se hrůzau? Hle, kdyby mně wjra křestanská nižádného spasenj giného neposkytowala, nežli že mne chránj, abych za žiwa nebyl pohřben: mámt přjčiny dost, abych za to děkowal Pánu. A staneli se dnessnj přjklad přjčinau, aby budaucně žádný žid za žiwa pohřben nebyl, nenjt dnessnjm ohněm draze wykaupena, a bytby i několik lidj bylo uhořelo, čehož Bůh uchowati račiž. Gát raděgi upálen, než za žiwa pohřben býti chci.«

Co pan přewor takto horlil, wynesli gsau zatjm hradnjkowi služebnjci usláblau Ruthu Asserem wedeni z umrlčj chatrče a přjmo do wozu, kde Jonathan sswagrowé swé ochotně mjsta postaupil. Ted gela, magjc pohodlně a měkce ustláno, do města. Jonathan, Asser a Juditha klusali za wozem pěssky. Giná pak gesstě osoba kráčela tisse za nimi. Když se ale Jonathan od djtek dozwěděl, že to nastáwagjcj geho choť, zastawil se radostj užaslý, načež podage Sáře prawici, zwolal hlasem pewným: »Sáro, zde gest prawice má, wdowu po bratrowi nepogmu. Nelzet, aby to byla wůle Božj, gako zákonjci dotwrzugj. Zdráhalt gsem se gj prwé odřjci pauze gen k wůli otci.«

Sára, ač mu ruku ponechagic, neodpowěděla ani slowem.

Takto gsau se přiblj̃žili k městu. Na dřewěném mostě nad Isarkau musili gsau gezdcowé s konj sse-

dati a weſti ge za uzdy. Na pilјři u proſtřed nad řekau ſtály dwě oſoby ženſké ſněhem hogně napadalým zgaſněné, držjce ſe obegmuté, aby poſpolu do řeky ſe uwrhly. W okamženj práwě, geſſto gſau giž pozdwihowaly nohy na ſkok ſmrtedlný, uchwátily ge ruce koliкeré. Obě tyto ženy ale, genž ſe ſamy uſmrtiti chtěly, bylyť panj Sibrtowá a tetka gegj Anna, kteréž pekelnicemi ſwědomj ſwého puzené, muky wnitřnj we wlnách utopiti hodlaly. Od nich dozwěděla ſe wſſecka ſpolečnoſt, gaká ukrutnoſt na ubohých židech ſpáchána, kterážto zpráwa židowſké audy této ſpolečnoſti k bědowánj, trabanta ale k rownému předſewzetj, gako obě přjbuzné geho pohnula. Pan přewor znamenage to, odewzdal troglјſtek winau ſtjžený pod opatrowánj ſlužebnjkům hradnjkowým, řka k zaufagjcjm: »Když gſte bez aumyſlnau wraždu na newinném djtku ſpáchanau na židy ſwedli, podali gſte ſatanáſſi ſſtipec kaudele, z kteréž uſaukal ſjtě pro 150 ubohých židů. Wy ale nechtěgte podobati ſe Jidáſſi Iſſkariotſkému, nýbrž kagjcjmu Petru, kterýž zdwognáſobněnau láſkau k Spaſiteli a k bratřjm chybu naprawiti hleděl. Wyť muſjte geſſtě dlauho žiwi býti, abyſte ſpolu i také pokánj dlauho konati mohli. Skok do Iſarky bylťby wám ſkokem do propaſti pekelné, z kteréžby nebylo nižádného wykaupenj.«

Co ſe zatjm oſtatnj w řádném hoſtinci podlé nařjzenj kláſſternjho hradnjka občerſtwowali a poſilňowali,

čehož Ruthě a Jonathanu zwlásstě bylo potřebj, odebral se rytjř Landauský s přeworem a Josau do hradu wolencowa, kdežto oba páni dosti dlauho s milostiwým knjžetem a zeměpánem rozmlauwali, z čehož následowalo, že městský heytman gesstě téhož wečera ze služby byl wypowězen s tjm doloženjm, by hned a na wždy z hlawnjho města se uklidil. Oheň byl uhassen, synağoğa ale shořela až do základů. Po ulicjch progjžděly četné tlupy ozbrogených trabantů, lid pak dogda zpráwy, že se wolenec nawrátil, rozplassil se, načež nastal opět mjr a pokog swatý.

Cjrka seděla doma w auzkostech smrtedlných. Bratr Jákob usnul giž dáwno umdlenjm; podobně utissila se i také malá Esther, kterauž byla Cjrka wodau napogiwssi, uhýčkala. Přehrozné nesstěstj o spálenj synağoğy nezůstalo gj tagné, z hrůzného hluku wssak w domě i po ulicjch nemohla nabyti swětla. Prázdné dědowy lenossky děsila se, neboť se gj zdálo, gakoby widěla ducha geho sedjcjho w nj. A wssak nebyloť w swětničce temným swětlem sporé lampičky ozářené slysseti ničehož, leč dechu saurozenců gegich. I byloť gj teskno a auzko wjc a wjce; saudila se opusstěnau a opusstěnegssj, neboť žádný z domácjch newracel se. Slze poljwaly tjm bolestněgi gegj ljce, w bolawých zhauce očjch co plameny.

Posléz — ay, slyš! gaký to hlomoz po dřewěných schodech na horů? Snad křesťané zlj přicházegjce,

aby poslednj plemeno židowské pohřbili? I přiwinula wraucněgi a pewněgi sestřičku k sobě, hledjc okem neodwratným na dwéře nezamčené. A giž odwjraly se. Josa s dwěma woskowýma gasně hořjcjma swjčkama w rukau wstaupil, za njm pak hned následowal Asser, Juditha, Sára, Jonathan a mistr Filtjř.

»Matinka žjge!« zwolali gsau radostně k žasnaucj.

A skutečně — domělá mrtwá matka wedená Eliassem na swobodu propuštěným wstupowala do swětnice; za nimi pak muži tři neznámj — klášternj hradnjk, pan přewor a Anselm. Genom děda tu nebylo pro radost auplnau. »Děda gen nemáme!« zwolaly djtky.

»Popřegtež, abych gá nahradil mjsto geho,« zwolal dokonalý rytjř, pan Landauský. »Neštěstj weliké potkalo dnes lid židowský, milost Božj ráčila wšak ze zlého i dobré wywoditi. Gá pak a Josa můg giným swětlem, než dnes naši nekřesťanštj bratři učinili, poswjtjme wám, tak abyste dobré skutky naše widjce, s námi také Otce našeho w nebesjch welebiti se naučili!«

A rytjř i Josa wyplnili gsau slib ten wěrně, tak že oba mužowé židowské rodiny gimi ted šťastně — Eliáš a Jonathan — bez počtukráte se wyznali, řkauce: »Kdyby byli křesťané wšickni, gako tito, wěru, s chutj bychom se stali křesťany!«

Mistr Filtjř požjwal napotom w pokogi owoce,

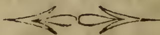
z dobročinnosti *Josowi* prokázané, hogně dozrálého; panj *Sibrtowá* s přjzněnými swými, *Annau* a *Ondřegem* nemohli gsau ale nikdý giž auplné spokogenosti a pokogného swědomj nabyti.

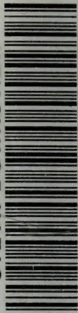

Přjdawek.

Slowo »*swoboda*« býwá mnohonásobně a welmi často křiwě rozuměno, nadužjwáno a tak také i zlomyslnosti za plásstjk slaužjwá. Děginy swěta poučugj nás, kterak horliwj hlasatelowé swobody přjchylnjkům swým pauze gen okowů mnohem obtjžněgssjch nad prwněgssj ukowali. Geden — *Gediný* genom wydobyl wyznawačům swým *swobodu prawau nepomjgegjcj* — a sice: Spasitel náš, *Ježjš Kristus*! Gemuž děkugeme za wykaupenj z newědomosti, z hřjchu a pokuty geho, za wykaupenj od smrti wěčné a z moci ďábelské. Proto také křestanu lze i w okowech — swobodným býti. A wssak nestalit gsme se swobodnými w Kristu genom podlé dusse; předkowé nassi aupěli pode ghem těžkým — w bludech slepého pohanstwj. Známěgssj ale nadewssecky gest nám gho wjry židowské, o němžto sám Spasitel dj: že ukládá lidu břemena těžká a nesnesitedlná. Aučel tedy spisečktu tohoto gest, židům nassim po swobodě žjznjcjm přepiatosti gegich wyswětliti a ge k prawému oceněnj a poznánj welikého

ſſtěſtj, gakého prawý dokonalý křeſtan požjwá— uwoditi, nikoli ale wytýkánjm zbytečných powěrčiwých zwyků, obyčegů a wad náboženſtwj gegich zlehčowati a wyznawače téhož pohaněti aneb týrati. Geſt=li že giž některé břemen zde dotčených ſetřáſli, zagiſté genom křeſtanſtwj opět geſt toho záſluhau. Prawdať zagiſté, že klepánj kladiwy dřewěnými, byť práwě ne při ſla=wnoſti Purimſké, geſſtě před několika léty užjwali. Že pak powjdka tato založena geſt na prawdiwém děgi hi=ſtorickém, kterýž křeſtanům walně ke cti neproſpjwá, ſtalo ſe z aumyſlu dobrého. Dřjwe ſe dbalo o to, aby ſe židé přeſwědčili o prawdě ohněm a mečem, pronáſledo=wánjm a utiſkowánjm, a že geſt wzneſſený božſký zakla=datel náboženſtwj naſſeho Meſſiáš prawý, totiž: Ježjš Kriſtus. Geſſto pak ſe proſtředek tento neaučinným a ne=platným potwrdil, zakročjme my práwě naopak ceſtau gi=nau. Počátek giž zaweden. Zůſtane=li ale wljdné a laſkawé přičiněnj naſſe marné — a národ židowſký w poſawádnj zatwrzeloſti nepřeſwědčený=li ſetrwá: nebudeť to aleſpoň winau naſſj.

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 15 19 25 10 004 8